

Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Фонд выдання газеты «Наша Ніва». Выходзіць штотыднёва, у пятніцы

Падпішыся сёння! Каб гарантавана чытаць «НН»: 1) дашліце ў Рэдакцыю свой дакладны адрас і тэлефон, 2) перакажыце на рахунак «НН» ахвяраваньне на выхад газеты з разьліку 18 000 рублёў на квартал. На які рахунак пералічаць ахвяраваньні? Адказы на пытаньні ды блянк ахвяраваньня — **старонка 9**. Сьпіс ахвярадаўцаў «НН» — **старонка 7**.

ГОД беларускай прэсы

У лістападзе «Нашай Ніве»
споўніцца 100 гадоў.
Беларускі каляндар на 2006
год — **старонка 24**.
Экстрэмальная прафэсія:
газэтчык — **старонка 10**.

Украіна выстаяла

Газавы канфлікт з
Расеяй
скончыўся на
карысьць Кіева.
Старонка 4.

Ці бел- «...трансгаз»?

«Газпром»
сьвяткуе
атрыманьне
кантролю над
«Белтрансгазам».
Старонка 5.

Поўны рот каўбасы

Адпаведныя
органы
зацікавіліся

Клічаўшчынай,
калі раён выйшаў
у рэкардсмены па
наяўнасьці
аўтамабіляў...
Старонка 38.

Хто супраць Лукашэнка,

галасуе ад 12-й да
14-й.
Старонка 8.

Палямон. Коды легенды

Аўтарам легенды
пра Палямона мог
быць...
Гістарычную
таямніцу разгадаў
Алег Латышонак.
Старонка 30.

У самалётах «Аўстрыйскіх авіяліній» пасажырам заўжды прапануюць
сьвежы нумар «Нашай Нівы».

У нумары:

тэма нумару

Украіна выстаяла 4

Што будзе зь «Белтрансгазам»? 5

Цень Шродэра. З Бэрліна —
Алесь Кудрыцкі 6

факты і камэнтары

Праляскоўскі — у адстаўцы,
Нявыглас — кіраўнік Адміністрацыі 8

Хто супраць Лукашэнкі, галасуе ад
12-й да 14-й 8

Пазьняк прапануе «народнае
галасаваньне» 8

«Рэгіянальную газету» выкінулі
з шапікаў і падмяняюць
«Рэгіянальнай» 10

мы самі

Падзякі ахвярадаўцам 7

Як падпісацца на «НН» зараз 9

Газэтны экстрым 10

хроніка

Мікалай Аўтуховіч дабіўся
вызвалення 11

Павал Севярынец. Лісты зь лесу:
«Ёсьць Бог, мы ня проціў...
Толькі мы ў яго ня верым» 12

Сьціслая хроніка супраціву 12

палітыка

Шанцы на падзеньне дыктатуры
ацэньваюць Андрэй Казакевіч, Віталь
Сіліцкі і Валер Карбалевіч 14

Як падалі дыктатуры: гістарычныя
паралелі 15

культура

Алесь Разанаў прэзэнтаваў «Кнігу
ўзнаўленьняў» і «Лясную дарогу» .. 18

Шорт-ліст «Вялесы» 18

Тузін гітоў: вынікі 47-га туру 18

«IQ-48» — «Сьвятло ў цемры» 18

Тэхніка дыханьня ў беспаветранай
прасторы. Прэм'ера Свабоднага
тэатру 19

Брытанскі гурт «Belarus»
параўноўваюць з «Radiohead» 20

з усіх старон 21

Літоўскі дэпутат-беларус
Вацлаў Станкевіч: «Каму Беларусь
дарагая, той ня будзе супраць
дэмакратыі» 22

Беларускі календар на 2006 год 24

камэнтары і пошта

пошта рэдактара 26

Аляксей Коцюбаў. Стратэгія вастрыя
і мэталу. «Будзьма гатовыя да
дзеянасьці ў абыход усялякіх

дзяржаўных структураў» 27

іншымі словамі

Віталь Тарас. Імпэрыя наносіць
удар у адказ 28

Аляксандар Класкоўскі. Імпэрскі
тарыф 29

гісторыя

Алег Латышонка.
Палямон. Коды легенды 30

бібліятэка

З радзімы Сумара 37

рэпартаж

Поўны рот кілбасы.
Рэпартаж Аляксея Бацюкова
з Клічаўшчыны 38

сьвет узьвесяліўся

Андрэй Хадановіч. Цуд на Каляды 40

Дзед Мароз у камэндатуры
Гудагай 41

Калядкі 42

Ксёндз Ян Твардоўскі.
Нашто існуе Раство 43

газэтка дзеткам

Робін-Бобін 44

каіса

Шахматныя вынікі году 45

дзе варта быць

«Гары Потэр і Келіх Агню» 46

«Дзённы дзор» 46

левым вокам

Лёлік Ушкін. Газ, славяне 48

.....

АНДРЭЙ ХАДАНОВІЧ

КАЛЯДНЫ ДАР — КАЛЯНДАР

Шукаючы зорку удзень зь ліхтаром,
здаецца, спазьніўся — а не!
Бо кожны ў Каляды бывае царом,
і сьвята яго не міне.

Бо мы — беларусы і маем у дар
адзін календар і другі календар.

І нехта паставіў ялінку,
рэальнасьцю робячы сны.
А хтось яшчэ мае хвілінку,
бо ёсьць календар запасын.

Па першых Калядах — другое Раство:
адным — хараство і другім — хараство!

Хоць жолаб цяпер называецца ясьлі,
ды сьвечкі ня згаслі.
Хоць трох каралёў называюць валхвы,
ды кожны жывы:

Каспар, Мэльхіёр, Бальтазар —
К+М+Б —
І новая зорка — табе!

Учора кулялася чарка,
і несьлі ў пачору дары...
А сёньня цвярозьзя й хочам падарка
па іншым календары!

50 РАДКОЎ РЭДАКТАРА

Чытачы «Нашай Нівы» выявіліся сапраўд-
нымі грамадзянамі. Колькасьць падпісчыкаў
пасья Новага году вырасла на 320 чалавек, і
звесткі працягваюць надыходзіць. Ён хацеў
запалохаць, а сутыкнуўся з радыкалізацыяй
грамадзянскага духу. Гэта нармальнае рэак-
цыя нармальнай нацыі.

Дзякуй тым 47 чытачам, якія прапанавалі
распаўсюджваць газету. Цяпер задача — арга-
нізаваць розныя распаўсюд. Прашу ўсіх
здольных далучацца.

Як бачыце, газета з новага году стала цалкам
новаю. Дакладней, старою: вярнулася да фар-
мату часоў Мікалая П. Цяпер кожны можа
здрукоўваць яе. Прачытай і скапіюй другому.
Прачытай і падшы. Газета даецца вялікім
трудом. Шануйце яе.

Хай падпіска на «НН» стане першым кро-
кам, пасья якога вы пачнеце скрозь і заўжды
гаварыць па-беларуску. Як многія пачалі пасья
Ганебнага рэфэрэндуму 1995 году.

Спачатку было нязвыкла, яны бянтэжыліся
і гублялі пэўнасьць. Цяпер мова для іх — сты-
хія і візытоўка, па якой іх пазнаюць і якая да-
памагае ў самых складаных сытуацыях. Ведаю
многа такіх людзей.

Разумею, што цяжэй здзейсьніць такі пера-
ход сталым людзям, сацыяльнае кола якіх
сфармаванае. Або тым, хто ў маленстве не га-
варыў на роднай мове. Але: мала чытаць —
трэба гаварыць. На мове, на трасянцы, на ды-
ялектах.

Калі для гасьці з вас мяжой стане цыніч-
ная забарона беларускіх газэтаў, значыць мы
не дарма рабілі гэты нумар.

Наша Ніва

незалежная газета

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:
З. Вольскі (1906), А. Уласаў (1906—1914),
Янка Купала (1914—1915), А. Луцкевіч,
У. Знамяроўскі (1920), С. Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі	Наста Бакшанская
галоўны рэдактар	Андрэй Дынько
фотарэдактар	Арцём Лява
нам. галоўнага рэдактара	Андрэй Скурко
мастацкі рэдактар	Сяргей Харэўскі
выдавец і заснавальнік	Фонд выдання газэты «Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:

220050, Менск, а/с 537

Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,
8-029-707-73-29.

E-mail: nn@promedia.by

On-line: www.nn.by

© НАША НИВА. Сьпасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 12 палос фар-
матам А2, 6 друк. арк. Друкарня РУП «Выдавецтва «Беларускі Дом друку».
Менск, пр. Ф. Скарыны, 79. Рэдакцыя не нясе адказнасьці за зьмест рэклам-
ных абвестак. Кошт свабодны. Пасьведчаньне аб рэгістрацыі пэрыядычнага
выданьня №581 ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзенае Міністэрствам інфармацыі
Рэспублікі Беларусь. Юрыдычны адрас: г. Менск, вул. Калектарная, 20а, п. 2а.
Р/р 3015212000012 у МГД ААТ «Белінвестбанк», Менск, код 764.

Наклад 2921. Газэта выдаецца 48 разоў на год.

Нумар падпісаны ў друку 23.59 4.01.2006.

Занова № 78.

Рэдакцыйны адрас: Менск, Калектарная, 20а/2а

Па стане на абед
серады 4 студзеня
ініцыятыўная група
Алеся Мілінкевіча
сабрала больш за 25
тысячаў подпісаў.
Пра гэта паведаміў
кіраўнік групы
Аляксандар
Бухвостаў.
Найлепшыя вынікі
дае Гомельская
вобласць.
Кіраўнік
ініцыятыўнай групы
па вылучэнні Зянона
Пазыняка Сяргей
Папкоў паведаміў,
што паводле ацэнкі
штаба сабрана 10
тыс. подпісаў: «Мы
збяром ня меней за
150 тыс., але ў
асноўным агітуем за
народнае
галасаваньне» (пра
гэтую ідэю —
старонка 8). Ён
выбарыў 3.Пазыняк ня
вернецца ў Беларусь
— «рэжым
крымінальны, а
Зянон нам патрэбны
жывы».
Ініцыятыўная група
Валера Фралова
сабрала крыху меней
за 5 тысячаў
подпісаў. «Няма ў
мяне вялікага
аптымізму», —
наракае прэзідэнт.
Кіраўнік
ініцыятыўнай групы
Аляксандра
Вайтовіча прарэктар
зачыненага ЭГУ
Валер Дунаеў
паведаміў, што
сабрана крыху больш
за 5 тыс. подпісаў.

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

Прыродны газ
для Украіны
на бліжэйшыя
5 гадоў будзе
каштаваць
95 даляраў за
1 тысячу м³.

МАЛЮНАК СЯРГЕЯ ХАРЭЎСКАГА

Украіна выстаяла

У ноч на сераду газавы кантракт паміж «Газпромам» і «Нафтагазам Украіны» быў падпісаны. Пастаўнікам газу ва Украіну будзе кампанія «Росукрэнэрга» (сумеснае прадпрыемства «Газпрому» і аўстрыйскага «Райфайзэнбанку»).

У адрозненне ад Беларусі Украіна адмовілася аддаць газаводную сыстэму ў сумеснае з «Газпромам» прадпрыемства. У адплату за гэта, а найбольш мо за выхад з палітычнае залежнасці суседзяў вырашылі пакараць: ці прымусіць плаціць \$230 за 1000 м³ (у 2005 г. — \$50), ці пакінуць бяз газу. Меркавалася, што напярэдадні парламенцкіх выбараў «памаранчовы» ўрад ці то капітулюе, ці сарвецца на нэрвы.

Кіеў настойваў: цана непрымальная. І звяртаўся па дапамогу да Еўропы й ЗША.

Напярэдадні Новага году Пуцін прапанаваў «кампрамісны» варыянт: у I квартале Украіна купіць газ па старой цане, а з красавіка — па рынкавай. У Кіеве такі мараторы палічылі прынізлівым і палітычна нявыгадным. Украіна зноў адмовілася, а Віктар Юшчанка нават заявіў, што спрэчка паміж Кіевам і Масквой — гэта «бітва за незалежнасць значна больш цяжкая, чым на Майдане».

На канфлікт пачалі рэагаваць еўрапейскія краіны, найперш Польшча. З усяго газу, які спажывае краіна, прыкладна 65% — з Расеі. І Варшава вуснамі міністра эканомікі Пётры Вазьняка заявіла, што краіна будзе весці перамовы з «Газпромам» і «Белтрансгазам» аб павелічэнні транзыту паліва церазь Беларусь. Дарэчы, пры канцы 1990-х Варшава вяла перамовы аб пастаўках газу са Скандынавіі, але левы ўрад Л. Мілера спыніў перамовы. Новы правы ўрад хоча як мага хутчэй аднавіць перамовы, каб пазбавіцца залежнасці ад Расеі. Пра тое

самае кажа прэса. Правалібэральная «Жэчпасполіта» напісала: «Пазбавіцца газавога дыктату «Газпрому» ня менш важна, чым дабіцца вываду савецкіх войскаў на пачатку 1990-х».

«Газпромаўскі» газ задавальняе чвэрць патрэбаў Заходняй Еўропы, 80% яго ідзе праз Украіну. У выніку газавога крызісу, у Вугоршчыну пастаўкі скараціліся на 25%, Польшчу — на 14%. Зьнізіўся ціск у газатранспартных сыстэмах Аўстрыі, Францыі, Італіі, Славаччыны, Сербіі, Босніі. Пачаўся скандал.

На Захадзе загучалі галасы пра магчымасць пазбаўлення Расеі права старшынёўства ў «вялікай восемцы».

У выніку ў ноч на сераду газавы кантракт паміж «Газпромам» і «Нафтагазам Украіны» быў падпісаны тэрмінам на пяць гадоў. Ён дзіўны, калі не сказаць сюррэалістычны. Пастаўнікам газу ва Украіну будзе кампанія «Росукрэнэрга» (сумеснае прадпрыемства «Газпрому» і аўстрыйскага «Райфайзэнбанку»). «Газпром» будзе прадаваць газ па \$230 за 1000 м³, а «Росукрэнэрга» пастаўляць яго ўкраінскім спажыўцам па \$95. Розніца будзе кампенсаваная за кошт улучэння ў баянс «Росукрэнэрга» туркмэнскага, узбэкскага й казаскага газу. Гэта азначае, што на бліжэйшыя пяць гадоў «Росукрэнэрга» стане эксклюзіўным пастаўнікам усяго імпартнага газу ва Украіну. У 2006 г. ва Украіну будзе пастаўлена агулам 17 млрд кубамэтраў імпартнага газу. А транзитны тарыф расейскага газу па тэрыторыі Украіны ў Еўропу падвышаны з \$1,09 да \$1,6 за 1000 м³ на 100 км.

Дырэктар «Нафтагазу Украіны» Аляксей Іўчанка адмовіўся даваць камэнтар па тэлефоне, сказаўшы, што для Украіны дамова ёсць вельмі добрым вынікам.

Зьміцер Дрыгала

КАМЭНТАР

Вадзім Карасёў: «Газавая нічыя — палітычная перамога Юшчанкі»

Сытуацыю з падпісаннем дамовы паміж «Газпромам» і «Нафтагазам» камэнтуе дырэктар украінскага Інстытуту глыбальных стратэгіяў, палітоляг Вадзім Карасёў: — «Газпром» фармальна застаўся з той цаной, на якой настойваў (230 даляраў), але на ўкраінскай мяжы газ будзе прадавацца ўжо па 95, прычым кампаніяй, якая афіяляваная з «Газпромам». Украіна на гэтым перапродажы нічога не губляе. Дадамо, што галоўным для Украіны было «палітычна-эканамічнае пытаньне», а ня чыста газовае. Так што цана ў 95 газавых даляраў — перамога новай украінскай улады, для якой канфлікт тэстам, як трэба сябе паводзіць: ці адразу пайсці на саступкі, ці ўпарта гнуць сваю лінію, ці адшукваць нейкую кампрамісную формулу. Адзначу, што Украіна з Расеяй дамовіліся самі, без удзелу Брусэлю. Гэта выгадна Расеі — ёй не давялося слухаць папрокі ў свой адрас. Выгадна і Украіне — роля «пакрыўджанага хлопчыка», за якога заступаецца Захад, спрацавала б не на карысць украінскай ўладзе. Адбылася энэргетычная нічыя. Але палітычна гэта перамога Украіны. Украінская ўлада з гэтай сытуацыі выйшла ідэальна, не згубіўшы твару, вытрымаўшы паўзу й часна паставіўшы свой подпіс. Думаю, Юшчанка дадаў сабе некалькі адсоткаў на выбарах.

Ці бел- «...трансгаз»?

«Газпром» сьвяткуе атрыманьне кантролю над «Белтрансгазам». Маўчаньне Лукашэнкі — знак згоды?

«Газпром» атрымаў кантроль над транзытным газаправодам праз тэрыторыю Беларусі ў Эўропу, — пішуць добра інфармаваныя расейская «Газета» і «International Herald Tribune», — у выніку чаго гэтая расейская дзяржаўная энэргетычная кампанія зможа больш жорстка кіраваць маршрутам, які выкарыстоўваецца для паставак свайго прыроднага газу на эўрапейскія рынкі.

Паводле ўмоваў падпісанага ў чацьвер пагадненьня, «Газпром» стане ўладальнікам беларускага кавалку магістральнага газаправоду «Ямал—Эўропа», які пампе 10% агульнага аб'ёму экспартаванага ў Эўропу расейскага газу. Гэтае пагадненьне падпісанае пасля некалькіх няўдалых спробаў «Газпрому» вырваць кантроль над дзяржаўнай кампаніяй «Белтрансгаз» у беларускага прэзыдэнта Аляксандра Лукашэнкі.

Гэтая непразрыстая ўгода, кошт якой ня быў абвешчаны, аплачваецца пастаўкамі газу па цане ніжэй за рынковую, а таксама бартэрам і сьпісаньнем пазык. Атрымаць якія-кольвек камэнтары ў беларускіх афіцыйных асоб не ўдалося.

Беларускі ўрад, ад якога не залежыць нічога, і прэзыдэнт, ад якога залежыць усё, сапраўды маўчаць. Ці азначае гэта, што нацыя расплаціцца газаправодамі за падтрымку Масквой Лукашэнкі ў якасьці кандыдата ў прэзыдэнты?

Гаворка ідзе пра маёмасьць коштам 5 мільярдаў даляраў (на столькі яе ацэньваў А.Лукашэнка). Калі інфармацыя праўдзівая, Беларусь страціць кантроль над ёю. Калі інфармацыя непраўдзівая, але расейскі бок лічыць яе праўдзівай, то ў красавіку, адразу пасля выбараў, нас чакае жорсткі газавы канфлікт з Расеяй.

А «Газпром» настроены сур'ёзна. Намеснік старшыні кампаніі Аляксандар Разанаў заявіў яшчэ пра пэўнасьць, што на працягу трох месяцаў будзе створанае супольнае газатранс-

партнае прадпрыемства. Гэта адбылося 27 сьнежня, у часе падпісаньня, «Газпромам» і беларускім урадам пагадненьня пра цану расейскага газу для Беларусі й газавага транзыту для Расеі. У адпаведнасьці з кантрактам, «Газпром» паставіць у Беларусь 21 млрд м³ газу па цане \$46,68 за 1 тыс. м³ «пры наяўнасьці тэхнічнай магчымасьці». Тарыф на транспартуючы газ адпаведны 2005 г. — \$0,75 за 1 тыс м³ на 1000 км па сетках ААТ «Белтрансгаз» і \$0,46 — па газаправодзе «Ямал—Эўропа».

Як тлумачылі прадстаўнікі «Газпрому», цана паставак газу і транспартны тарыф улічваюць чатыры чыньнікі: Расея й Беларусь ствараюць саюзную дзяржаву; летась былі падпісаныя дакумэнты, паводле якіх Расея становіцца ўдзельнікам беларускага ўчастку газаправоду «Ямал—Эўропа», па якім транспартуецца звыш 50% расейскага газу, які пастаўляецца празь Беларусь на экспарт; зямля пад газаправодам аформлена Расеяй у доўгатэрміновую арэнду; нарэшце, аднаўленьне перамоваў пра стварэньне на базе «Белтрансгазу» супольнага газатранспартнага прадпрыемства расейскага ААТ «Газпром» і беларускага ўраду на парытэтных умовах.

Газавы транзыт — адзіная на сёньня магчымасьць уплыву Беларусі на Расею. Адмова Беларусі перадаць кантроль над «Белтрансгазам» на ўмовах «Газпрому» справакавала газавы крызіс у пачатку 2004 г. з часовым адлучэньнем газу для нашай краіны.

Прадстаўнікі беларускага ўраду падкрэсьліваюць, што перамовы з «Газпромам» пра стварэньне СП не спыняліся, проста «не сышліся ў цане». Статутны фонд «Белтрансгазу» складае 1,15 трлн руб. (\$550 млн), але рыначная цана такіх актываў нашмат вышэйшая.

Крыніцы ў «Белтрансгазе» кажуць, што менавіта пасля сустрэчы Лукашэнкі й Пуціна ў Сочы стала вядома пра захаваньне ранейшых коштаў на газ. Значыць, менавіта прэзыдэнты дамовіліся пра стварэньне СП.

У кожным разе, мы маем пастаўкі газу па коштах, у два разы ніжэйшых за ўкраінскія. Тлумачэньне гэтаму можа быць адно — «Газпром» атры-

маў нешта ўзамен. Праўда, ніводную з ранейшых дамоўленасьцяў такога кшталту Лукашэнка ня выканаў. І гэтым можа тлумачыцца прызначэньне прэзыдэнцкіх выбараў на сакавік. Раней за тэрмін стварэньня СП.

Нібы прадбачы такія паварот, кіраўнік праўленьня «Газпрому» Аляксандар Мядзьведзеў папярэджальна заявіў: «Чым хутчэй мы дагаворымся па «Белтрансгазе», тым лягчэй будзе плянаваць цэнавую палітыку для Беларусі ў будучым, паколькі ўсё адно тая спецыяльная цана, якая дзейнічае для Беларусі, будзе сапраўдная толькі ў 2006 г.».

Зьміцер Дрыгайла

АНОНС

Шлях дробнай сволачы

Празь вялікі аб'ём матэрыялаў, што надышлі ў №1, Рэдакцыя змушаная адкласыці друк аповесьці Евы Вежнавец «Шлях дробнай сволачы». Аповесьць пачне друкавацца з працягам ад №2. Перапрашаем.

Хто дасылаў ахвяраваньні, але не паведаміў адрасу

Прабачце, што газэта прыйшла Вам запозьнена. Рэч у тым, што Вы пераказалі ахвяраваньне, але не паведамілі Рэдакцыі адрасу адрасу. А квіток ахвяраваньня трапляе да нас толькі праз 3—10 дзён. Таму мы атрымалі Ваш адрас гэтак позна. Наступныя нумары будзем старацца дасылаць Вам у тэрмін.

Будзем з Вамі, а Вы — з намі.

Тэлефоны для даведак:

(017) 284-73-29

(029) 613-32-32

(029) 707-73-29

Пытацца Аляксандру

Блакiтная паняверка

Нямеччына занепакоена паглядае ў бок Украiны. Цень Шродэра над газавым канфліктам — з Бэрліна піша **Алесь Кудрыцкі**.

Ранiца пэнсіянэркі фраў Тышляйн з усходнянмецкага Ютэрбогу пачынаецца аднолькава. Яна iдзе ў лазенку і адчыняе вадаправодны кран. З кухні даносiцца лёгкі хлапок — запалiлася газаваа фаерка, што падаграе ваду. Струменьчык з крану цяплее. Можна ўмывацца. Фраў Тышляйн ставiць на кухні на плiту чайнiк, пстрыкае запалкай. За акном праяжджае аўтобус з надпiсам «У маiм матары — бяспадны для навакольнага прыроднага газу». Фраў кранае батарэю ды падкручвае рэгулятар тэмпературы. Блакiтны праменьчык у фаерцы ўспыхвае яшчэ мацней.

Фраў Тышляйн нiколі не была ў Расеi. Яна пра яе ня думае. Але Расея вiтае яе шторацi, дапамагаючы гатаваць ежу ды саграваючы ўначы. 35% газу, які спажывае Нямеччына, паходзiць з краiны, дзе кiруе экс-рэзидэнт савецкай выведкi ў Дрэздэне.

Нагода паразважаць

Штодзённае газавае краiзнаўства для мiльёнаў нем-

цаў уключае і беларускi элемент — большасць газу, які экспартуе Расея, iдзе празь Беларусь, якая пакуль што атрымлiвае яго па мiзэрнай цане, паслухмяна транспартуючы далей на захад. Таму цяперашняя газаваа вайна памiж Украiнай ды Расеяй выклiкала ў Нямеччыне ня панiку, а занепакоенасць.

2 студзеня мiнiстар эканомiкi Нямеччыны Мiхаэль Глэс у iнтэрвiю тэлекампанii WDR зазначыў, што старая цана на газ для Ўкраiны была замалаа, але і новая цана надта высокая. Паводле Глэса, «рашэньне недзе пасярэдзiне».

Але нямецкi ўрад займае не тэмпература ва ўкраiнскiх кватэрах цi дабрабыт топ-мэнэджараў «Газпрому», а ўласная залежнасць ад экспартаванага газу. Нямеччына набывае газ у Расеi, шчодро плацячы за яго. Таму калi газ iдзе зь перабоямi, вiнаваты пастаўшчык, які сам мусiць разбiрацца, хто і як дастаўляе газ у Нямеччыну. Калi Расея няздольная гэта зрабiць, яна — ненадзейны партнэр.

«Трэба добра падумаць, што рабiць, каб зьменшыць залежнасць ад паставак энэрганосбiтаў з-за мяжы», — заявiў мiнiстар. Сп.Глэс прапанаваў падумаць, цi варта цалкам адмаўляцца ад плянаў па поўнай адмове ад выкарыстання атамнай энэргетыкi, а таксама прыгадаць пра выкарыстаньне вугалю для пакрыцця энэргетычных патрэбаў.

Глэса, які належыць да ХСС, жорстка крытыкавалi сацыял-дэмакраты. Яны настойваюць на тым, што рашэньне адмовiцца ад «мiрнага атому» было канчатковым. Але апошнiм часам кансэрватары глядзяць на такiя аргумэнты з сарказмам: кар'ерныя пляны экс-канцлера Герхарда Шродэра даюць падставу казаць пра тое, што ён карыстаўся ня толькi дзяржаўным iнтэрэсам, вызначаючы кiрунак энэргетычнай бiяспекi.

Па энэргетычных артэрыях Нямеччыны цячэ 23% газу. Зь сярэдзiны 1990-х стаў галоўным сродкам ацяпленьня. З дапамогай яго саграваюць больш за 17 мiльёнаў кватэраў ды прыватных дамоў — 46% жылiлёвага фонду. Больш за 75% новых дамоў будуюцца з разьлiкам на газавае ацяпленьне. Газ параўнальна недарагі, адносна няшкодны для навакольнага асяроддзя і нескладаны ў выкарыстаннi для выпрацоўкi энэргii. Адзiны мiнус — Нямеччына амаль ня мае радовiшчаў. Больш за 80% блакiтнага палiва краiна iмпартуе, найперш — з Расеi (35%).

Выйсьце з энэргетычнай залежнасцi — энэргетычны кактэйль. Плянуюцца, што ў будучыні Нямеччына будзе здольная ствараць большую частку ягонных iнгрэдыентаў сваiмi сiламі з дапамогай вадароду, ветракоў, сонца ды iншых узаўляльных крынiцаў энэргii. Ад выкарыстання атамнай энэргii вырашылі адмовiцца цалкам. Таму газ разглядаецца як танная і найменш шкодная для навакольнага асяроддзя альтэрнатыва, якая аблегчыць пераходны пэрыяд да новай энэргетыкi. Ёсць толькi калi той пераход адбудзецца? Эўрапейскаму кантынэнту да яго — як да Месяца. Ужо цяпер ЭЗ на 50% залежыць ад iмпарту энэрганосбiтаў, а ў 2030 г., паводле падлiкаў Эўракамiсii, залежнасць можа скласьцi 70%. Цяпер у Эўропе каля 15% энэргii здабываецца з дапамогай альтэрнатыўных сродкаў. Паводле аптымiстычных прагнозаў, у 2010 г. паказчык падвысiцца да 22%. Залежнасць ад газу застаецца ў Эўропе праблемай №1.

■ ■ ■ — Газопровод «Ямал-Европа», якім расейскі газ iшоў у Эўропу бязь зьменаў. — Газопроводы з Туркмэністану — пастаўнiкi 50% газу для Ўкраiны. Яго пампаваньне з Узбэкістану і Казахстану таксама вядзецца праз Расею. — Украiнскiя газопроводы, у якіх расейцы зьніжалi цiск газу.

Цень Шродэра

Экс-канцлер, мякка кажучы, здзівіў нямецкую грамадзкасць рашэннем узначаліць раду акцыянераў будучага паўночнаеўрапейскага газоправоду. Рэч у тым, што ўрад Шродэра ўсяляк лабіраваў прыняццё рашэння пра пабудову газоправоду, які дазволіць пампаваць газ з Расіі на днё Балтыйскага мора. Не прайшло і трох тыдняў пасля таго, як Шродэр афіцыйна сышоў з пасады канцлера, як з'явілася інфармацыя пра тое, што ён узначаліць камітэт, які будзе вызначаць палітыку акцыянераў таго самага газоправоду, атрымліваючы за гэта больш за 1 млн эўра ў год. Пры гэтым галоўным акцыянерам будучага газоправоду з'яўляецца «Газпром». Фактычна, свой заробак Шродэр будзе атрымліваць у крамлёўскай касе.

Дык пра што думаў экс-канцлер, абдымаючыся з Пуціным бяз гальштукаў ды

плінуючы газавы гешэфт — пра краіну ці пра пэнсію? Калі Шродэр нават на градус змяніў палітычны курс краіны ва ўласных мэтах, для немцаў як эўрапейскай нацыі гэта непрымальна. «Палітычнае маўчаньне ў адносінах да Расіі акупілася для сп.Шродэра фінансава», — зьездліва адзначыў кіраўнік партыі зьлёных Райнгард Бютыкофэр. Новая пасада — гэта «грошы за маўчаньне пра генацыд у Чачэніі і паступоваедушэнне свабоды ў Расіі», — кажа Бэрнт Посэльт, эўрадепутат ад партыі ХСС. Шродэр не ўхвалілі нават аднапартыйцы. «Я б так не зрабіў», — сказаў віцэ-прэзідэнт Бундэстагу Вольфганг Тірз ў інтэрвію тэлеканалу ARD. Адным сваім крокам Шродэр кінуў цень на сябе самога, на адзін з найбуйнейшых у эўрапейскай гісторыі энэргетычных праектаў, а таксама на ўсю нямецкую ўсходнюю палі-

тыку апошніх гадоў.

Газ з дрэнным пахам

Шродэр прыдбаў сабе цёплае месца, але пахне яно непрыемна. Кіраўнічым дырэктарам Паўночнаеўрапейскага газоправоду прызначаны Матыяс Варніг, кіраўнік прадстаўніцтва Дрэздэнскага банку ў Расіі. Пікантнасьць сытуацыі ў тым, што, паводле афіцыйных зьвестак, Варніг у 1970-х — 1980-х «працаваў штазі», даслужыўшыся да чыну маёра. Як старшыні камітэту акцыянераў Шродэру не пазьбегнуць цеснага супрацоўніцтва з Варнігам.

У дадатак да ўсяго, газоправод зарэгістраваны не ў Расіі і не ў Нямеччыне, а ў швайцарскім кантоне Цуг, сусьветна вядомай афшорнай зоне. Інакш кажучы, структура, якая будзе забяспечваць газам Нямеччыну і ў якой будзе працаваць яе былы канцлер, ня дужа прагне плаціць падаткі. Да-

даць да гэтага новае амплуа «Газпрому» як газавога душыцеля новых эўрапейскіх дэмакратыяў, і вы зразумеце, чаму канцлер лічыць за лепшае вытрымаць паўзу — уцямнага адказу на тое, ці адрачэцца Шродэр новай пасады, няма.

У любым выпадку, новы газоправод праз Балтыку, які раней разглядаўся як гарант энэргетычнай бяспекі Нямеччыны ад ненадзейных транспартэраў накіталт Беларусі, паўстае ў змрочных фарбах. Прывязаўшы сябе да расейскай газавай трубы, Нямеччына рызыкуе калі-небудзь сама апынуцца ў ролі Украіны, асабліва тады, калі пачне праводзіць непрыемную для Крэмля палітыку. Хто тады патлумачыць фразу Тышляйн, што блакітны агенчык у фаворы згас, бо Нямеччына ня згодная плаціць новыя «рынкавыя» цэны, якія ў чатыры разы большыя за папярэднія?

Ахвяраваньні ад падпісчыкаў

Аляксей З. зь Менску ахвяраваў на «НН» 600 тыс., Валянціна Г. — 150 тыс., Уладзімер Ц. з Мазыра — 50 тыс., Аляксандар П. з Мазыра — 100 тыс., Зьміцер Л. — 50 тыс., Павал К. зь Менску — 53 тыс. Сяргей Р. ахвяраваў 215 тыс. Уладзь К. ахвяраваў 150 тыс., Вольга К. ахвяравала 90 тыс., Янка З. ахвяраваў 215 тыс., Янка К. ахвяраваў на выданьне газэты 50 тыс., Станіслаў Н. — 50 тыс., Уладзімер Ш. — 100 тыс., Эльжбета С. — 215 тыс., Тацяна і Андрэй П. ахвяравалі на выданьне газэты 60 тыс., В.Г. зь Ліды ахвяраваў 108 тыс., Таіса Б. зь Менску ахвяравала 108 тыс.

Таксама дзякуй за ахвяраваньні

Міхаілу Б., Францу К., Ларысе Я. з Полацку. Міхаілу К. з Брагінскага раёну. Уладзімеру Л. са Смургонскага раёну. Генадзь Ш., Анатолю Б., Івану М., Аляксандру К., Алегу П. з Маладэчна. Віталю Г. з Чачэрску. І.П. з в.Валынцы. Веры Б. са Стаўпеччыны. Юр'ю К. з Глыбокага. Мікалаю Ю. зь Нясвіжскага раёну. Багуславу У. зь Іўя. Уладзімеру В. зь Кобрына. Юр'ю Г., Дзьмітрыю Д. зь Бабруйска.

А.Дз., С.П., Аляксандру К., А.М. зь Горадні. Сяргею І. зь Салігорску. Аляксандру Н. зь Вялейкі. Тамары К., Сяргею К., Алегу К., Сяргею Н. зь Жодзіна. Л.Г. зь Гарадка. Андрэю К., Сямёну Г., Аляксею К., Аляксандру Б., Анатолю Б., Базылю К., Тацяне Б., Андрэю С. зь Магілёва. Марату Ш., Ірыне Ж. зь Наваполацку. Сяргею Г. са Смалявіцкага раёну. Віктару П., Ф.А. зь Ліды. Аляксандру Г. зь Лагойску. Вячаславу К., Алегу Л., Багуславу Я., Віталю Ф. зь Барысава. Дзьмітрыю М. зь Драгічынскага раёну. Валянціне З., Іне А., Галіне Н. зь Віцебску. Валер'ю П., Аляксею Ч. зь Баранавіч. В.Д., Уладзімеру М., С.І., Юліі С. зь Гомелю. Уладзімеру Б. зь Ваўкавыску. Міхаілу С. зь Пухавіцкага раёну. Інэсе В., Васілю Л., Генадзь Ш. зь Аршанскага раёну. Віталю А. са Слуцку. Міхаілу Г. зь Берасьця. Ю.Ф. зь Бабруйска. Мікалаю П., Віталю Ц., Аляксандры П. зь Жлобіна. Васілю Г., Валерыі К., Ліліі З., Ігару Р., Зянону

Л. зь Менскага раёну. Марыне Б. зь Паставаў. С.М. зь Шчучына. Уладзімеру Ц. зь Мазыра. Мікалаю Б. зь Ваўкавыску.

Зь Менску: Натальлі Д., І.П., Ю.Л., Сяргею П., Андрэю К., А.С., В.Л., Тацяне Ц., Натальлі К., Тацяне Т., Станіславу Р., Аляксандру М., Аляксею К., В.Дж., Тацяне К., І.С., Алегу Л., Уладзімеру З., Івану Н., Дз.М., Вадзіму В., Зоі С., В.Д., У.Л., Вользе П., Н.А., Андрэю, Тацяне П., Андрэю С., Алёне В., Віктару Я., Анатолю Р., Тацяне Л., Аляксею Я., А.К., Валерыі Ч., Міраславе Ш., Ірыне В., В.Г., А.Е., Рагнедзе А., М.Ж., Я.К., Алёне М., Віктару Д., Мікалаю К., Станіславу Р., В.С., Уладзімеру Р., Віталю К., Уладзімеру Д., Марыне Б., Віктару Ж., Т.П., Генадзь Р., Альбэрту С., Валер'ю П., Аляксандру С., Ірыне Д., Аўгену І., Валянціну Л., Аўгену Л., Натальлі Р., Аўгену М., Ігару С., Ігару К., Фёдару К., Андрэю А., Павалу Ф., Дзьмітрыю М., Юр'ю М., Анатолю С., Георгію Г., Уладзімеру К.

Рэшта сьпісу ахвярадаўцаў будзе друкавацца ў наступных нумарах. Чытачы, якія пералічылі ахвяраваньні з разьліку толькі на адзін месяц, пакапаціцеся пра грошы на выхад «НН» у наступныя месяцы.

Уся прэзідэнцкая раць. На рэгістрацыю кандыдатаў у прэзідэнты ў Цэнтравыбаркам зьехаліся прэтэндэнты і іхныя прадстаўнікі. На фота: Аляксандар Казулін і Сяргей Гайдукевіч паселі абাপал Віктара Шэймана.

Юлія ДАРАШКЕВІЧ

Сілавая структура працягвае кіраваць краінай

Віктара Шэймана, што сышоў у адстаўку з пасады кіраўніка Адміністрацыі прэзідэнта на час выбарчай кампаніі, змяніў Генадзь Нявыглас. Дагэтуль ён узначальваў Раду бяспекі. Пазбавіўся пасады адыёзны намесьнік кіраўніка адміністрацыі, адказны за ідэалагічны блёк — Алег Праляскоўскі, «у сувязі з пераходам на іншую працу» (па нашых звестках — на дыпламатычную). Першы намесьнік кіраўніка адміністрацыі аграрый Аляксандар Папкоў цяпер проста намесьнік. На пасаду першага намесьніка прызначаны Анатоль Рубінаў, экс-старшыня Вышэйшай атэстацыйнай камісіі — славу тым, што за часамі яго кіраўніцтва ВАК фактычна ўвёў цензуру дысэртацый.

Яўген Васілеўскі

Хто супраць Лукашэнкі, галасуе ад 12-й да 14-й

Старшыня Талачынскага раённага штабу ў падтрымку Алеся Мілінкевіча, былы народны дэпутат СССР Мікалай Петрушэнка прапанаваў прыхільнікам пераменаў галасаваць на выбарах 19 сакавіка ад 12 да 14 гадзіны.

«Трэба паказаць самім сабе, як нас шмат, — кажа

няўрымсьлівы камуніст. — Я жыву ў Коханаве. Каго ні запытаю — усе супраць Лукашэнкі. А чаму яны пішуць, што ўсе — за? Гэтага ня можа быць, калі ў маім пасёлку 239 сем'яў — сумленныя грамадзяне — маюць запазычанаць за камунальныя паслугі па дзясятках ты-

сячаў. Ня могуць яны ўсе быць «за», калі ў 185 кватэрах на Новы год адключылі сьвятло. Калі ўсе незадаволеныя выйдучь прагаласаваць менавіта з 12 да 14 гадзіны, яны адразу пабачаць, колькі нас. Гэта дадасць людзям імпульсу выйсці на плошчу».

ЗД

Пазыняк прапануе «народнае галасаваньне»

З.Пазыняк прапанаваў ідэю, як абараніцца ад фальсыфікацыі вынікі галасаваньня. Вось яе сутнасьць: на чыстым аркушы чалавек піша прозьвішча свайго кандыдата ды ідзе на выбары. На выбарчым участку ён атрымлівае бюлетэнь, ідзе ў кабінку для галасаваньня. Там кладзе бюлетэнь у кішэню, а кідзе ў скрыню свой аркуш паперы. Увечары 19 сакавіка, на думку З.Пазыняка, выбарцы мусяць сабрацца на Цэнтральнай плошчы. Там, паводле словаў кіраўніка Пазыняковай ініцыятыўнай групы сп.Папкова, грамадзкай камісіяй будзе арганізаваны збор афіцыйных бюлетэняў, якіх плянуецца сабраць больш за 50% ад агульнай колькасьці. Што неабвержна засьведчыць рэальныя вынікі галасаваньня.

Зьміцер Дрыгайла

Другі том «Энцыкляпэдыі ВКЛ» не забаронены

Ходзяць чуткі, што выдавецтва «Беларуская энцыкляпэдыя» згортае праект энцыкляпэдыі «Вялікае Княства Літоўскае», і падрыхтоўка другога тому спыненая. Нявыхад зьвязваецца зь «меркаваньнем Праляскоўскага» пасля прамовы Лукашэнкі ў Магілёўскім унівэрсытэце, дзе ён рэзка адмоўна выказаўся наконт ВКЛ. Але дырэктар «БелЭн» Генадзь Пашкоў нам гэтыя чуткі абверг: «Нічога падобнага. Плянём выдаць другі том у гэтым годзе».

Першы том энцыкляпэдыі стаў заўважнай падзеяй і заняў ганаровае другое месца ў рэйтынгу кніг году «НН».

АВ

Увазе падпісчыкаў «НН»!!!

Некаторыя падпісчыкі «НН» пералічылі ахвяраванні, але не даслалі адрасоў, абмежаваўшыся імёнамі. Так вы газеты не атрымаеце, даражэнькія. Вы, мусіце, думаеце, што вас уся краіна ведае. Не заўжды гэта так.

Зьміцер К., Наталья А., Лідзія К. зь Менску, што пералічылі ахвяраванні, мы ня ведаем вашых адрасоў.

Сп.Сакалоўскі з в.Іскра, калі ласка, паведаміце раён, вобласць і індэкс.

Сп.Астроўскі з Аршанскага раёну, як дакладна называецца ваша вёска?

Леанід Мікалаевіч Н. з вул.Калініна, калі ласка, паведаміце свой дакладны адрас.

Ахрамчук В.Г., калі ласка, дапіліце свой адрас.

Алесь Юр'ёна М. з Наваполацку, зь якой вы вуліцы?

Пакідаючы жарты, кажам вам вялікі дзякуй, чытачы «НН». Вы аказаліся сапраўднымі грамадзянамі. З новага году падпісчыкаў «НН» паболела на 320, прычым адрасы й квіткі надыходзяць а надыходзяць.

Даць рады такой плыні няпроста. Таму будзьце ласкавы на будучыню дасылаць разборлівы й поўны адрас. Выконвайце наступныя парады:

Правілы падачы адрасоў

Абавязкова падавайце індэкс, бо зь індэксам газета дойдзе хутчэй.

Калі вы жывяце ў вёсцы ці ў мястэчку, пазначайце раён і вобласць.

Ня трэба дасылаць квіток, пакіньце яго ў сябе,

гэта вашае пацверджаньне таго, што вы зрабілі ахвяраваньне.

Разборліва падавайце свае звесткі.

Атрымліваць газету можна зь любога нумару, толькі паведамце ў Рэдакцыю свой адрас.

0402280179
ИЗВЕЩЕНИЕ

Фонд выдання газеты «Наша Ніва», УНП 101 115 521

получатель платежа
МГД ААТ «Белінвестбанк», вул.Калектарная, 11, Мінск, код 764
наименование банка

Счет по-лучателя	3015 212 000 012	Лицевой счет	
------------------	------------------	--------------	--

(фамилия, имя, отчество, адрес)

Вид платежа		Дата	Сумма
Ахвяраваньне			
		Пеня	
		Всего	

Кассир _____ Плательщик _____

Фонд выдання газеты «Наша Ніва», УНП 101 115 521

получатель платежа
МГДААТ «Белінвестбанк», вул.Калектарная, 11, Мінск, код 764
наименование банка

Счет по-лучателя	3015 212 000 012	Лицевой счет	
------------------	------------------	--------------	--

(фамилия, имя, отчество, адрес)

Вид платежа		Дата	Сумма
Ахвяраваньне			
		Пеня	
		Всего	

Кассир _____ М.П. _____ Плательщик _____

КВИТАНЦИЯ

издание № 02305005603 от 27.03.2004 УП «УСЛУГА» Зас. 3504 тир. 50 000

Калі вы не атрымалі газэты

да панядзелка, а ў Менску — да суботы, абавязкова тэлефануйце ў Рэдакцыю. Пытацца Аляксандру.

Тэлефоны:

(017) 284-73-29

(029) 613-32-32

(029) 707-73-29

Вельмі просім чытачоў, якія маюць намер ад Новага году чытаць «НН» у Інтэрнэце, а не на паперы, таксама дасылаць прыватныя ахвяраванні з разьліку 6000 на месяц з пазнакай: «за Інтэрнэт». Бяз збору грошай газэце не захаваць якасьці.

Дасылайце адрасы і прыватныя ахвяраваньні

1) Просім усіх чытачоў «Нашай Нівы» **як найхутчэй даслаць у Рэдакцыю свае адрасы і тэлефоны.**

Т.: (017) 284-73-29, (029) 707-73-29, (029) 613-32-32,
e-mail: nn@promedia.by, a/c 537,
220050 Менск.

2) Просім кожную сям'ю чытачоў **пералічваць на рахунак** газэты прыватнае ахвяраваньне з разьліку 6 000 рублёў на месяц. Гэтага будзе досыць для выхаду і дастаўкі газэты. **У блянку банкаўскага паведамленьня ці папштовага пераказу, калі ласка, дакладна і разборліва пазначайце ваш папштовы адрас, у тым ліку ІНДЭКС. Не памыліцеся ў адрасе, калі ласка.** Тыя, хто перакажа 18 000 рублёў за раз, забяспечаць выхад газэты на тры месяцы. Хто ж мае магчымасьць пераказаць 36 000 рублёў адразу, забяспечаць публікацыю «НН» адразу на паўгоду.

На які рахунак пералічаць грошы?

Ахвяраваньне можна перавесці ў любым аддзяленьні банку, на любой пошце. Улічыце, што пры пераказваньні грошай папштовым пераводам пошта спаганяе дадаткова 3%, а пры пераводзе грошай празь «Беларусбанк» працэнту не бяруць. На банкаўскай квітанцыі ў графе «Від плацяжа» трэба пазначыць: «Ахвяраваньне». У графе: «Атрымальнік плацяжа» трэба пісаць: «Фонд выданьня газэты «Наша Ніва», УНП 101 115 521». У графе «Найменаваньне банку» трэба пісаць: «МГДААТ «Белінвестбанк», вул.Калектарная, 11, Мінск, код 764». У графе «Рахунак атрымальніка» — 3015 212 000 012. Пры перасыльці грошай па пошце тое самае трэба пісаць у рубрыках «Каму» і «Куды».

«Рэгіянальную газету» выгналі з «Саюздрукаў», падмяняюць «региональной»

З новага году «Саюздрукі» Меншчыны спынілі продаж незалежнай газэты ў рэгіёне. Цяпер выданьне, якое на 29 сьнежня мела наклад 8500 асобнікаў, можна набыць ураздроб у чатырох крамках у Маладэчне, па адной у Вялейцы, Валожыне, Мядзель, Чысьці, а таксама ў шапіках у Астраўцы, Смургонях, Ашмянах. Прыватнікі — не панаця: празь іх распаўсюджвалася 10—15% накладу. 70% ішло праз шапікі.

«Менскаблсаюздрук» тлумачыць адмову тым, што ім нявыгадна прадаваць выданьне. «Няпраўда! — абураны рэдактар газэты Аляксандар Манцэвіч. — У Мядзеле мы ўваходзілі ў тройку лідэраў: там прадавалася празь «Саюздрук» 1600 асобнікаў.

У Маладэчне — 2 тыс. асобнікаў».

Ноў-хаў маладачанскае сытуацыі ў тым, што месца «Рэгіянальнай» у шапіках займае іншае выданьне. Прадаўцы прапануюць... «региональный» маладачанскі выпуск «Из рук в руки». Пакупнікам тлумачаць, што «выданьне будзе заміж «Рэгіянальнай». Некалькі месяцаў таму прадстаўнікі «Из рук в руки» вялі перамовы з газэтай, каб тая адмовілася ад брэнду і перайшла «пад дах» расейскамоўнага холдынгу. А.Манцэвіч адмовіўся.

Галоўная рэдактарка «Из рук в руки» Вольга Краўчанка пацьвердзіла карэспандэнту «НН» выдавецкія пляны на маладачанскі рэгіён: «Мы вивучалі рэгіён і палічылі,

што праект будзе мець посьпех». Наконт прычынаў выбару менавіта Маладэчаншчыны спн.Краўчанка кажаць адмовілася: камэрцыйная таямніца. Але зазначыла, што ў іншых раёнах такіх выпускаў холдынг ня мае.

«Рэгіяналка» ў сваіх публікацыях палітыкі не кранала. Рэпрэсіі супраць яе паказваюць, што лукашысты б'юць па ўсіх незалежных выданьнях, ня толькі палітычных. Каб засталіся толькі купленыя з вантробамі бэабахтэры.

Крыніцы ў Адміністрацыі прэзыдэнта ўсё пашыралі чуткі, што ўдушэньне незалежных газэтаў — захад часовы. Маўляў, ці то з студзеня, ці то зь лютага ўсіх, хто будзе «паводзіць сябе добра», вернуць у продаж. Маўляў, дні «Заматаліна II» — палкоўніка Праляскоўскага — зьлічаныя, а тады ўсё вернецца. Ёсьць прастакі, што дагэтуль лукашыстам вераць...

Аркадзь Шанскі

Газэтны экстрым

Беларуская незалежная журналістыка становіцца экстрэмальным відам спорту.

Сёлета ўлады знайшлі больш дзейсную меру барацьбы супраць СМІ, чым прыпыненьне выхаду на тры месяцы. Прэсу без прычыны адмаўляюцца друкаваць, выкідаюць з падпісных каталёгаў і газэтных шапікаў. Пацярпелі 17 выданьняў, у тым ліку «НН», «Народная воля», «Рэгіянальная газета», «Салідарнасьць» (апошняя змушана прыпыніла існаваньне).

Рэпартэр мусіць прарывацца да эпіцэнтру важных падзей, бо любы чыноўнік можа адмовіць у акрэдытацыі ды не пусьціць нават у залю паседжаньняў, суд ці на завод. 25 такіх выпадкаў зафіксавана за 2005 год у Менску, Пінску, Ганцавічах, Го-

мелі, Смургонях, Горадні, Баранавічах.

Хоць свабода слова гарантуецца канстытуцыяй, незалежныя СМІ разглядаюцца як падрыўныя. Журналістаў затрымліваюць. Польскіх журналістаў у ліпені затрымалі за тое, што яны асьвятлялі падзеі вакол Саюзу палякаў. Затрымалі, бо «кепка былі бачныя пячаткі на пасьведчаньнях». Пакуль рэпартэры знаходзіліся ў РУУС, іх відэазапісы вынішчылі. Юлію Дарашкевіч, фатагора «НН», у сакавіку гарадзенскія амонаўцы гвалтоўна выдалілі зь месца правядзеньня акцыі пратэсту прадпрымальнікаў.

За апублікаваны матэрыял

журналістам пагражае крымінальная справа аб паклёпе, як здарылася летась у дачыненні да рэдактара «Борисовских новостей» Анатоля Букаса, альбо зьбіцьцё, як журналістам Алесем Абрамовічам.

Тым часам расьсьледаваньні па справе зьніклых і забітых журналістаў топчуцца на месцы. Справа аб забойстве Веранікі Чаркасавай прыпынена «ў сувязі зь немажлівасьцю ўстанавленьня асобы, якая падлягае прыцягненьню да адказнасьці ў якасьці абвінавачанага». Па факце сьмерці Васіля Гроднікава пракуратура адмовілася заводзіць крымінальную справу. Завадзі так і ляжыць недзе ў лесе.

Журналісты незалежных СМІ ўсьведамляюць, што іх чакае на доўгай дыстанцыі барацьба за свабоду. Тую самую, якую гарантуе Канстытуцыя.

Сяргей Будкін

Вось сымбаль твай, забыты
краю родны... У выніку 74-
дзённай турэмнай галадоўкі
ваўкавыскага прадпрымальніка
Мікалая Аўтуховіча адпусьцілі
пад хатні арышт. За час
галадоўкі 40-гадовы Мікалай
Аўтуховіч страціў 40 кг. Цяпер
былы аўганец, які ўступіў у
змаганьне з свабодай
Лукашэнкавых кантралёраў,
вяртаецца да жыцця ў
ваўкавыскай больніцы.
Пракурор раёну распарадзіўся
прыбраць варту з палаты. На
фота: Мікалай Аўтуховіч з 14-
гадовай дачкой.

Павал Севярынец
— у 1998—2004
лідэр незарэгістра-
ванага «Маладога
фронту». Асуджаны
за арганізацыю
акцыяў пратэсту
пасля рэферэндуму
2004 году. Цяпер
у высылцы
ў Малам Сітне,
на поўначы
Польшчы.

ПАВАЛ СЕВЯРЫНЕЦ

Аднойчы, распытваючы сіценцаў пра найбліжэйшую царкву, я набрыў на бабуку гадоў 80-ці. Яна сядзела на лаўцы ля хаты і паводле ўсіх прыкметаў павінна была ведаць, дзе й каму моляцца тутэйшыя жыхары.

— У царкву мы ня ходзім, унучак, — растлумачыла старая. — Яна нам ня трэба. Мы ж у Бога ня верым.

— Як так?

— А-а... — няпэўна махае рукой бабулька. — Як камуністы былі, дык казалі, што Бога няма...

— А ён ёсць, — кажу бабулі.

— Ёсць, ёсць, унучак, — ківае галавой тая.

— Ёсць, мы ня проціў... Толькі мы ў яго ня верым.

Вось ён, сіценскі сымбаль веры. Ведаць, што Бог існуе, і ня верыць у яго. Штосьці да болю знаёмае і вельмі беларускае. У краі, дзе

тысячагодзьдзе таму прапаведаваў Торвальд Вандроўнік, на радзіме Эўфрасіньні, Сімяона ды Скарыны, у самай калысцы беларускага хрысьціянства — **няма веры.**

Калі падчас перакуру я паспрабаваў паразмаўляць пра Бога на эстакадзе з рабочымі, рэакцыя больш за ўсё нагадвала калектыўны прыступ шалу. «Што для нас гэты Бог зрабіў?.. Як камуністаў скінулі, усе вы за свечку і ў царкву! Чаму дзеці паміраюць, а Бог на гэта глядзіць?! Вось мы тут прападаем, а яму ўсё роўна!..» Яны крычалі наперабой, аж захліпаючыся, як брэша зграя сабак, не жадаючы пачуць адказу, адчайна выплюхваючы ўсю сваю злосьць, і ішпурлялі

СЬЦІСЛА

Перасьлед актывістаў

Аляксандра Дарафеева, сябра ініцыятыўнай групы Мілінкевіча, 21 снежня затрымалі ў сваёй кватэры: яго падарваюць у дачыненні да рабаўніцтва (Дарафееў кажа, што падвозіў меркаваных «рабаўнікоў», але ня ведаў пра злачынства).

Каля Жлобіна 23 снежня міліцыянты спынілі машыну актывіста **Уладзімера Кацоры** й канфіскавалі 57 тыс. навагодніх віншавальных паштовак ад Мілінкевіча.

Кіраўніка Янаўскага раённага штабу **Уладзімера Казеку** затрымалі 29 снежня ў Белаазёрску, забраўшы 800 нумароў «Народнай Волі».

У ноч на 31 снежня супрацоўнікі ДАІ затрымалі ў Віцебску **Хрыстафора Жалыпава**, кіраўніка віцебскага штабу, і правялі несанкцыяваны надгляд. Яго змусілі даць пісьмовыя тлумачэнні пра паходжаньне інструкцыяў зьбіральнікам подпісаў і матэрыялаў пра адзінага.

У СПБ

Анжаліку Борыс 21 снежня выклікалі да сьледчага на вочную стаўку з дырэктарам шчучынскага Дому палкаў Віктарам Богданам: ён вінаваціць актывістаў СПБ у запалохваньні. 29 снежня сьледства па гэтай крымінальнай справе пракуратура падоўжыла яшчэ на месяц.

26 снежня каля Сапоцкіна затрыманыя «за парушэньне рэжыму знаходжаньня ў памежнай зоне» галоўны рэдактар газэты «Głos znad Niemna ў эміграцыі» **А.Пісальнік**, галоўны рэдактар часопісу «Magazyn Polski» **Андрэй Пачобут** ды кіроўца **Андрэй Лісёўскі**. Яны ехалі на калядную сустрэчу.

У Сьветлагорску

Раённы суд 13 снежня аштрафаваў актывіста ТБМ **Вадзіма Богдана** на 300 тыс.руб. за ўлёткі, знойдзеныя ў яго кватэры. Сябра ПБНФ **Тэльман Масьлюкоў** накіраваў заяву ў пракуратуру: правярць правамернасьць дзеяньняў міліцыянтаў, якія правялі ператрус кватэры. Міліцыянты вярнулі адзі з ксэраксаў.

Прэса пад прэсам

12 снежня суд Менску пакінуў у сіле рашэньне суду Кастрычніцкага раёну, каб «БДГ. Деловая газета» і журналіст **Сяргей Сацук** сплацілі былому супрацоўніку АМОНу Сяргею Бядрыцкаму штраф: з газэты — 20 млн руб., з Сацука — 2 млн.

Пасьля дадатковай правэркі Менская раённая пракуратура 14 снежня паставіла не пачынаць крымінальную справу па факце сьмерці журналіста **Васіля Гроднікава**.

Суд Партызанскага раёну 15 снежня адмовіў **Ігару Шынкарыку**: актывіст АГП падаў судовы пазоў на РУП «Белпошта», якое ня ўнесла газэту «Народная Воля» ў падпісны каталёг.

На рэдактара недзяржаўнага інфармацыйнага бюлетэню «Назіральнік» **Паўла Красоўскага** з Жодзіна 15 снежня заявілі адміністрацыйную справу: яго вінаваціць у «факце зьнявагі дзяржаўнай асобы» за карыкатуру ў выданьні.

«Берасьцеаблсаюздруку» 16 снежня адмовіў газэце «**Ганцавіцкі час**» у распаўсюдзе на 2006 г.

З 1 студзеня недзяржаўная газэта «**Хімік**» у Наваполацку будзе даступная толькі па падпісцы: полацкае аддзяленьне «Віцебскаблсаюздру-

ку» адмовіла ў распаўсюдзе.

Прафсаюзнае выданьне «**Салідарнасьць**» 23 снежня спыніла выхад. Гарадзенская абласная друкарня 27 снежня адмовілася друкаваць «**Газету Слонімскаю**» ў 2006 г.

Сьледства па забойстве журналісткі **Веранікі Чаркасавай** спынена 27 снежня «ў сувязі зь неўстанавленьнем асобы, якая падлягае прыцягненьню да адказнасьці ў якасьці абвінавачанага». Яе сына Антона затрымалі 29 снежня й зьявілі ў СІЗА, хлопца вінаваціць у вырабленьні і збыце фальшывых купюраў.

Аўтуховіча выпусьцілі

Мікалая Аўтуховіча 27 снежня перавялі ў ваўкавыскую больніцу, зьмяніўшы меру стрыманьня на падпіску пра нявыезд. Прадпрымальнік трымаў галадоўку 74 дні, схуднеў на 40 кг.

У Гомелі

Актывіста БСДП(Г) **Яўгена Фурсеева** 14 снежня звольнілі з пасады выкладчыка паліталёгіі Гомельскага ўнівэрсытэту.

20 снежня каля будынку УКДБ затрыманыя моладзевыя актывісты **Андрэй Кірылаў**, **Дзяніс Чыкалёў**, **Зьміцер Саўчанка**: яны трымалі партрэты зуброўца Андрэя Зайцава, які скончыў жыцьцё самагубствам у 2001 г., калі яго далякаў кагэбіст.

Галадоўка ў Калінкавічах

Чарнобыльскі ліквідатар, інвалід II групы **Васіль Сіліверст** абвясціў 16 снежня галадоўку ў Калінкавіцкім раённым судзе: ён да-

магаецца, каб прызналі, што ягоная інваліднасьць выкліканая ўдзелам у ліквідацыі наступстваў Чарнобылю.

Дзень салідарнасьці

15 снежня ў Барысаве падчас распаўсюду ўлётак да Дня салідарнасьці затрымалі **Алесь Ясюк**. **Паўла Маджару** затрымалі 15 снежня ў Гомелі за распаўсюд улётак з інфармацыяй пра Дзень салідарнасьці. У Сьветлагорску 16 снежня затрымалі ўдзельнікаў Дня салідарнасьці **Т.Масьлюкова**, **Андрэя Музычэнку**, **Вадзіма Данільчанку**, **Руслана Лютарэвіча**, актывіста ПКБ **Мікалая Міхалькевіча**. **Юр'я Калычава**, **Данілу Барысавіча**, **Руслана Мацьвеева** затрымалі ў Менску, калі яны фатаграфавалі запаленыя ў вокнах свечкі.

Назіральнік у пастарунку

Міколу Астрэйку 17 снежня завезлі ў спэцпрыёмнік-разьмеркавальнік, каб адседзеў 11 з 15 сутак за правядзеньне несанкцыяванага сходу, якія не адбыў праз хваробу.

Рэлігійны перасьлед

Пратэстанцкай суполцы «**Сьвятло сьвету**» аб'яднаньня Хрысьціянаў поўнага Эвангелья пагражае ліквідацыя: яна страціла юрыдычны адрас.

Пробашчу каталіцкай парафіі ў Барысаве, грамадзяніну Польшчы **Робэрту Кшывіцкаму** 20 снежня не падоўжылі візу на 2006 г. з ініцыятывы Камітэту ў справах рэлігіяў і нацыянальнасьцяў.

Штрафы на БХК

Прэзыдыюм Вышэйшага гаспадарчага суду 20 снежня забавязваў

веры

тыя выкрыкі, быццам камяні.

Дзіўная рэч: палітычныя правовы тут праходзяць, а словы пра Бога выбухаюць, нібыта бомба.

«Страшны край, — сам-насам дзяліўся са мной уражаньнямі інжынэр, што прыехаў сюды зь Берасьцейшчыны, — тут жа нават як памрэ чалавек — не адпяваюць, не галосіць, не памінаюць толкам... Закапалі, як падлу, каб хутчэй выпіць, — і канец».

Сьвятар з Полацку прыяжджае ў Алёшчу ды Малое Сітна раз на год — пахрысьціць немаўлята. Далучыць, так сказаць, прыплод да паствы. Ня верыцца мне, што гэтак тутэйшыя душы будуць збаўлены. Ня верыцца, што

ў Полацкай япархіі няма магчымасьці хаця б раз на месяц, хаця б у прыватнай хаце арганізоўваць хаця б адно набажэнства на абшары больш як 1 000 км²... Праваслаўны атэізм, інакш не назавеш.

І люд разважае: «Што нам Бог? Жылі неяк бяз Бога і памром сабе. Згніём, а пасля ж нічога няма». Ці можа чалавек, які рыхтуецца адно згніць ды знікнуць, думаць пра лепшую будучыню? Пра краіну, праўду, свабоду?.. Бязьвер'е — найглыбейшы й самы чорны карань зла, што буяе ў Алёшчы і Малым Сітне. Невідучыя вочы, апущаныя абліччы, жабрацтва, алькагалізм, самагубствы сілкуюцца адсюль. З пустога сэрца.

У тое, што гэтых людзей успойць хрустальны сасуд рыначнага сацыялізму, што іх накорміць гуманітарка з Амэрыкі, што іх выратуе наездзім раз на год бацюшка, у мяне веры няма.

Але ў тое, што Бог дасць абуджэньне гэтаму краю, калі пераможам у 2006-м, — веру.

Малое Сітна

«Ёсьць Бог,
мы ня
проціў...Толькі
мы ў яго
ня верым».

сьцісла

У навагоднюю ноч сябры незарэгістраванага «Зубра» ўзьнялі на Кастрычніцкай плошчы 10 бел-чырвона-белых сьцягоў.

ГА «Беларускі Хэльсынскі камітэт» сплаціць каля 75 тыс. дالараў падаткаў і штрафаў за гранты, атрыманыя ад эўрапейскіх структураў.

У Горадні

Уладзімера Леванеўскага затрымалі 22 сьнежня ў Горадні падчас распаўсюду бюлетэню «Прэдприниматель».

Гарадзёнскі абласны суд 15 сьнежня ліквідаваў **ГА «Таварыства вышэйшай беларускай школы»**: яно не прайшло перарэгістрацыі.

Суды за салідарнасьць з прэсай

23 сьнежня міліцыянты ў Баранавічах пачалі складаць пратаколы на ўдзельнікаў пікету ў абарону нездзяржаўнай прэсы, што адбыўся 10

сьнежня, — **Віктара Мезяка, Аркадзя Блінкоўскага, Сяргея Гоўшу, Віктара Сырыцу**.

За ўдзел 10 сьнежня ў акцыі падтрымкі нездзяржаўнай газэты «Віцебскі кур'ер» 28 сьнежня ў Віцебску аштрафаваныя на 580 тыс.руб. сацыял-дэмакраты **А.Гаўруцікаў, Зьміцер Караткевіч, Кацярына Сампоева, Іван ды Аляксандра Церашы**, актывіст **ПБНФ К.Смолікаў**.

Маладзёўска цікавляцца

Маладзёвага актывіста **Паўла Юхневіча** затрымалі 24 сьнежня каля касцёлу сьв.Сымона й сьв. Алены ў Менску ды завезьлі ў Маскоўскі РУУС.

27 сьнежня ў Менску на кватэры маладзёвага актывіста **Сяргея Рыкава** адбыўся ператрус, які без аніякіх дакумэнтаў правёў міліцыянт і

двое ў цывільным. У Маскоўскім РУУС хлопца дапытвалі супрацоўнікі КДБ.

Зарэмбюка баяцца

У дэпутата Мастоўскага райсавету, сябра ініцыятыўнай групы Мілінкевіча **Алесь Зарэмбюка** 27 сьнежня міліцыя брала тлумачэньні наконт бюлетэню «Мастоўская праўда». Ён заявіў, што ня мае дачыненя да выданьня.

Мін'юст трэпле партыям нэрвы

27 сьнежня міністэрства вынесла паўторнае папярэджаньне **Беларускай экалагічнай партыі зьлёных, БСДП(Г), партыі жанчын «Надзея», ПБНФ, Патрыятычнай партыі** за адсутнасьць юрадысору ў назаваных суполак.

Наркатыкі і фальшывыя даяры

Актывісты **БСДП(Г) П.Маджару** з Гомелю затрымалі 23 сьнежня. У яго знайшлі пакецік з 1,5 г марыхуаны й завялі крымінальную справу за «незаконны абарот наркатыкаў». Хлопец кажа, што наркатыкі падкінулі.

27 сьнежня ў Менску затрымалі **Сяргея Папкова**, кіраўніка ініцыятыўнай групы З.Пазьняка: яго зьвінавацілі ў збыце фальшывай купюры. Пры ператрусе на кватэры сябры КХП-БНФ міліцыянты прывяралі файлы на ягоным кампутары.

Графіці—крымінал

Уначы на 28 сьнежня за маляваньне графіці «16» затрымалі маладзёвых актывістаў **Аляксандра Казакова** й **Зьмітра Зубра**. Іх затрымалі ў пастарунку больш за двое сутак і распачалі справу паводле

арт.363 КК (супраціў работніку міліцыі ці іншай асобе, якая ахоўвае грамадзкі парадок). Хлопцам пагражаюць абмежаваньне волі тэрмінам ад шасьці месяцаў да 3 гадоў.

Зачыненая «Беларуская пэрспэктыва»

28 сьнежня Вярхоўны суд ліквідаваў міжнароднае **ГА «Беларуская пэрспэктыва»** за рэгістрацыю юрадрасу ў жылым фондзе й выкарыстаньне ў назьве слова «беларуская». Віцебскі гарвыканкам 28 сьнежня паведамаў, што спыняе дэмову на арэнду офісу для **ГА «Прыватныя ініцыятывы»**.

Прафэсару **Алегу Манаеву**, кіраўніку зарэгістраванага ў Вільні Інстытуту сацыяльна-эканамічных і палітычных дасьледаваньняў, 30 сьнежня пракуратура вынесла папярэджаньне за сацапытаньні, праведзеныя «з парушэньнем устаноўленага парадку». Манаеў кажа, што праводзіць сацапытаньні як прыватная асоба.

Штраф за Фядуту

Работніцу трактарнага заводу **Райсу Кацько** пакаралі штрафам на 58 тыс.руб. за продаж кнігі і газэтаў у не належным месцы. Жанчына мяркуе, што падстава — продаж кнігі А.Фядуты «Аляксандар Лукашэнка».

Камэдэя пад забаронай

30 сьнежня не адбылося прэм'еры беларускамоўнай вэрсіі фільму **«Любоў насамрэч»**: адміністрацыя Менскага палацу дзяцей і моладзі адмовілася ад імпрэзы. Падставай стала тое, што арганізатарам выступіла не юрыдычная асоба, а група моладзі.

АШ

Шанцы на падзенне дыктатуры

ацэньваюць Андрэй Казакевіч, Віталь Сіліцкі і Валер Карбалевіч.

Аляксандра Лукашэнку ў сьвесе называюць апошнім дыктатурам Эўропы. Калі абрынуўся недэмакратычны рэжым ва Ўкраіне, многія прагназавалі, што наступнай у чарадзе будзе Беларусь. Пасьля зўфарыя змянілася пэсымізмам. Але пасьпешлівае прызначэньне датэрміновых выбараў на 19 сакавіка збылася ўсе разьлікі. Пра імавернасьць магчымых пераменаў і іх перадумовы разважаюць палітолягі Віталь Сіліцкі, Валер Карбалевіч і Андрэй Казакевіч.

«Наша Ніва»: Ці бачыце Вы ў беларускім грамадстве перадумовы для пераходу да дэмакратыі?

Віталь Сіліцкі: Пра гэта мы з пэўнасьцю даведаемся, калі перамены адбу-

дуцца. Але адна перадумова для радыкальных зьменаў закладзена ў саму канструкцыю ўлады. У сыстэме, заснаванай на неабсяжнай уладзе аднаго чалавека, заўжды адбываюцца радыкальныя зьмены, калі ён сыходзіць. А Ён ня вечны.

Валер Карбалевіч: Для радыкальных зьменаў неабходны крызіс, у нас пакуль няма ні сацыяльна-эканамічнага, ні палітычнага. Створаная Лукашэнкам мадэль паказвае сваю жыццяздольнасьць. Яна забясьпечвае ўзровень жыцця, які палова насельніцтва лічыць прымальным. Узамен грамадзяне гатовыя цяпець парушэньне сваіх грамадзянскіх правоў. Гэтую выснову пацвярджае высокі рэйтынг Лукашэнкі: звыш 50% паводле незалежных сацыёлягаў. Гэта больш, чым за тры месяцы

да прэзыдэнцкіх выбараў 2001 г. Гістарычны досвед сьведчыць: аўтарытарныя рэжымы левага тыпу церпяць крах у выніку эканамічнай неэфэктыўнасьці. Менавіта з гэтай прычыны згінуў сацыялггер.

Андрэй Казакевіч: Мусіць быць адчуваньне неабходнасьці пераменаў. Іншая справа, калі размова ідзе пра «наўнасьць аб'ектыўнай крызіснай эканамічнай ці палітычнай сытуацыі». Першае — гэта рэальная энэргія пераменаў, другое — толькі патэнцыйная. Падаецца, што «жаданьне» і «неабходнасьць» пакуль не дастаткова артыкуляваныя ў масавай грамадзкай сьвядомасьці.

«НН»: Ці ёсьць імавернасьць падзення рэжыму ў найбліжэйшы час і пры якіх абставінах?

*Адзінае, што трэба для трыюмфу зла,
каб добрыя людзі нічога не рабілі*
Эдмунд Бёрк (1729—1797), ангельскі філёзаф

Так падалі дыктатуры

У кожнай краіне з дыктатурамі разьбіраліся па-свойму. У Лацінскай Амэрыцы былі свае асаблівасьці, у краінах Паўднёвай Эўропы — свае, у дзяржавах былога сацыялеру — свае.

Партугалія: першая кветкавая рэвалюцыя

Дыктатура ў Партугаліі пратрывала 38 гадоў, а ляснула за адзін дзень. Рухачамі апазыцыі сталі афіцэры сярэдняга зьвяна. У пачатку 1970-х яны на чале з Атэлу дэ Карвалу стварылі Рух узброеных сіл (МФА), паставіўшы мэтай узброены пераварот. Паўстаньне прызначылі на 25 красавіка 1974 г.

У чацьвер, а 12.25, па радыё прагучала песьня-сыг-

нал для паўстанцаў. З ваеннай базы Сантарым капітан Сальгуэра дэ Мая вывеў 8 бронемашын і 10 грузавікоў зь пяхотай — на падтрымку рэвалюцыі. 5-ты пяхотны полк а 14-й заняў сталічную радыёстанцыю, а 17.30 МФА зьвярнулася па радыё да паліцыі і войска з просьбай заставіцца ў кашарах.

Прэм'ер-міністар Каэтану спрабаваў схавацца на базе нацыянальнай гвардыі, салдаты якой лічыліся вернымі служкамі рэжыму. Але гвардзейцы таксама перайшлі на бок паўстанцаў. Супраціўляліся толькі падразьдзяленьні тайнай паліцыі.

Увечары без адзінага стрэлу быў узятый Генштаб і арыштаваныя міністры. А

20-й вечара МФА, што ня мела доўгатэрміновага пляну дзеяў (!), абвесьціла аб зьвяржэньні рэжыму. Дыктатар Марсэлу Каэтану зьбег.

Вуліцы сталіцы, куды высыпалі шчаслівыя месціцы, ператварыліся ў народнае сьвята. Тысячы школьнікаў маршавалі па горадзе, скандуючы: «Далоў фашызм». Бронемашыны патаналі ў кветках. Гваздзікі былі паўсюль: у руках людзей, у пятліцах пінжакоў, іх дарылі жаўнерам, якія ўтыкалі іх у рулі аўтаматаў. Першая «кветкавая рэвалюцыя» прайшла амаль без крыві.

Грэцыя: студэнцкая рэвалюцыя

Студэнты былі адзінымі,

хто адкрыта супрацьстаяў хунце «чорных палкоўнікаў» (1967—1974). На першую маніфэстацыю — 21 красавіка 1971 г. — у чацьвертыя ўгодкі ўсталяваньня хунты выйшла толькі 200 чалавек. Эканамічны ўздым якраз ператвараў аграрную краіну ў індустрыяльна-аграрную.

Аднак пратэсты ўзмацніліся, калі эканамічны крызіс перакрэсьліў дасягненьні рэжыму. У лістападзе 1973 г. застрайкавалі навучэнцы ўнівэрсытэту Політэхніён у Атэнах. 17 лістапада ўнівэрсытэт узятый штурмам войскамі, 23 студэнты былі раздушаныя танкамі, больш за тысячу параненыя.

А сышла хунта досыць

Віталь Сіліцкі: Зьмена ўлады ў Беларусі тэарэтычна магчымая пры дзвюх акалічнасцях: страта кантролю за спецслужбамі і антаганізацыя ўладай больш шырокіх колаў насельніцтва, чым цяпер — калі ўсе рэпрэсіі падаюць на галовы вузкай сацыяльнай праслойкі. І да першага, і да другога, здаецца, яшчэ далёка.

Валер Карбалевіч: Такая імавернасць невялікая. У Беларусі рэжым асабістай улады. Ён можа існаваць, толькі пакуль на чале яго стаіць сам Лукашэнка. Асоба кіраўніка тут незаменная. Любая спроба ягонай замены (напрыклад, у выпадку рэалізацыі праекту «Пераемнік») прывядзе да разбурэння рэжыму. Асаблівасць створанай у Беларусі сацыяльнай мадэлі палягае ў тым, што ўсе яе элементы і структурныя часткі жорстка счэплены адна з адной. Гэта закон функцыянавання ўсіх аўтарытарных і таталітарных сыстэм. У гэтым іх моц і ў гэтым іх іслабасць. У недэмакратычных сыстэмах выпадзенне аднаго кубіка разбурае ўсю піраміду. Такім кубікам можа быць што заўгодна: хваляванні на буйным заводзе, павышэнне цэнаў на газ, міжнародныя санкцыі. Крах камуністычнага рэжыму ў Польшчы пачаўся з страйку на Гданьскай суднаверфі.

Андрэй Казакевіч: Павінна быць падзея, якая парушыла б маналітнасць сыстэмы і яе «сымбалічны парадокс» і мела б наступствамі страту ўладамі легітымнасці. Пад легітымнасцю я маю на ўвазе гатоўнасць падпарадкоўвацца існуючым правілам палітычнае гульні і электаральнага працэсу. Такую падзею — выбары, страйк, рэпрэсіі — цяжка спрагназаваць. Гэтану павінна папярэднічаць

Андрэй Казакевіч: Мы на піку кансалідацыі аўтарытарызму.

агульная эрозія сыстэмы. Але ёсць адчуванне, што зараз мы знаходзімся на піку яе кансалідацыі.

«НН»: Ці могуць перамены адбыцца шляхам выбараў?

Віталь Сіліцкі: Калі раптам спатрэбілася праводзіць выбары ў пажарным парадку, то, мабыць, і такое магчыма.

Валер Карбалевіч: Досьвед каляровых рэвалюцый дазваляе вывесці формулу перамогі дэмакратыі: заваёва перамогі на выбарах плюс вулічныя акцыі. Права на ўладу патрэбна легімізаваць. Ніякіх іншых спосабаў легі-

тымізацыі, акрамя выбараў, не існуе. Тут цікавы досьвед Украіны. Пасля «касэтнага скандалу», забойства Гіі Гангадэ там прайшлі масавыя маніфэстацыі пад лозунгам «Украіна бяз Кучмы». Але яны не змаглі зрушыць рэжым. А вось калі кандыдат аб'яднанай апазыцыі В.Юшчанка атрымаў большасць на выбарах і інфармацыя была данесеная да насельніцтва, людзі выйшлі на Майдан і адстаялі перамогу. Каб абараніць перамогу, гэтая перамога павінна быць. Калі апазыцыйны кандыдат не атрымае большасці на выбарах, людзі ня пойдучь на беларускі Майдан. Так было ў 2001 г.

Андрэй Казакевіч: Ёсць два сцэнары. Першы: апазыцыя мае перавагу ў электаральнай падтрымцы, і выбары маюць празрысты характар. Але гэта не сцэнар для 2006 г. Другі: выбары выкарыстоўваюцца як нагода ці «падзея» для дэлегітымізацыі сыстэмы і «прасоўвання» зьмена. Такая падзея здольная змяніць палітыку ўлады, але няма гарантый, што такія змены будуць да лепшага. Кансалідаваны аўтарытарны рэжым рэдка змяняюцца народам — для гэтага неабходны збег унутраных і знешніх абставінаў — у тым ліку і пэўны досьвед «эрозіі».

Гутарыў Сямён Печанко

Чэскую аксамітную рэвалюцыю 1989 здзейснілі 300 тыс. чалавек, зь якіх 100 тыс. былі рабочымі.

хапіла некалькіх дзён.

У Празе ўсё пачалося з дэманстрацыі студэнтаў. 17 лістапада 1989 г. прайшла шматтысячная маніфэстацыя на ўгодкі разгону антыфашысцкай дэманстрацыі студэнтаў (1939). Насуперак заплянаванаму маршруту, дэманстранты збочылі на Вацлаўскі пляц. Спецаддзелы міліцыі ўжылі зброю — 150 чалавек былі параненыя. Увечары на падзаконных дамоў на вуліцах, дзе пралілася кроў, запаліліся тысячы свечак салідарнасці. На наступны дзень застрайкавалі студэнты Вышэйшай тэатральнай школы і работнікі тэатраў. Яны патрабавалі прыцягнуць да ад-

мірна. У 1974 г. трыюмфіраву ўвязваўся ў ваенны канфлікт на Кіпры, але прайграў. Грэцыя мусіла вывесці войскі з выспы. У краіне значна вырасла незадавальненне сацыяльнай палітыкай хунты, і Г.Пападопуляс мусіў выка-

наць абяцанне, якое даў у 1967 г.: пасля навадзеньня парадку перадаць уладу грамадзянскаму ўраду. Улетку 1974 г. урад узначаліў Канстанцінас Караманліс, што цягам сямі гадоў знаходзіўся ў эміграцыі ў Парыжы.

Чэхія: стаянне на плошчы

У 1989 г. прыйшла чарга сацыялістычных дыктатураў ва Ўсходняй Эўропе. Вугорцы вызваліліся за 10 месяцаў, усходнія немцы за 10 тыдняў, чэхам і славакам

Так падалі дыктатуры

Працяг са старонкі 15.

казнасьці віноўнікаў разгону. 19 лістапада чэскія дысыдэнты і палітыкі заснавалі грамадзкае аб'яднаньне «Грамадзянскі форум», які адыграў ключавую ролю ў падзенні рэжыму Густава Гусака.

20 лістапада антыкамуністычныя маніфэстацыі прайшлі ў іншых гарадах краіны, а мітынг на Вацлаўскай плошчы ў Празе сабраў 100 тыс. чалавек. Гэтым разам людзі патрабавалі свабоды слова. 21 лістапада застрайкавала большасць ВНУ. На Вацлаўскім пляцы сабралася 200 тыс. чалавек, а Вацлаў Гавал з балкона абвесьціў мэты «Грамадзянскага форуму»: выдаленьне з уладных структураў адыёзных дзеячаў, расьсьледаваньне расстрэлу студэнткай дэманстрацыі, вызваленьне вязьняў сумленьня, свабода слова і друку. 22 лістапада студэнты дабраліся да заводаў — рабочыя мусілі ведаць пра падзеі, а ня верыць броду, што ліўся з афіцыйных СМІ. 23 лістапада мітынг на Вацлаўскай плошчы сабраў 300 тыс. чалавек, сярод іх 100 тыс. былі рабочымі.

29 лістапада прасавецкі рэжым спыніў сваё існаваньне.

Дыктатуру Чаўшэску скінулі пратэстанты

Некаторыя гісторыкі цьвердзяць, што ніякай рэвалюцыі ў Румыніі ў сьнежні 1989 г. не было, а адбыўся зрэжысаваны кланам Іліеску палацавы пераварот з выкарыстаньнем жыхароў Бухарэсту ў якасьці гарматнага мяса. Іншыя кажуць, што Іліеску проста свочасова зарыентаваўся ў падзеях. Але ў любым выпадку каталізатарам рэвалюцыі былі падзеі ў Тымішаары.

Пастар пратэстанцкай вугорскай царквы Ласла Токешы карыстаўся вялікай папулярнасьцю сярод мясцовага вугорскага насельніцтва. Ён быў вядомы тым, што адкрыта пратэставаў супраць парушэньня правоў вугорцаў. А для Чаўшэску яны былі, як палякі для Лукашэнкі.

За час сьвятарства Токешы колькасьць парафіянаў у прыходзе вырасла ў некалькі разоў, таму ўлады вырашылі перавесці сьвятара ў вясковую парафію на поўначы. Бараніць сьвятара 15 сьнежня сабралася паўтары тысячы чалавек. На наступны дзень да вугорцаў далучыліся этнічныя румыны. Улады паспрабавалі запалохаць дэманстрантаў вадоматамі, аднак людзі кры-

Каб Альбэрта Фухіморы свочасова сышоў, ён мог бы ўвайсьці ў гісторыю Пэру як прэзыдэнт-рэфарматар.

чаць у адказ: «Не разыдземся», «Хлеба» і... «Далоў дыктатуру Чаўшэску».

Калі ноччу 17 сьнежня Токешы арыштавалі, маніфэстанты штурмам узялі будынак міліцыі. 20 сьнежня застрайкавала ўся Тымішаара.

21 сьнежня ў Бухарэсьце наладзілі дэманстрацыю «Народ Румыніі супраць вандалаў з Тымішаары». Мітынг спачатку праходзіў паводле сцэнара. Прамова Чаўшэску перарывалася авацыямі. Аднак у натоўпе знайшоўся адзін чалавек, які, ня маючы, як выказаць свой пратэст, зьняў з нагі бот і, выкрыкнуўшы лёзунг супраць Чаўшэску, шпурнуў яго ў накірунку трыбуны. І сцэнар уладаў пачаў развальвацца. Рабочыя спачатку ў гэтым кутку плошчы, а пасля ўсцяж пачалі кідаць пад ногі партрэты кандукатара і ўлюлюканьнем перарвалі ягоную прамову. Мітынг трансляваўся па тэлевізіі, і ўся Румынія ў жывым этэры пабачыла шок на твары дыктатара.

Дэманстранты разышліся па вуліцах з заклікам зрынуць дыктатуру. Невядомыя людзі — спачатку меркавалася, што гэта былі агенты румынскага ГБ, «Сэкурытатэ» — ужылі супраць маніфэстантаў зброю. Стралялі з дахаў і гарышчаў. 1100 чалавек загінулі (зь іх — 206

вайскоўцаў, якія перайшлі на бок народу), 2500 былі параненыя, але народнае паўстаньне было не спыніць.

Тут на палітычную арэну выйшаў Іён Іліеску, колішні фаварыт Чаўшэску. Іліеску ўзначаліў Фронт нацыянальнага вызваленьня. Чаўшэску, які пракіраваў краінай 24 гады, арыштавалі 23 сьнежня. «Карпацкага генія» абвінавацілі ў прывядзеньні краіны да заняпаду і злачынствах супраць свайго народу і празь некалькі гадзін разам з жонкай расстралялі. Кажуць, каб ніхто не даведаўся, што насамрэч адбылося ў калідорах улады 20—22 сьнежня.

Дамінікана: Трухілье забілі паплечнікі

Іншы жорсткі і эксцэнтрычны дыктатар кіраваў сваёй краінай яшчэ даўжэй. Рафаэль Леанідас Трухілье стаяў на чале Дамініканскай Рэспублікі 31 год. То быў чалавек свайго часу — гітлерска-сталінскага.

Цягам двух дзесяцігодзьзяў усе спробы апазыцый зрынуць рэжым былі беспаспяховыя. Урэшце тое, што не ўдалося апазыцыі, зрабілі сябры Трухілье. 30 траўня 1961 г. Трухілье быў забіты пяцьцю чалавекамі з найбліжэйшага атачэньня дыктатара.

Чылі: перамога паводле правілаў рэжыму

Эканоміка Чылі працвітала, і колькасьць удзельнікаў маніфэстацый пратэсту рэзка ўпала. Здавалася, што ў 1988 г. Аўгуста Піначэт выйграе плебісцыт аб падаўжэньні сваіх паўнамоцтваў. Апазыцыя прыняла правілы хунты, кінуўшы ўсе сілы на падрыхтоўку да рэфэрэндуму. Нават камуністы, адкі-

Аўтамабіль дамініканскага дыктатара Трухілье, расстраляны змоўшчыкамі-паплечнікамі.

Каб адцягнуць увагу ад унутраных праблемаў, аргентынская хунта ўвязалася ў ваенную авантуру на Фалклэндах.

Мікалае Чаўшэску ўцёк на верталёце з урачыстага мітыngu, што перарос у рэвалюцыю.

нуўшы ідэю народнага паўстання, прымкнулі да апазыцыйнага блёку.

Апазыцыя разгарнула кампанію пад лозунгам «Не!» (слоган «Не — дыктатуры» ўжываць не было магчымасці). Ходзячы ад кватэры да кватэры, выяжджаючы ў самыя аддаленыя вёскі, грамадзянаў пераконвалі, што трэба пераадолець страх і пайсці на выбары. Згодна з заканадаўствам, для галасавання неабходна ўнесці звесткі пра сябе ў выбарчыя спісы. Знакам кампаніі стала вясялка, што сымбалізавала ўвесь спектр палітычных партый і радасць жыцця.

У выніку 8 кастрычніка 1988 г. 54,6% чыліяцаў прагаласавалі супраць падаўжэння паўнамоцтваў Піначэта. Шакаваны вынікамі генэрал вырашыў не парушаць канстытуцыі.

Перамагаючы страх

Падзенню аргентынскай дыктатуры паспрыяў эканамічны крызіс пачатку 1980-х. Насуперак страху ў краіне аднавіліся дэманстрацыі пратэсту. Адны пратэставалі супраць росту цэнаў ды бес-

працоўя. Іншыя — супраць парушэння правоў чалавека. Сваякі зніклых — найперш маткі — збіраліся ў Буэнас-Айрэсе, выходзілі на дэманстрацыі з заклеенымі ртамі.

Каб адцягнуць увагу, наступнік Відэлі генэрал Леапольда Гальтыеры ўвязався ў ваенную авантуру на Фалклэндах. І папулярнасці ў народзе не здабыў, і гучную паразу ад брытанцаў пацярпеў. Гальтыеры перадаў уладу генэралу Рэйнальда Біньёнэ. Каб унікнуць народнага паўстання, Біньёнэ прыйшлося перадаць уладу выбранаму ўраду. Праўда, хунта таксама выдала закон аб амністыі, што вызваляў ваенных і паліцэйскіх ад адказнасці за злачынствы, учыненыя ў 1976—1983 г.

Выбарчая кампанія звязалася да барацьбы паміж лідэрамі асноўных дэмакратычных палітычных партый (так, магчыма, і ў нас некалі будзе).

На выбарах перамог лідэр Радыкальнай партыі Р.Альфансін. Паводле першага ягонага ўказу, генэралы Відэля, Віёля, Гальтыеры, Біньёнэ і іх паплечнікі былі

арыштаваныя, а старэйшым афіцэрам было «прапанавана» падаць у адстаўку.

Антыбайкот па-пэруанску

Каб нашчадак японскіх эмігрантаў Альбэрта Фухіморы своечасова сышоў, ён мог бы ўвайсці ў гісторыю Пэру як прэзідэнт-рэфарматар. Фухіморы перамог тэарыстаў з групкі «Тупак Амару», інфляцыю, прыгнужу ў краіну інвестыцыі. Аднак адначасова разagnaў парламэнт, знішчыў незалежнае судаводства, неаднаразова перапісваў канстытуцыю ды пераследаваў апазыцыю. У 2000 г. Фухіморы заманілася насуперак канстытуцыі балытавацца на трэці тэрмін, хоць прынятая ім жа канстытуцыя гэта забараняла. Выхад быў геніяльны: балытавацца можна, бо першы раз яго выбіралі па старой канстытуцыі.

Сацапытанні прагназавалі Фухіморы ўпэўненую перамогу. Аднак адбыўся цуд. У першым туры прэзідэнт ня змог сабраць 50% галасоў, а перад другім турам адзіны кандыдат ад аб'яднанай апазыцыі, доктар эканомікі Алехандра Таледа, з увагі на шматлікія фальсыфікацыі зняў сваю кандыдатуру.

Фармальна Фухіморы перамог (ён застаўся адзін у выбарчым бюлетэні). Аднак траціна бюлетэняў у

скрынях была перакрэслена і ўпрыгожана надпісамі «Не — круцельству». Яшчэ 16% выбарцаў прагаласавалі за Таледа. Фухіморы сышоў у адстаўку праз паўгоду, у лістападзе 2000 г. Пасля выбарчага фарсу легенда пра «аўтара пэруанскага цуду» развясцелася, а рэйтынг паляцеў уніз. Каб унікнуць найгоршага, Фухіморы палічыў за лепшае сысці.

Адстаўка Фухіморы была незвычайная. Падчас візыту ў Японію Фухіморы патэлефанаваў у Ліму прэм'ер-міністра ды паведаміў пра расшэньне.

Кожная дэмакратыя працуе аднолькава, кожная дыктатура падае па-свойму. Нездзе, як у Чылі, яе скончылі выбары і рэфэрэндум, дзесь — Грэцыя, Аргентына — адыгрывалі значэнне міжнародныя фактары ды кепскае эканамічнае становішча. У Дамініканскай Рэспубліцы і Румыніі дыктатара чакаў жорсткі фінал. Але амаль паўсюль перадумовай было прасвятленьне народу і падзенне папулярнасці дыктатара.

Ва Ўкраіне ўвосень 2004 г. палітолагі-інтэлектуалы былі настроены больш чым пэсымістычна. Але насуперак усім абставінам украінцы нечакана выйшлі на плошчу і адстаялі сваю перамогу.

Алег Раявец

Новыя кнігі Разанава

У выдавецтве «Логвінаў»
выйшлі «Кніга ўзнаўленьняў»
і зборнік «Лясная дарога».

На фоне белага квадрату з чырвоным
яйкам Алесь Разанаў чытаў свае вершы
і пераклады. У менскай кавярні «Доб-
рыя мыслі» 3 студзеня прайшла прэ-
зэнтацыя «Кнігі ўзнаўленьняў» і збор-
ніка «Лясная дарога».

Да прэзэнтацыі падрыхтавалі выста-
ву «Яйкаквadrатаў» — гэта артэфакты,
створаныя А.Разанавым і мастаком
Віктарам Маркаўцом. «Яйкаквadrата-
мі» пазначаныя і новыя кнігі Разана-
ва. На кожнай кнізе — новы твор.
«Кніга ўзнаўленьняў» мае на вокладцы
белае яйка ў чорным квадрaце. Другая
— чырвонае яйка ў белым квадрaце.
Наступнымі яйкаквadrатамі будуць паз-
начаныя далейшыя кнігі сэрыі.

Разанаў кажа, што гэта будуць «і паэ-
мы, і пункціры, і яшчэ нешта». Увой-
дуць творы, напісаныя ў Беларусі і Ня-
меччыне. «Можна было б укладзіць ўсё ў
адну кнігу, але яны самі захацелі
ўкладзіцца пластамі. Думаю, гэта пра-

АНДРЭЙ ПЯНКЕВІЧ

вільны ход», — кажа паэт.

У першы зборнік увайшлі пераклады
твораў Кірылы Тураўскага, Францішка
Скарыны, Сымона Буднага, Васіля Ця-
пінскага, Язэпа Рудцага, Мялета Смар-
ыцкага, Лява Сапегі ды інш. Больш-
шасць друкавалася ў «Крыніцы». Паэт
азначыў, што ўсе аўтары складаюць
наш кніжны эпас, таму кнігу ня варта
лічыць скончанай. І з гэтага гледзішча
кнігу лепш чытаць у адваротным храна-
лягічным парадку, акунаючыся ўсё глы-
бей у беларускі Космас.

Разанаў распавёў, што перакладамі
Скарынавых тэкстаў заняўся пры канцы

1980-х: «Я паклаў пераклады ў шуфля-
ду, а яны не старэлі, а толькі маладзелі.
І ў наш пакрычасты час становіліся ўсё
больш сучаснымі». На творы Кірылы
Транквіліёна ягоную ўвагу зьвярнуў
літаратуразнаўца Іван Саверчанка. «Я
нідзе больш не сустракаў такіх пранікнё-
ных словаў пра зямное і вечнае», —
прызнаўся Разанаў, чытаючы гэтага ба-
рочнага аўтара.

Доктарка багаслоўя Ірына Дубянец-
кая сказала: «Функцыю багаслоўскай і
філзафскай школаў у Беларусі ўзяла на
сябе паэзія, асабліва ў XX стагодзьдзі».

Адам Воршыч

«Вялес» дастанецца Дубаўцу?

Абвешчаны шорт-ліст літа-
ратурнай прэміі «Гліняны Вя-
лес», якую прысуджае Тавары-
ства вольных літаратараў. У
яго ўвайшлі эсэістыка Сяргея
Дубаўца «Вострая Брама» і

Вінцэся Мудрова «Ператвора-
ныя ў попель», проза Югасі Ка-
ляды «Галоўная памылка Афа-
насія» і Алеся Наварыча «Лі-
тоўскі воўк», паэзія Наталлі
Кучмель «Імгненьні».

Лідэр ТВЛ Алесь Аркуш ка-
жа, што прэмія «Гліняны Вя-
лес» становіцца ўсё больш кан-
сэрватыўнай, схільнай да «да-
сыпель» кніжак. Так, у шорт-
ліст ня трапіў зборнік вершаў
Вальжыны Морт «Я тонень-
кая, як твае вейкі».

AB

«IQ-48»: Цемра сьвятла ня згасіць!

У «Тузіне гітоў» перамагла
новая песьня «IQ-48» на верш
клясыка беларускай песьні
Міхала Анемпадыстава «Сьвя-
тло ў цемры». Яе запісалі ў
Беластоку для складанкі А.Памі-
дорава «Дыхаць!». Прадус-
эр заўважыў, што «Сьвятло»
— галоўны гіт кружэлкі.

Міхал Анемпадыстаў (на

фота) наведваў летась канцэрт
«IQ-48» у «Рэактары», а празь
некалькі дзён прапанаваў новы
верш музыкам. «Песьня пазы-
тыўная і аптымістычная, —
кажа вакаліст «ай-к'ю» Сапа
Ракавец, — яна нам пакаціла».
Песьня набрала ў слухачоў
гіт-параду 495 галасоў. Гэта
рэкорд музычнага сэзону «ТГ».

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

Цяпер «IQ-48» працуе над
новым гітом — песьняй «Ля-
цець на ўсход», зробленай у
дуэце з Алесем Лютычам —
вакалістам «В:Н:».

SB

«ТУЗІН ГІТОЎ»

www.music.fromby.net
7-мы (41) тур. 2—15 сьнежня

1. «IQ-48». «Сьвятло ў цемры» — 495.
2. «Люкі». «Ападкі» — 390.
3. «Зьмяя». «Чукча» — 369.
4. «Сьцяна». «Можна быць» — 392.
5. «Tav.Mauzer». «Брудная вада» — 291.
6. «Беларускія песьняры». «Вочы цёмна-
сінія» — 249.
7. «Палац». «Праваджала маці сына» —
248.
8. «Айша». «Зь вераю» — 242.
9. «Žygimont VAZA». «ContraBanda» —
242.
10. Вайцюшкевіч і «WZ-Orkiestra».
«Сьвятло ў вёсцы» — 239.
11. Pomidor/off. «Шабаны» — 192.
12. «Шляхта». «Менск-city» — 108.

Вынікі туру камэнтую Віталі Драздоў,
дырэктар ТА «Дзеці Сонца» і праг-
рамны дырэктар «Гіт-ФМ» (Україна).
Паслухаць песьні можна ў Інтэрнэ-
це на сайце «Тузін гітоў» і ў этэры
штопятніцу на хвалях радыё «Менск»
(92,4 FM) у 23.00 у праграме «Тузін
гітоў з Алегам Хаменкам».

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

20 снежня адбылася прэм'ера спектаклю Свабоднага тэатру «Тэхніка дыхання ў беспаветранай прасторы» Натальлі Мошынай у пастаноўцы Ўладзімера Шчэрбаня. П'есу змагла ўбачыць даволі вялікая колькасць гледачоў: за вечар артысты паказалі спектакль двойчы. Гэта трэцяя пастаноўка Свабоднага тэатру пасьля «Псыхозу» і «4.48». Спектаклі праходзяць у прыватнай кватэры.

Брытанскі гурт «Belarus»

параўноўваюць з «Radiohead». Праўда, ён мае ніякага дачынення да нашай краіны. Гітарыст Мэт Кілфард расказвае пра «Belarus» для «НН».

— Я працаваў у гітарнай краме «Кемптэрз», Лі часта заходзіў, і мы падоўгу гутарылі пра музыку. Дэйв Карыган далучыўся да нас як басіст. Ён граў з намі да мінулага году, покуль ня вырашыў сысці. Яго вабілі падарожжы. Менавіта мы ўтрох сфармавалі гурт «Spacehopper». Марцін прыйшоў праз два гады, Рыч — у якасці бубначы, вызваліўшы ад гэтай ролі Лі, якому даводзілася быць бубначом і сьпеваком адначасова. Лі стаў

нашым фронтмэнам, зьмяніўшы бубны на гітару. Гэта дазволіла нам зрабіць насычаным гук. Мы зьмянілі назву на «Belarus» — узыніклі праблемы зь мінулым лэйблам.

— Чаму «Belarus»?

— Мы проста выбіралі назвы са спісу і ніколі па-сапраўднаму гэта не абдумвалі — проста палюбілася слова «Belarus». Але цяпер мы куды больш ведаем пра гэту краіну, ейны народ, прачытаўшы шмат артыкулаў у Інтэрнэце. Да таго ж Аляксандар Глеб тут гуляе за «Арэнал».

— Якія вашыя музычныя зацікаўленьні? Што ты слухаш апошнім часам?

— Мы ўсе слухаем багата розных музычных стыляў і заўжды абменьваемся кружэлкамі но-

вых цікавых гуртоў, якія знаходзім.

— Раскажы больш пра альбом «Communicate».

— Альбом выйдзе ўвесну. На дыску будзе 11 трэкаў, некаторыя гучаць, як сапраўдныя гімны. З намі граў струнны квартэт на трох трэках. Проста адліёт! Альбом адлюстроўвае тое, чым мы цяпер ёсць як гурт. Мы шмат эксперымэнтавалі, ужывалі мілагучныя гітарныя рыфы, узмацняльнікі, клявішныя. Людзі кажучь, што мы ствараем эпічную музыку, таму што мы робім сапраўдны аркестравы гук на сцэне. Гэты тэрмін не звязаны зь лірыкай, а хутчэй з мелёдыкай і гучаньнем.

— Якія канцэрты вы плянуеце за межамі Каралеўства? Ці хацелі б выступіць у Беларусі?

— Я думаю, што любы гурт з радасцю выступаў бы ў розных краінах.

— Якія-небудзь фінальныя словы нашым беларускім чытачам, сярод якіх, магчыма, зьявяцца і вашыя фэны?

— Перш за ўсё вясёлых Калядаў і з Новым годам! And rock on!..

Гутарыў
Андрусь Храпавіцкі

Гурт складаецца зь Лі Алдэра (вакал, гітара), Мэта Кілфарда (гітара), Рычарда Войса (бас), Мартына Таўнсэнда (клявішы) і Рычарда Міліна (бубны). Крытыкі параўноўваюць «Belarus» з «Radiohead». У 2006 гурт выпусціць першы поўнафарматны альбом «Communicate».

...проста палюбілася слова «Belarus».

Расея. Бэнзольная пляма на Амуры дасягнула Хабарўску, парушыўшы водазабеспячэнне гораду. Жыхары здабываюць яе з-пад 70-сантымэтровага лёду.

Вацлаў Станкевіч: Кому Беларусь дарагая, той ня будзе супраць дэмакратыі

Хто б іх ні выйграў у 2006-м, яго не прызнаюць, мяркуе літоўскі парламентар-беларус.

Сярод літоўскіх парламентароў найдаўжэйшы час беларускім пытаннем займаецца Вацлаў Станкевіч. Ён паходзіць з роду Станкевічаў, які даў Беларусі шмат вядомых дзеячаў. Другі тэрмін В.Станкевіч узначальвае ў парламенце Камітэт па справах НАТО, а за працу па далучэнні краіны да альянсу быў узнагароджаны Вялікім крыжам Камандора Вітаўта Вялікага.

На пачатку лістапада В.Станкевіч выступіў з заявай аб неабходнасці як мага хутчэй распачаць канкрэтную размову зь беларускімі прадстаўнікамі ў сувязі са становішчам краіны на міжнароднай арэне. Аб'ектам гэткай размовы мусяць быць два беларускія законы — пра выбары і СМІ, бязь зьмен у якіх беларускія кіраўнікі ня могуць быць прызнаны міжнароднай супольнасцю. Прапанова В.Станкевіча мае яшчэ адзін акцэнт — далучыць да літоўска-беларускіх перагавораў і Расею, а далей гэтыя перамовы перанесці на ўзровень эўрапейскіх структур — Эўразвязу, Рады Эўропы і АБСЭ. «Нашы ўрады, — сказаў В.Станкевіч, — мусяць супрацоўнічаць, кажучы папросту, на поўную катушку. Дзякуючы гэтаму, пэўны, дэмакратызацыя ў Беларусі пачнецца на

шмат хутчэй».

Тым часам у Беларусі адбыліся новыя зьмены — уведзены папраўкі ў Крымінальны кодэкс, якія яшчэ глыбей штурхаюць Беларусь да самаізаляцыі і яшчэ больш ускладняюць яе міжнародныя дачыненні. «НН» прапанавала В.Станкевічу растлумачыць беларускай аўдыторыі, ці змянілася цяпер яго пазыцыя.

«Наша Ніва»: Пра неабходнасьць весці дыялёг зь беларускімі афіцыйнымі прадстаўнікамі Вы казалі на працягу некалькі гадоў. Але што Вы скажаце цяпер, пасля ўнісення зьмен у Крымінальны кодэкс РБ?

Вацлаў Станкевіч: Зьмены ў Крымінальны кодэкс, фармулёўкі пра «дыскрэдытацыю», «дэстабілізацыю» нясуць шкоду краіне, павялічваючы яе самаізаляцыю. Але я застаюся пры сваім. І суседнім краінам, і беларускім уладам, і апазіцыі трэба зразумець: Беларусь як мага хутчэй трэба выводзіць на міжнародную арэну. Таму як найхутчэй трэба змяніць законы пра выбары і СМІ — каб яны адпавядалі эўрастандартам. Толькі тады вынікі наступных выбараў будуць прызнаны міжнароднай супольнасцю і Беларусь прызнаюць дзяржавай, якая ідзе па шляху дэмакратыі. Пры цяперашнім законе, хто б іх ні выйграў у 2006 г., прэзыдэнт ня будзе прызнаны міжнароднай супольнасцю як дэмакратычна абраны. Не мяняць законаў, ня

PHOTO:IRSI.T

Вацлаў Станкевіч — літоўскі парламентар-беларус. Паходзіць з роду Станкевічаў, які даў Беларусі шмат вядомых дзеячаў. Другі тэрмін узначальвае ў парламенце камітэт па справах НАТО, а за працу па далучэнні краіны да альянсу быў узнагароджаны Вялікім крыжам Камандора Вітаўта Вялікага.

ўводзіць элемэнтаў дэмакратыі — гэта значыць узмацняць ізаляцыю сваёй краіны. Тое, што яны ня здольныя клапаціцца пра інтарэсы сваёй краіны. Краіна, якая самаізалюецца, ня мае будучыні.

«НН»: Ёсць іншы падыход у Літве: чым горшай будзе сытуацыя ў Беларусі ў выніку санкцый, тым хутчэй людзі зразумеюць сутнасьць рэжыму і паўстануць супраць яго.

ВС: Я прапаноўваю эвалюцыйны шлях, але магчымы і рэвалюцыйны. Аднак я супраць рэвалюцыі, прынамсі пакуль ня выкарыстаны ўсе магчымыя эвалюцыйнае шляху. Я кажу аб праблеме самаізаляцыі Беларусі, а не пра самаізаляцыю Лукашэнкі. Трэба тлумачыць, можа, не самому

Літва зацікаўлена, каб не Расея прадстаўляла Беларусь у эўрапейскіх структурах, а самі беларускія прадстаўнікі працавалі ва ўсіх галоўных эўрапейскіх інстытутах.

Лукашэнку, а яго міністрам, рэгіянальным кіраўнікам, і такім чынам спрабаваць эвалюцыйным шляхам ініцыяваць зьмены да лепшага. Ня варта спадзявацца на нейкі чуд, а падрыхтавацца да доўгае працы.

«НН»: Літоўскія палітыкі досыць рэзка камэнтуюць увядзеньне рэпрэсіўнага заканадаўства ў Беларусі, кажучы пра вяртаньне сталінскіх часоў. І ў той жа час Літва мае шматлікія кантакты зь Беларуссю на ўзроўні міністэрстваў. Выглядае, што ва ўсіх сваіх кантактах краіна найперш кіруецца эканамічнымі інтарэсамі?

ВС: Эканамічныя кантакты трэба разглядаць асобна ад палітычных. Палітыка — гэта палітыка. Нягледзячы

на эканамічныя кантакты Літва ня можа адступіцца ад сваіх дэмакратычных каштоўнасцяў. Мы — суседзі, мы нікуды адно ад аднога не падзенемся, незалежна ад таго, ці будзем мы разам у Эўразьвязе і ў NATO, ці не.

«НН»: У часе візыту ў Нямеччыну В.Адамкус зрабіў рэзкія заявы наконт Беларусі, у прыватнасці, што «не выключае магчымасці нападу войскаў Лукашэнкі на маленькую балтыйскую краіну». Магчыма, прэзідэнт агучыў патаемныя страхі Літвы?

ВС: Я ня веру, што нехта ў Літве глядзіць на Беларусь як на нейкага ворага. Апрача таго, Літва — сябар NATO. Напасці на Літву — значыць напасці на NATO. Зь іншага боку, мы ўвесь час забываемся, што Беларусь зьяўляецца партнёрам NATO па шэрагу праграм. Я, калі бываю ў арганізацыях NATO ў Брусэлі, заўсёды

пытаюся ў генэралаў альянсу, як яны расцэньваюць партнэрства зь Беларуссю. Высокія прадстаўнікі NATO зазначаюць, што Беларусь выконвае свае абавязкі ў праграме «Партнэрства дзесяці міру». Можна прывесці яшчэ і шмат іншых аргументаў на карысць таго, што цяперашняя Беларусь — ня тая краіна, якая будзе пасылаць свае танкі на Вільню.

«НН»: У Літве некаторыя палітыкі (напр. В.Ландсбэргіс) заяўляюць, што менавіта размовы пра магчымасць кантактаў зь беларускімі ўладамі паспрыялі новым крокам да ўзмацнення дыктатуры. Ці ня лье Ваша прапанова вяду на млын дыктатуры? Ці Вы ўсё яшчэ спадзеяецеся, што любы кіраўнік можа зразумець, што нельга гэтак шкодзіць сваёй краіне?

ВС: Калі для кіраўніка Беларусі і яго вэртыкалі дара-

гія ня толькі іх пасады, але й дарагая Беларусь і яе народ — крокі па ўвядзеньні дэмакратычных элементаў у жыццё краіны абавязкова трэба пачынаць. Калі афіцыйныя ўлады гэтага не пачнуць рабіць, кожнаму стане зразумела — ім ня рупіць Беларусь і яе будучыня. Тады афіцыйны Менск ня зможа сказаць беларускаму народу — бачыце, з намі не жадаюць размаўляць. Сёння яшчэ магчыма пераадолець сыяну недаверу паміж афіцыйным Менскам і Захадам. Таму і прапаную — давайце сядзем і пагаворым. Мы не рыхтуем ніякіх пераваротаў, мы не збіраемся ўплываць на тое, каму быць наступным прэзідэнтам Беларусі. Хто будзе прэзідэнтам, скажа беларускі народ. Мы мусім пагаварыць пра будучыню Беларусі. Каб беларускае грамадства заняло дастойнае месца ў Эўропе, якога яно насам-

рэч вартае. А цяпер Беларусь нібы белая пляма ў Эўропе — вось у чым бяда.

«НН»: Што беларусу Станкевічу са знамага роду Станкевічаў баліць за Беларусь, ня дзіўна. Але што ад гэтага мае літоўскі палітык, Літва?

ВС: Наадварот, афіцыйная Літва зацікаўлена ў тым, каб Беларусь была на ўсіх ўзроўнях, каб Беларусь прысутнічала на міжнароднай арэне. Каб яе не Расея прадстаўляла ў эўрапейскіх структурах, а самі беларускія прадстаўнікі працавалі ва ўсіх галоўных эўрапейскіх інстытутах, і Беларусь магла гаварыць сама за сябе. Для Літвы важна, каб Беларусь засталася самастойнай краінай са сваёй мовай, сваёй нацыянальнай культурай. І я гэтага хачу — і як беларус, і як грамадзянін Літвы.

Гутарыла
Таяна Поклад,
Вільня

СЛУХАЙЦЕ РАДЫЁ «ПАЛЁНІЯ»

«Чалавек году» ў Польшчы

Траціна апытаных палякаў лічыць, што папа рымскі Ян Павал II заслгоўвае тытул «Чалавек году». У ацэнцы рэспандэнтаў Цэнтру даследавання грамадзкай думкі й рынку «Pentor» папа ў найбольшай ступені паўплываў на рэчаіснасць Польшчы.

«У найбліжэйшыя гады мы будзем мець праблему, бо гэта была асоба, на якую заўсёды можна было спаслацца і якая выклікала найменш сумневаў. Гаворка ідзе пра тое, што калі на ўнутраным «рынку» не было адпаведнай асобы, то заўсёды можна было спаслацца на выдатнага суайчыньніка», — заявіў Ежы Глущыньскі з цэнтру «Pentor».

13% апытаных ня здолелі назваць асобы, якая заслгоўвае тытул «Чалавек году». На думку 9%, згаданы тытул павінен атрымаць прэзідэнт Аляксандар Квасьнеўскі. На наступных месцах таксама апынуліся палітыкі — новы прэзідэнт Лех Качыньскі,

Анджэй Лепэр, Дональд Туск і Казімеж Марцінкевіч.

Валэнса раскрытыкаваў прэзідэнцтва Квасьнеўскага

Лех Валэнса адмоўна ацаніў дзесяць гадоў прэзідэнцтва Аляксандра Квасьнеўскага, што здаў паўнамоцтвы пры канцы сьнежня. Паводле Валэнсы, Квасьнеўскі ня вырашыў найважнейшых праблем дзяржавы. «Ён толькі спрытна, прыгожа, ветліва й кампрамісна адміністравваў... Але нічога для Польшчы не зрабіў. Галеча ўсё расла, падобна як і колькасць праблем. Квасьнеўскі ня мог нічога з гэтым зрабіць, бо ён ня меў аргументаў», — кажа першы прэзідэнт Трэція Рэчы Паспалітай. Паводле яго, цяжка назваць заслугай А.Квасьнеўскага ўступленьне Польшчы ў NATO і Эўразьвяз, бо гэтыя працэсы пачаліся яшчэ перад пачаткам тэрміну ягоных прэзідэнцкіх паўнамоцтваў.

Л.Валэнса лічыць, што цяпер

Квасьнеўскі мусіць зьнікнуць з польскай палітычнай сцэны, бо ў дачыненні да ягонай асобы могуць зьявіцца нязручныя пытаньні.

Сьведка знайшоўся

Былы дырэктар гданьскай суднаварфі Клемэнс Гнех даў паказаньні ў працэсе забойстваў рабочых на Балтыйскім узьбярэжжы ў сьнежні 1970 г. На лаве падсудных знаходзяцца сем чалавек, якіх абвінавачваюць у кіраванні дзеяньнямі паліцыі й войска, — у тым ліку тагачасны кіраўнік Міністэрства абароны Войцех Ярузэльскі й віцэ-прэм'ер Станіслаў Кацёлак.

К.Гнех зьяўляецца адным з найважнейшых сьведкаў. У ліпені 2005 г., праз 35 гадоў ад трагічных падзей на ўзбярэжжы, у адным з інтэрвію ён сказаў, што ў сьнежні 1970 г. чуў, як былы віцэ-прэм'ер С.Кацёлак выказаў згоду страляць па рабочых вэрфі.

Паводле Беларускай
службы радыё
«Палёнія».

2006

Студзень

1 — Новы год.
6 — Сьвята Трох Каралёў у каталікоў.
7 — нараджэньне Хрыстова ў праваслаўных.
10 — Курбан-байрам у мусульман.
19 — Вадохрышча ў праваслаўных.
31 — Новы, 1427-мы год у мусульман.

Люты

2 — Грамніцы ў каталікоў.
4 — 75 гадоў з дня смерці гісторыка Ёсэвалада Ігнатюскага, першага прэзыдэнта Акадэміі навук Беларусі (1881—1931).
Ён застрэліўся, каб унікнуць арышту саветамі.
15 — Грамніцы ў праваслаўных.
17 — 200 гадоў таму (1806) нарадзіўся заснавальнік Беларускай археалёгіі Канстанцін Тышкевіч.

Сакавік

1 — Папалыцовая серада ў каталікоў.
1 — 125 гадоў з дня забойства цара Аляксандра II Беларускім нарадавольцам Ігнатам Грынявіцкім (1881).
4 — 50 гадоў таму ў Беластоку пачала выходзіць газета «Ніва» (1956).
11 — 100 гадоў таму (1906) у Менску павешаны Іван Пуціхэй
19 — 75 гадоў з дня нараджэньня літаратуразнаўцы Генадзя Кісялёва (1931).
19 — прэзыдэнцкія выбары.
25 — Дзень Волі.
25 — Зьвеставаньне ў каталікоў.

Красавік

7 — Дабравешчаньне ў праваслаўных.
9 — Пальмавая нядзеля ў каталікоў.

нараджэньня галляндзкага мастака Рэмбранта (1606—1669).

26 — 150 гадоў з дня нараджэньня драматурга Джорджа Бэрнарда Шоў (1856—1950).
27 — Дзень Незалежнасьці ў гонар прыняцця Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце Рэспублікі Беларусь.

Жнівень

5 — 500 гадоў Клецкай бітвы. Войска ВКЛ на чале з Станіславам Кішкам і Міхайлам Глінскім разьбілі ўшчэнт татарў.
13 — 50 гадоў таму памёр Якуб Колас.
15 — Прачыстая ў каталікоў.
15 — 175 гадоў з дня нараджэньня паэта й журналіста Вінцэся Каратынскага (1831—1891), сакратара Ўладзіслава Сыракомлі.
19 — Яблычны Спас у праваслаўных.
28 — Прачыстая ў праваслаўных.
29 — 250 гадоў таму нарадзіўся астраном Ян Сьнядэцкі.

Верасень

1 — 100 гадоў таму ў Вільні выйшла першая легальная беларуская газета «Наша доля» (1906).
6 — 400 гадоў таму (1654) памёр Піліп Абуховіч, ваявода віленскі і смаленскі, пісар літоўскі. Кіраваў абаронай Смаленску ў 1654 г.
24 — пачатак Рамазану ў мусульман.
30 — Рош-Ашонэ (Новы год) у юдэяў.
30 — 75 гадоў з дня нараджэньня народнага паэта Беларусі Ніла Гілевіча (1931).

Кастрычнік

14 — Пакроў у праваслаўных.

11 — Дзень нараджэння прарока Мухамада ў мусульман.
13 — Пасах у габрэяў.
16 — Вялікдзень у каталікоў і пратэстантаў.
16 — Вероная нядзеля ў праваслаўных.
19 — 125 гадоў з дня нараджэння Ёсэада Ігнатойскага.
23 — Вялікдзень у праваслаўных.
29 — 75 гадоў з дня смерці акадэміка Яўхіма Карскага (1861—1931).
30 — 125 гадоў таму (1881) нарадзіўся пэст Янка Журба.

Люты

1	2	3	4	5
6	7	8	9	10
13	14	15	16	17
20	21	22	23	24
27	28			

Чэрвень

1	2	3	4	
5	6	7	8	9
12	13	14	15	16
19	20	21	22	23
26	27	28	29	30

Травень

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Студзень

1						
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

Верасень

1	2	3				
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

Лістапад

2 — Дзяды.
18 — 75 гадоў з дня нараджэння пэста Анатолія Вярцінскага (1931).
23 — 100 гадоў з дня выхаду першага нумару «Нашай Нівы» (1906).
27 — Дзень Герояў (Дзень Слуцкага збройнага чыну).

Сьнежань

10 — Дзень правоў чалавека.
15 — Ханука ў юдэяў.
23 — 175 гадоў таму (1831) загінула Эмілія Плітэр.
25 — Божае нараджэнне ў каталікоў.

Юбілеі году

1581 — Пінск атрымаў герб.
1581 — заснаваны ў Полацку езуіцкага калегіюму.

1631 — заснаваны праваслаўны Куцеінскі манастыр пад Воршай.

1881 — у Менску створана падпольная друкарня народніцкай арганізацыі «Чорны перадзел».

1881 — у Пецярбурскім універсітэце створана нелегальнае беларускае студэнцкае зямляцтва.

1906 — нарадзіліся паэты Андрэй Александровіч, Сяргей Новік–Пяюн, пісторык Аляксандра Бэргман.

Травень 1906 — у Пецярбургу заснавана выдавецкая суполка «Загляне сонца і ў наша аконца».

1931 — у Вільні Рыгор Шырма заснаваў хор Беларускага саюзу студэнтаў.

1931 — Антон Луцкевіч і Лукаш Дзекуць–Малей выдрукавалі поўную версію Новага Запавету.

Кастрычнік

1						
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

Лістапад

1	2	3	4	5		
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

Сьнежань

1	2	3				
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Ліпень

1	2					
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

Сакавік

1	2	3	4	5		
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

Жнівень

1	2	3	4	5	6	
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Красавік

1	2					
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

Ліпень

7 — Іван у праваслаўных.
12 — Сьвятыя Пятро і Павал у праваслаўных.
15 — Дзень Грунвальдзкае бітвы.
15 — 400 гадоў з дня

Шаноўныя нашаніўцы! Сардэчна віншую вас з Новым годам! Няхай у 2006 г. «Наша Ніва» вернецца ў каталёгі.

Адам Мальдзіс, Менск

Вы мужныя людзі, дзякуй вам.

Раман Малаховіч, інвалід II групы, Менск

Трымайцеся, браты. Жыве Беларусь!

Алена Карп, Менск

Трымайцеся, нас чакаюць перамены! Нашымі супольнымі намаганнямі пераможам.

Маргарыта Верамейчык, Менск

Сардэчна віншую з Новым годам, з Калядамі! Здароўя, шчасця і дабрабыту вам і вашым сем'ям! Няхай усё ліхое застанецца ў адыходзячым годзе, а новы год дасць надзею на годнае жыццё ў вольнай Беларусі!

Леанід Гаравы, Гарадок

Шаноўны пане рэдактар! Зычу, каб Вам хапіла сілаў, сродкаў і вытрымкі, каб у цяжкім наступным годзе ўтрымаць газету на ўзроўні, ня страціць шмат старых і прыдбаць яшчэ новых падпісчыкаў. Сардэчна вітаю і зь нецярплівасцю чакаю чарговага нумару.

Эльжбета Смуклова, Варшава

Шчыра зычу вам вяселых святаў, а таксама здароўя, аптымізму, надзеі на лепшае, дабрабыту і плённай працы ў 2006 годзе. З павагай і ўдзячнасцю за вашу працу,

Марына Ўласава, Менск

Z Novym Hodam, z Kaladami —
Pvierchu da nizu pakrytymi iakaladami!

Hona j Żmicier Saŭki, Miensk

Зычу ўсім нашаніўцам здароўя, шчасця і спор у справах. Я вас кахаю.

Таіса Жарава, Менск

Зразумела ж, з надыходзячымі святамі — з Калядамі і Новым годам! Посьпехай вам усім! Здароўя моцнага! Мужнасці і ўдачы! Удача нам усім патрэбна.

Дар'я Ліс, вёска Залесье (Смаргоншчына)

Вельмішаноўная «Наша Ніва»! Сардэчна віншую з Калядамі і Новым годам. «Нашай Ніве» каласіцца!

Антон Бубала, Верхнядзвінск

Віншую ўсіх вас з Новым годам і Раствам Хрыстовым! І жадаем выдаваць газету і ў Новым годзе! Бывайце здаровы!

І.Раткевіч, Гародня

Трымаймась разам!

Янка з Гарадзеншчыны

Мы пераможам!

Андрэй Ерашкевіч, Гарадня

Трымайцеся! Нават пасля самай цёмнай ночы прыходзіць сонечны ясны дзень. Мы пераможам. Жыве Беларусь! З надыходзячым Новым годам вас! Добрага здароўя вам і вашым блізкім і посьпехай у вельмі цяжкай і адказнай працы.

Васіль Бычык, Менск

Мужнасці ўсім нам і веры ў найлепшыя спадзяванні людзей, не засмечаных бацькай халопства і рудымэнтамі таталітарызму. Шчаслівага Новага года.

Уладзімер Каравацкі, Менск

Віншую Вас са святам Божага Нараджэння і Новым годам! Жадаю мужнасці, посьпехай і вялікіх

накладаў. Дзякую вам за вашу працу.

Сяргей Пантус, Бярозаўка (Лідзкі р-н)

Сардэчна віншуем! Мы пераможам!

Юры Міхно, Стоўпцы

Віншую з Нараджэннем Хрыстовым і Новым годам! Жадаю вам з дапамогай чытачоў пераадолець усе цяжкасці, якія нам прыгатавала ўлада.

Андрэй Роўбуць, Жодзіна

Віншую ўсіх з Калядамі і Новым годам! Зычу здароўя, шчасця, дабра, стойкасці ў змаганні за ідэю Адраджэння.

Юры Мянькоў, Баравая Буда, Кармянскі р-н

Віншую рэдакцыю і карэспандэнтаў газеты з надыходам Калядаў і Новага году! Слоў павагі да газеты не пералічыць! Стаўшы чытачом газэты, змяніў свой светапогляд, што не дапамагае рабоце на дзяржпрацы. Чамусь ніколі не падпісваўся на газету — прынцыпова набываў у розных кіёсках. Цяпер прынцыпы трэба мяняць. Жадаю і надалей чытаць «Нашу Ніву».

Юрась Федзюковіч, Менск

Прашу вас лічыць мяне падпісчыкам газеты «Наша Ніва» на 1-шы квартал 2006 г. Ахвяраванне пералічы прыз «Беларусбанк» 16 сьнежня, бо ў гэты дзень я атрымаў пэнсію (я інвалід 2-й групы зь дзяцінства). А вы ў далейшай абвешчаны паведамце, ці трэба высылаць у адрас рэдакцыі квітаныцю. (Ня трэба, досыць пазначыць адрас на бланку ахвяравання, і ён нам прыйдзе. — Рэд.).

Дзякуй вам, што вы хвалюецеся пра нас і робіце ўсё магчымае, каб

мы атрымалі сваю любую газету, бо калі з майго жыцця забраць «Нашу Ніву», мой свет значна паменшыцца, а цяперашнія ўлады лупаць па самым балючым месцы, яны жадаюць зрабіць нас глухімі і невідучымі, карацей — быдлам. Каб мы толькі глядзелі тэлевізар і ведалі, як мы багата, хораша жывём. Але я лепей ведаю, як я жыву, а найболей гэта відаць, калі я саджуся абедаць або наведваю аптэку і не магу набыць сабе тыя лекі, якія мне лепей падыходзяць. Таму я тэлевізара амаль не гляджу — гэта скрыня для дурняў, якім падабаецца, як на экране выкручваюцца галапупы безгалосыя бездары, што лічаць сябе зоркамі. Але «пройдзе і гэта», нава-на згіне, а ад вялікага да смешнага — адзін крок, як казаў Банапарт.

Шкада, што я гэтага ня ўбачу, у мяне дваіны парок сэрца, і кожны дзень можа стаць апошнім.

Калі дзе якая памылка ў маім лісьце, дык выбачайце, бо я расеец, мову вывучаў па кнігах Караткевіча, Быкава, газэце «Наша Ніва», радыё «Свабода», а ў школе не вучуся.

Удачы вам у такой патрэбнай справе! Беражы вас Бог! Жыве Беларусь!

Уладзіслаў Хархардзін, Верхнядзвінск

Ад Рэдакцыі

Дзякуй усім, хто павіншаваў «НН» з Калядамі. Ня можам і блізка выдрукаваць усе віншаванні, бо гэтым разам, з нагоды падпіскі, прыйшлі іх сотні. Нашы чытачы выявілі сябе сапраўднымі грамадзянамі. З Новага году падпісчыкаў у газэты паболела на 320 (звесткі працягваюць паступаць). Суму ахвяраванняў, якія прыйшлі на рахунак за сьнежань, і рэшту сышлі ахвярадаўцаў выдрукуем у бліжэйшых нумарох.

Дзякуй Уладзімеру Лобачу

за апавяданьне «Калядоўшчыкі». Даўно так добра не сьмяялася.

Вікторыя Патулянец, Менск

Так і трэба

Напісаць ў газету вымусіла радасная навіна. У Горадні нарэшце ў тралейбусах — аўтобусы пакуль расейскамоўныя — пачулася беларуская мова. Агучвае прыпынкі прыемны мужчынскі голас на добрай мове. Пры мне адны пасажыры хвалілі, адзін дзіўіўся: «вот опять мова зазвучала». Адмоўнага пачуць не прыйшлося.

Калі я вяртаюся ў Горадню і еду ў

свой мікрааён на «тралейбусе з магнітафонам», то адчуваю: я — дома, бо чую родную мову. Пра «беларускамоўнасць» тралейбусаў гаворыць палова гораду. Нават далёкія ад вялікай і малой палітыкі людзі кажуць, што трэба, каб «усё было па-беларуску», асабліва ў заходнебеларускай Горадні. Усё залежыць ад нас...

Рыгор Сімановіч, Горадня

Спэцмерапрыемства ў касьцёле

Увечары 25 сьнежня перад менскім касьцёлам Найсьвяцейшай Панны Марыі было шматлюдна. Аднак палову складалі людзі з рацыямі. Унутр храму нікога не прапусьцілі. Дзьверы катэдры прыкрывала

некалькі ахоўнікаў. Яны тлумачылі парафіянам, што касьцёл будзе адкрыты і служба пачнецца сама меней праз гадзіну — спэцмерапрыемства. Разгадка была ў прыпаркаваным на супраць прэзыдэнцкім лімузіне зь вялікім чырвона-зялёным сыягам.

Дзяніс Тушынскі, Менск

Хай падпісваюцца

Заходжу на пошту ў цэнтры Менску. Стаіць чарга зь некалькіх міліцыянтаў. Божухна, ужо да пошты дабраліся. Але бачу, на нешта падпісваюцца. Цягну шыю — заглядаю аднаму цераз плячо. Ведамасная падпіска на газету «На страже». Правільнае рашэнне з боку іхняга начальства. Колькі можна бясплатна грамадзкім транспартам езьдзіць,

трэба і свае на нешта выдаткаваць.

Янук М., Курасоўшчына, Менск

3 фолькам варта інакш

26—27 лістапада ў Горадні прайшоў XI Гарадзкі фэстываль фальклёру. Мастацкія калектывы, вакальныя гурты школ, садкоў, каледжу мастацтваў, музычнай вучэльні, дому культуры дэманстравалі свае нумары. За два дні на сцэне ГДК адбылося больш як 50 выступленьняў.

Шкада толькі, што па колькасці прысутных глядачоў была відаць «цікавасьць» сьняняшняга беларуса да такіх фэстаў. І гэта калі ўлічыць вольны ўваход ды выключыць удзельнікаў, якія часам заглядалі, чакаючы свайго выступленьня...

Воля Палуйчык, Горадня

Апазыцыйны рух больш не магчымы. Надыходзіць час цвёрдых у сваіх прынцыпах дысідэнтаў.

Сытуацыя, у якой апынулася грамадства, сутнасна зводзіцца да банальнага супрацьстаяння процілеглых сыстэм каштоўнасцяў. Тры гады таму я здзіўляўся з наіўнасці незалежнай прэсы ў шапіках, з адсутнасці пераследу за іншадумства, недахопаў у татальным рэжымным уціску асобы. Здзіўляўся, бо сьветапогляд і каштоўнасны арыентацыі ўладных

без свайго кукішу ў кішэні — кукішу, пра які загадзя яшчэ ня ведае які-кольвек чыноўнік.

Перакананьне, нібыта ў рамках дзяржсыстэмы магчымыя камунікацыі, што дазваляць пашырэнне дэмакратычнай думкі, выглядае новай наіўнасцю. Так што першыя нумары «Нашай Нівы» за наступны год яшчэ чакайце ў сваіх паштовых скрынях, аднак ніхто не гарантуе вам гэтых нумароў празь месяц, год, два. «Дзе выйсьце?!» — шмат хто ўжо крычыць. У рамках дзяржаўнай сыстэмы выйсьця няма. Альтэрнатыва павінна быць па-за дзяржавай. Той частцы грамадства,

і ён найчасцей ухіляецца ад іх абмеркавання. Аднак варта паказаць яму, што большасць яго надзённых праблем маюць сыстэмнае рашэнне. І так ствараць у яго вобраз рэальнай альтэрнатывы сучаснаму рэжыму — альтэрнатывы ў іншай сыстэме, а не ў хаосе. Патрэбна дасціпная і шырокая праграма, патрэбна праграма дзеянняў. Іх паабяцалі. Іх пакуль няма.

Ня трэба баяцца вузкасці шэрагаў людзей, што ідуць насуперак гэтаму рэжыму. Яны заяўляюць пра сябе ўголас, а на такое здольны ня кожны. Тыя, хто змагаецца, — гэта вастрыё, за ім ідзе яшчэ мэталь. А вастрыё

Стратэгія вастрыя і мэталу

структур па сваіх якасцях далёка не адпавядаюць сьветапогляду грамадства, у якім падобныя фрагмэнты дэмакратыі жыццяздольныя. Сучасная Беларусь стала прадуктам змяшання дзвюх сыстэм і эпох — савецкай эпохі і эпохі незалежнай дзяржавы, на самым пачатку існавання якой адбылося шырокае пранікненне дэмакратычных каштоўнасцяў ва ўсе сфэры жыцця. Выгнаньне гэтых каштоўнасцяў — справа цяжкая, аднак рэальная. Яно можа расцягнуцца на пакаленьні, пакуль не памруць усе, хто глынуў свабоды.

Сёння мы маем справу з мэтанакіраванай палітыкай па змене грамадзкіх каштоўнасцяў. Замест волі — парадак. Замест свабоды — сыстэма. Канфлікт грамадства і ўладаў, які агаліўся цяпер, выспяваў пятнаццаць гадоў незалежнасці. Замест адаптацыі ў новай геапалітычнай рэальнасці ўлады здзейснілі выбар на карысць аднаўленьня старой рэальнасці. Сытуацыя чаканая і няшокавая — чарговага ўціску, з эфектам сыцканьня рукі на горле. Нечаканай яна сталася толькі для носьбітаў дэмакратычных каштоўнасцяў. Ня хочацца ўжываць слова «наіўных». Заглушэнне прэсы, а далей і Інтэрнэту павінны былі ўлічвацца ад самага пачатку. Грамадства, што выношвае ідэі дэмакратызацыі ўмоў свайго існавання, нічога ня зробіць

Будзьма гатовыя да дзейнасці ў абыход усялякіх дзяржаўных структур.

якая асацыюе сябе з дэмакратыяй і індывідуальнай свабодай, трэба здзяйсняць кансалідацыю ў такой форме зносін, якая ня будзе ўлічваць ніякіх дзяржаўных структур. Прынамсі, на найбліжэйшыя тры месяцы. Гэта будзе не апазыцыйным рухам — такой назьве не адпавядае сама сытуацыя ў краіне. Гэта будзе рухам па-за сыстэмай, дысідэнцкім рухам. Эфектыўнасць яго будзе залежаць у першую чаргу ад колькасці «пунктаў судакранання» яго з простым і незаангажаваным паспалітым людзям. Гэта азначае ня толькі тое, што дысідэнт павінен завязваць размовы ў аўтобусе або кідаць улёткі суседзям пад дзверы. Гэта азначае, што дысідэнт павінен абмяркоўваць і абдумваць тыя ж праблемы, якімі жыве шараговы грамадзянін, прапануючы альтэрнатыву іх рашэння і агучваючы гэтую альтэрнатыву. Прыватная ўласнасць на зямлю, служба ў войску, цэнавая й падатковая палітыка, сацыяльнае забеспячэнне. Ідэалёгія і каштоўнасны арыентацыі для яго, шараговага грамадзяніна, другасныя,

павінна быць ня тоўстым, але — трывалым. Трываласць будзе ў здольнасці кансалідавацца, падпарадкаваць асабістыя амбіцыі і хцівыя памкненні агульнай задачы. Кансалідацыя партый дэмакратычнага кірунку, недзяржаўных арганізацый цягнецца ўжо амаль дзясятак гадоў. Але гэта кансалідацыя ўнутры асобнага арганізму, што мае шырокую назву «дэмакратычны рух», альбо «дэмакратычная апазіцыя», а не ўнутры ўсяго беларускага грамадства. Трэба — кансалідацыя асобаў.

Аляксей Коцюбаў

«НН» з радасцю друкуе ў газэце і на сайце www.nn.by чытацкія лісты, водгукі і меркаваньні. З прычыны вялікага аб'ёму пошты мы ня можам пацвярджаць атрыманьне Вашых лістоў, ня можам і вяртаць неапублікаваныя матэрыялы. Рэдакцыя пакідае за сабой права рэдагаваць допісы. Лісты мусяць быць падпісаныя, з пазнакай адрасу. Вы можаце дасылаць іх поштай, электроннай поштай ці факсам.

Наш адрас:
а/с 537, 220050 Менск.
e-mail: nn@promedia.by.
Факс: (017) 284-73-29.

Імпэрыя наносіць удар у адказ

«Газы пры награванні пашыраюцца».
З падручніка фізыкі

Эканамічны ціск часам дае вынік, процілеглы задуманаму, піша Віталь Тарас.

У ноч на 1 студзеня, прыкладна а 0.30, на тэлеканале *Euronews* запаліліся чырвоныя літары: «экстраная навіна». Праўда, сам тэлесюжэт падаўся крыху няновым.

Тое, чаго ўсе чакалі ўжо некалькі месяцаў, здзейснілася. «Газпром» афіцыйна паведаміў аб адлучэнні Украіны ад паставак газу.

Толькі ў ноч з 3 на 4 студзеня дамова між «Газпромам» і «Белтрансгазам» нарэшце была падпісаная. «Газпром» будзе прадаваць газ Украіне па 230 даляраў за тысячу кубоў, але Украіна праз пасярэдніка — «Расукрэнэрга» — будзе набываць газ (у тым ліку туркмэнскі) па 95 даляраў. Газавы бліцкрыг крамлёўскіх летуценнікаў завершыўся такім вострым сюррэалістычным пагадненнем. Але яго наступствы будуць адчувацца яшчэ доўга.

Небяспечнае прадказаньне

Кажуць — як сустрэнеш навагодняе сьвята, такім будзе і ўвесь год.

У мінулы Новы год усе буйныя інфармацыйныя каналы вялі жывую трансляцыю з кіеўскага Майдану, дзе тысячы людзей сьвяткавалі перамогу Аранжавай рэвалюцыі. Гэтая карцінка сталася сапраўдным кашмарам для аўтарытарных рэжымаў, што ўтварыліся на прасторах СНД. Крэмль, абражаны да глыбіні душы, вырашыў нанесці скрышальны ўдар у адказ. Вялікай крыўдай падаліся Маскве словы першага намесніка міністра замежных справаў Украіны аб тым, што Расею, як і кожную імперыю, у перспэктыве чакае распад. Украінскі часовы павяраны быў неадкладна выкліканы ў МЗС, дзе было заяўлена аб недапушчальнасьці падобных

прагнозаў, а разам з тым — і аб недапушчальнасьці бачыць у газавым ультыматуме Масквы палітыку.

Між тым, газавай атацы папярэднічала прапагандысцкая. Практычна ўвесь сьнежань галоўнымі героямі тэлеэкранаў былі «Газпром» і ягоныя чыноўнікі, якія пагражалі Украіне эканамічным каляпсам — у тым выпадку, зразумела, калі ўкраінскі ўрад не паддасца на шантаж і не пагодзіцца купляць газ ад 1 студзеня па 230 даляраў за тысячу кубамэтраў — гэта значыць, амаль у пяць разоў даражэй, чым раней. На афіцыйнай мове гэта называлася «пераходам на рынкавыя цэны». На пытаньні эўрапейскіх спажыўцоў — напрыклад, у Нямеччыне, чаму ж Расея мерыцца па-ранейшаму прадаваць газ незалежнай Беларусі па 40 даляраў, — Масква адказвала: газатранспартныя сыстэмы ў гэтай краіне, маўляў, належаць Расеі, і таму параўноўваць сытуацыю з пастаўкамі газу ў Беларусь з пастаўкамі ва Украіну некарэктна.

Наколькі карэктнай можна назваць саму гэтую заяву? Адказаць цяжка, бо афіцыйны Менск сарамліва ўхіліўся ад таго, каб праясьніць сытуацыю з «Белтрансгазам» і ўмовамі экспарту расейскага паліва. Успамінаць аб тым, што менавіта Беларусь зрабілася тым палігонам, на якім «Газпром» упершыню правёў экспэрымэнт з закрананьнем газавых засланак, неяк няёмка і ў Маскве, і ў Менску. Тым больш, пасля таго як прэзыдэнт Пуцін падчас сустрэчы ў Сочы блававіў свайго беларускага калегу на датэрміновыя прэзыдэнцкія выбары.

Дарэчы, праводзячы свой першы газавы экспэрымэнт, «Газпром» не збавіўся таго факту, што адлучэньне паліва адразу адчуноў ня толькі ў Беларусі, але ў суседняй Польшчы, куды гэты канцэрн пастаўляў і пастаўляе газ па кантрактах. Абурэньне эўрапейскіх суседзяў тады было проста праігнараванае ў Маскве. Ёй трэба было павучыць Менск і паказаць, хто ў беларуска-расейскім «саюзе» гаспадар.

Бог з газгольдэру

Гэтым разам рэакцыі Польшчы, Славаччыны, Аўстрыі, Італіі, а таксама Нямеччыны й Францыі ня толькі былі прадбачаныя, але й відавочна пралічаныя й загадзя ўключаныя Крамлём у сцэнар антыўкраінскай гістэрыі. Піяр-акцыя з выкарыстаньнем усіх расейскіх тэлеканалаў удалася. І Масква ў чарговы раз зрабілася закладніцай уласнай прапагандысцкай кампаніі. Фактычна, яна сама сябе загнала ў кут.

Пасьля гэтай артпадрыхтоўкі ў мэдыях адступаць было немагчыма. І калі Ўладзімер Пуцін выступіў у ролі свайго роду бога з машыны, запрапанаваўшы Украіне спачатку шматмільярдны крэдыт на аплату газу па новай цане, а потым і ўвогуле пакінуць старыя цэны на першы квартал новага году, гэта выглядала, як кепская камэдыя.

Спасылкі на прынцыпы рынкавай эканомікі, трэба сказаць, ад самога пачатку выглядалі цынічна. Па-першае, «Газпром» — ня проста манапаліст, а кампанія, кантрольны пакет акцыяў якой належыць дзяржаве. Невыпадкова «Газпром» называюць месцам, у якім Уладзімер Пуцін можа знайсці сабе прыстанішча ў выпадку, калі ён адмовіцца балаятавацца ў прэзыдэнты па заканчэньні другога свайго тэрміну. З «Газпромам» звязваюць, дарэчы, і лёс экс-канцлера Нямеччыны Шродэра. Назваць гэты газавы праект чыста эканамічным можна хіба толькі жартам. Прынамсі, падобных жартаў не разумеюць у цяперашняй Польшчы, якая актыўна дапамагала станаўленьню дэмакратыі ва Украіне.

Пад прэс «рынкавых адносінаў» у інтэрпрэтацыі Расеі патрапілі таксама Грузія з Малдовай. Цяпер ясна, з дапамогай якой зброі імперыя мае намер бараніць сябе ад экспарту каляровых рэвалюцыяў.

Газавы шантаж, альбо Сэктар газу

Нічога новага Расея ня вынайшла. Можна згадаць, як на самым пачатку 1990-х, адразу пасля таго, як Літва ад-

навіла незалежнасьць, Савецкі Саюз увёў эканамічныя санкцыі супраць былой рэспублікі. Спроба задушыць літоўцаў «паліўным голадам» толькі згуртавала літоўскі народ вакол свайго кіраўніцтва й выклікала яшчэ большыя антырасейскія настроі ў краінах Балтыі. Тое самае, можна не сумнявацца, адбудзецца і ва Ўкраіне. Складваецца ўражаньне, што Масква дзейнічае не паводле нейкага прадуманага пляну, а як слон у парцялянавай лаўцы. Слон адчувае сябе гэтым героем дня, і кожная новая разьбітая талерка выклікае ў яго прыступ эўфарыі ды пераможны трубны роў.

Такія паводзіны, натуральна, выклікаюць у Эўропе зусім апраўданыя пайманьні й вымушаюць задумацца пра альтэрнатыўныя крыніцы энэргіі. Зразумела, перабудоваць транспартна-энэргетычны комплекс ня так лёгка, і ніхто ня будзе сварыцца з Расеяй адк-

рыта, пакуль яна зьяўляецца крыніцай досыць таннага паліва. Але варта помніць словы аднаго амэрыканскага палітыка з нагоды бэнзінавага крызісу 1970-х гадоў: «З нафтай можна шмат чаго зрабіць, — казаў палітык, — але яе нельга есьці». З таго часу некаторыя арабскія краіны — напрыклад, Катар альбо Кувэйт, зрабілі для сябе неабходныя высновы. Некаторыя, як Ірак, трымаліся за нафту як адзіную крыніцу даходу да апошняга. Але яна аказалася мала прыдатнай ня толькі для харчаваньня, але й для ўтрыманьня рэжыму.

Хто наступны ў чарзе?

Дабрабыт Расеі, збудаваны на высокіх сусьветных цэнах на энэрганосьбіты, шмат у чым папярковы. Насельніцтва Расеі, калі не лічыць купкі прадпрымальнікаў і вышэйшых чыноўнікаў, пакуль не атрымала амаль нічога за кошт росту экспарту. Але тыя самыя

чыноўнікі паводзяць сябе так, быццам яны сталі гаспадарамі сьвету.

У гэтай гісторыі з газавым шантажом ёсьць, аднак, і адваротны бок. Яна паказвае, што цэнавая палітыка «Газпрому», як і ўвогуле эканамічны ціск адных дзяржаваў на іншыя, даюць толькі абмежаваны вынік. А часам нават процілеглы задуманаму. Так адбылося, у прыватнасьці, з Кубай. Больш за тое, нават захопніцкія войны, як паказвае гісторыя, мала што даюць краінам-пераможцам. Насамрэч, каляніяльныя войны падрываюць моц імперыяў знутры. Пачаўшы ваяваць з Аўганістанам, Масква скончыла бруднай, незнакамітай і беспэрспэктывнай вайной у маленькай Чачні. Вайна з Украінай (хай сабе эканамічная) скончыцца такім самым правалам і ганьбай, як і ўсе астатнія падобныя войны.

Тады, згодна зь лёгкай, надыдзе чарга Беларусі?

Імпэрскі тарыф

Будучаму прэзыдэнту Беларусі прыйдзеца перажыць такі самы газавы шантаж, які цяпер элігантна сарваў Юшчанка. Піша Аляксандар Класкоўскі.

На прыкладзе расейска-ўкраінскай газавай вайны мы выразна бачым, што такое імпэрскі нораў. Толькі найўня моц паверыць, што за імпульсіўнай рынкавай рыторыкай «Газпрому», гэтай кіраванай з Крамля маніполіі, няма палітычных матываў. Тарыфы на блакітнае паліва карэлююцца са ступеньню ляльчасьці таго ці іншага постсавецкага рэжыму.

Відавочна, што Масква ня можа дараваць Кіеву заходняй арыентацыі. Так і карціць пакараць за абуральную самасьційнасьць (слова, якое расейскія камэнтатары заўжды вымаўляюць зьдэкліва).

На гэтым тле асабліва

сьмешныя развагі асобных нашых экспэртаў. Маўляў, каб увосень аб'яднаная апазыцыя лепей пакланілася Крамлю, дык ён, ня выключана, інакш гуляў бы зараз на беларускім полі.

У тым і рэч, што выключана! Сапраўдная беларуская незалежнасьць для імпэрскага мэнталітэту ёсьць зьявай яшчэ болей недарэчнай ды раздражняльнай, чым тая ўкраінская самасьційнасьць. Для маскоўскіх вярхоў Мілінкевіч ці Лябедзька — дзікія нацыяналісты і заходнія крэатуры паводле вызначэньня. Ужо таму, што гавораць па-беларуску. Ды ня лічаць суайчыннікаў расейцамі. Са знакам якасьці.

Адна ўжо думка, што Беларусь можа выйсьці з арбіты Масквы, выклікае там панічны страх. Гэта й ёсьць імпэрскім інстынктам. Ён уласцівы ня толькі элітам. Сацыяльныя засьведчылі, што газавы ўльтыматум Украіне ўхваляюць 80% расейцаў.

Некалі Бродзкі назваў Са-

вецкі Саюз Верхняй Вольтай з ракетамі. Цяпер Расея прэтэндуе на ролю Верхняй Вольты з газам. Эўропа, надзвычай залежная ад газпромаўскіх даставак, б'е трывогу. Дзе гарантыя, што заўтра Масква ня возьме Захад за гарляк гэтак сама, як сёньня Ўкраіну?

Украіна ж, зазначыў Юшчанка, вядзе зараз сапраўднае змаганьне за незалежнасьць. У нас гэта яшчэ наперадзе. Бо добра вядома, дзе бывае бясплатны сыр. Дарэчы, аналітыкі дасюль мусяць толькі гадаць, пра што два кіраўнікі дамаўляліся ў Сочы за дзень да абвяшчэньня ў нас выбараў.

Масква рызыкуе зноў наступіць на ўкраінскія граблі. Экспэртны падкрэсьліваюць: газавым козырам можна згуляць толькі аднойчы. А вось як масквін хачелі замарозіць «ўкраінскіх братоў», тыя будуць памятаць доўга.

Паўтара дзесяцігодзьдзя таму мне давалося быць у Літве акурат тады, калі Ма-

сква помсьціла прыбалтам энэргетычнай блякадай за фактычны выхад з СССР. Але блякада толькі загартавала іх волу да незалежнасьці. Дый эканоміка балтыйскіх краінаў — няма ліха без добра — хутчэй саскочыла з саўковай іголки.

Вось і газавая вайна між Масквой і Кіевам, здаецца, сканчаецца кампрамісам. Аб'ектыўна ён на карысьць Украіны. Каб захаваць твар, «Газпром» мусіў вынайсьці нейкую сюррэалістычную схему: прадае Ўкраіне газ нібыта па \$230, але тая купляе па \$95!

Гэта ўсё адно ўдвая даражэй, чым для Беларусі. Аднак шантаж сарваўся. Зь іншага боку, незалежныя экспэртны зьвяртаюць увагу на тое, што танны газ — як наркотык для беларускіх уладаў. Марнуецца час, надзвычай спрыяльны для даўно наспелых эканамічных рэформаў. Потым яны будуць надта балючыя.

Магчыма, зараз мы назіраем сюжэт, які паўтараецца празь нейкі час ужо ў дачыненнях Масквы з новай Беларуссю. Будучаму прэзыдэнту самы час матаць на вус украінскі досьвед.

Палямон. Коды легенды

Палямон ня быў рымлянінам, толькі грэкам, ды яшчэ й жыдаватым. А аўтарам легенды пра Палямона мог быць... Чытач мусіць разабрацца сам, склаўшы 2+2. Гістарычную таямніцу разгадаў **Алег Латышонак**.

Алег Латышонак
— доктар
гістарычных навук.
Жыве ў Беластоку.
Адзін з лідэраў
беларусаў
Польшчы.

Байку пра пірата Палямона, які аказаўся каралём, я помню з маленства. Напісаў гэтую байку таленавіты польскі пісьменьнік Ян Бжэхва. Яшчэ і сёння ў маёй памяці застаюцца радкі гэтага выдатнага твору дзіцячай літаратуры: «Плыне окрэнт пшэз одмэнты не звычайны, леч заклены» — «Плыве човен над вірамі не звычайны, а заклеты».

Але Палямон — герой зусім не дзіцячай літаратуры. Ён зьявіўся на пачатку XVI ст. на старонках твору, зь некалькіх назваў якога («Летапісец», «Кроніка», «Кніга») найбольш верагодная наступная: «За кройнікі Вялікага Княства Літоўскага і Жамойцкага». Арыгінал твору не захаваўся. Самы даўні тэкст перадаюць летапісы Красінскага і Яўрэінаўскі, але нават у іх відаць выразныя сьляды пазьнейшай пераапрацоўкі. Чарговыя рэдактары даволі моцна ўмешваліся ў першапачатковы тэкст, мяняючы прытым і яго ідэйны зьмест.

Легенда

Твор пачынаецца з паведамленьня аб шляхетным рымскім паходжаньні жамойтаў і літоўцаў. Легенду аб рымскім паходжаньні літоўцаў, жамойтаў і яцьвягаў першым падаў польскі гісторык Ян Длугаш, але наш невядомы летапісец нічога, апрача канцэпту, ад яго ня ўзяў. Расказвае аб тым, як у час жорсткага панаваньня Нэрона, які ўласнаручна забіў

родную маці і свайго «найвышэйшага доктара» Сэнэку, нейкі рымскі князь Палямон, Нэронаў сваяк, на чале пяцісот чалавек рымскай шляхты сеў на караблі і ўцёк з Рыму, кіруючыся на Запад. Са згаданай шляхты найбольш выдатнымі былі чатыры роды — Кітаўрасы, Калюмны, Ружы і Угры (Урсіны). Дзякуючы парадам нейкага вучонага астранома ўцёкачы зь «Міжземскага мора» (тут зусім не Міжземнае, толькі Паўночнае мора) праз раку Шуму (так аўтар называе Дацкія пралівы) выплылі на мора-акіян (па сёньняшняму — Балтыйскае). Па гэтым моры паплылі да вусьця Нёману і ўвайшлі ў адно зь яго адгалінаваньняў, якое называецца Скіля, далей падаліся ўверх Нёману да вусьця ракі Дубісы, дзе й пасяліліся. Прышэльцы назвалі гэтую зямлю па-славянску Пабярэжная зямля, а палітоўску — Жамойцкая зямля. Размножыўшыся, выйшлі за раку Сьвятую й засялілі тэрыторыю да правага берага Вяльлі. Тут «ігралі на трубах дубасных», ад чаго іхны князь Кернус назваў гэтую краіну Літустуба, ад лацінскіх словаў *litus* — бераг і *tuba* — труба. Паколькі простыя людзі не змагі правільна вымавіць лацінскую назву, сталі гэтую зямлю называць «Літва».

Па нашэсьці Батыя вялікі князь жамойцкі Мантвіл даедаўся, што Руская зямля стаіць спустошаная, а яе князі разга-

нанья. Вялікі князь кіеўскі Дзьмітры ўцёк са спаленага Кіева да дручанаў і заснаваў горад Друцак (ад яго пайшлі «вялікія князі» Друцкія). Мантвіл паслаў свайго сына Скірманта з панамі раднымі з Вяльлю і Нёман. Скірмант знайшоў за Нёманам «гару красную» і пабудаваў на ёй горад Наваградак ды стаў вялікім князем наваградзкім. Пасьля заснаваў Горадзен і аднавіў зруйнаваныя татарамі Берасьце, Дарагічын і Мельнік. Між Вяльлём і Нёманам Скірмант пасяліў над ракой Ашменай Крумпя і надаў яму ўсе землі будучага Ашменскага павету; ад гэтага Крумпя нарадзіўся Гаштаўт. Землі будучага Ейшыскага павету надаў Эйкшу, ад якога нарадзіўся Давойна, а Граўжыскага павету — Гроўжу, ад якога нарадзіўся Манвід.

Пасьля сьмерці Скірманта вялікім князем наваградзкім стаў ягоны сын Мінгайла. Ён разьбіў пад Гарадцом палачан, якія абыходзіліся тады бяз князя, узяў Полацк і такім чынам стаў яшчэ і вялікім князем полацкім. Пасьля сьмерці Мінгайлы ў Наваградку княжыў ягоны сын Шварн, а ў Полацку другі — Гінвіл. Шварн далучыў да Вялікага княства Наваградзкага Пінск і Тураў, пасьля разьбіў войскі татарскага цара Балаклая на мяжы Наваградзкага княства пад Койданавам і захапіў Мазыр, Чарнігаў, Старадуб і Карачаў. У міжчасьсе ў Полацку Гінвіл прыняў хрышчэньне, а зь ім — імя Барыс. Гінвіл-Барыс пабудаваў у Полацку некалькі цэркваў, у тым ліку Барысаглебскую, і заснаваў горад Барысаў. Меў Гінвіл-Барыс двое дзяцей, Глеба й Парасковію. Парасковія стала манашкай, служыла Богу і пісала кніжкі, пасьля пераехала ў Рым, дзе з часам прарысчылася і прыняла імя Параседыс. Глеб памёр бязьдзетна і на ім абарвалася гэтая лінія нашчадкаў Палямона.

Апошнім з наваградзкіх нашчадкаў Палямона быў вялікі князь наваградзкі Рынгальт. Пасьля ягонай сьмерці навагра-

Апынуўшыся
паміж Сцылай
заказу з боку
ўлады і
Харыбдай
гістарычнай
праўды, аўтар
геніяльна
прашмыгнуў між
страшнымі
скаламі.

дзкія паны ўзялі сабе князем Швінтарога, сына вялікага князя літоўскага і жамойцкага Ёценуса з роду Кітаўрасаў. Род Кітаўрасаў прыйшоў да ўлады ў Літве пасля сьмерці Кернуса, які ня меў сына, а сваю дачку Паяту аддаў за Гіруса з Кітаўрасаў менавіта. Апошнім з нашчадкаў Швінтарога, які займаў велікакняжацкі сталец, быў Тройдзень. Пасля ягонаў сьмерці паны вынеслі на Вялікае Княства Літоўскае, Жамойцкае і Рускае Віценья з роду Калюмнаў. Сынам Віценья меўся быць Гедымін. На тым канчасца ўвесь легендарны пэрыяд. Расказ пра Гедыміна, хоць таксама напалову легендарны, абавязна на вядомы здаўна «Летапісец вялікіх князёў літоўскіх».

Першы код

Паводле М. Улашчыка, першапачатковы тэкст легенды заканчваўся на сьмерці Рынгалта, пра што сьведчаць словы

Палямон II, кароль Понту, эліністычнай дзяржавы на беразе Чорнага мора ў Малой Азіі, на тэрыторыі сёньняшняй Турцыі. Выява на тагачаснай манэце.

Юдэйская князеўна Бэраніка выбрала яго сваім трэцім мужам, каб выправіць рэпутацыю, пацярпелую ў выніку яе скандальных паводзін.

«Таму канец» у палове летапісаў. Але й сама легенда падзяляецца на дзьве часткі — пачатковую, уласна жамойцка-літоўскую, і наваградскую, да якой адносіцца 80% легендарнага тэксту да сьмерці Рынгалта. Прытым Наваградкам валодаюць Палямонавы нашчадкі па мячы, тады як Літвой і Жамойцю — па кудзелі. Паколькі да таго ў першай частцы больш дакладна апісваецца толькі тэрыторыя на паўночны ўсход ад Вільні (затое геаграфія Жамойці вельмі недакладная, проста фантастычная), а ў другой частцы — Наваградчына, Улашчык прыйшоў да думкі, што аўтарай легенды было двое. Усё ж у першай частцы першапачатковая Літва апісваецца як зямля Завялейская, г.зн. аўтар бачыць яе вачыма жыхара паўднёвага берагу Вяльлі, скажам, Вільні. Такім чынам, аўтарам абедзвюх частак мог быць і адзін чалавек, які пабываў і за Вяльлёю, і ў

Наваградку.

З гісторыяй твор Ананіма ня мае абсалютна нічога супольнага. Загаловак «За кройнікі Вялікага Княства Літоўскага і Жамойцкага» нават як быццам падказвае, што пісалася нешта замест сапраўдных хронік. Уведзеныя аўтарам імёны — гэта або эпонімы (як Кернус — ад Кернава), або звычайныя літоўскія імёны. Інтэнцыя невядомага аўтара пры першым прачытаньні ясная: падкрэсьліць рымскае паходжаньне жамойцкай і літоўскай шляхты. Рымскае паходжаньне, у чым згодныя ўсе камэнтатары легенды, абазначае тут адвечную сувязь ахрышчанага ў заходнім абрадзе літоўскага народу са сталіцай каталіцкага сьвету. Жамойцкая шляхта тут, безумоўна, на першым месцы — выхадцы з Рыму пасяліліся сьпяргаў ў Жамойці, а «Літоўская дзяржава пачала называцца і множыцца ад Жамойці». Чарговая, хаця па важнасьці ня менш важная за папярэднюю, мэта напісаньня твору — праслаўленьне чатырох згаданых у ёй родаў таварышаў Палямона, перш за ўсё Кітаўрасаў.

Важнае «воспак»

Адылі ці так было ў першапачатковай вэрсіі? Пазьнейшыя ўстаўкі выразна зазначаны ў летапісе Красінскіх словамі «вернемся назад (воспак)». Два «воспак» няважныя, бо наступаюць па ўстаўленых апісаньнях паганскага культу часоў князёў Сьперы і Кукавойта. Трэцяе стаіць пасля апаведу аб наданьні Скірмантам земляў на правым беразе Нёману продкам Гаштаўтаў, Давойнаў і Манвідаў. Гэта абазначае, што ў першапачатковым тэксьце легенды гэтага фрагмэнту не было. Яўная ўстаўка таксама — апавед пра князёў Друцкіх.

Важнае «воспак», што стаіць пасля апаведу пра полацкае адгалінаваньне Палямонавічаў. Першая частка «жыцця» Парасковіі-Пракседыс створана на аснове жыцця сьвятой

Палямон. Коды легенды

Гдэ ж было княжэ рымс-
кое імя Палямон, ко-
торын же Цэсару ўраду
был кровным, забрался з
жоною і з дэцма, і з
скарбы свонми, і
подданымі свонми, с
котарым жо княжэтем со-
бралася пятсот шлахты з
жоунамі і з дэцма і з
многымі людми. И вез-
ши с собою одного остро-
нома, и пошши в кораблех
морем по заходу слонца,
хотечи себе знайти на
земли месцо слушное,
игде бысь мели поселити а
мешкати с покоем. А с
тым шлахты чотыри были
рожаи наивышшиє, име-
нем Китоврасы, Колюмны,
Рожи, Ургы. А так они не
малый час по морю ходе-

Дынастыі змяняліся — традыцыя жыла. Кароль Рэчы Паспалітай Ян III Сабескі ў старажытнарымскім уборы.

Пачатак са старонкі 31.

Эўфрасіньні і яе сястры Эў-
праксіі, дачкі Барыса Ўсяславіча.
Адсюль узятае і хрысьціянскае
імя Гінвіла. Імя Барысавага сына
Глеба вынікае з таго, што Барыс
і Глеб выступаюць разам як сьвя-
тыя ў жыцці сьв. Эўфрасіньні, а
таксама як патроны Барысаглеб-
скай царквы ў Полацку. Другая
частка сюжэту — поўнасьцю
фантастычная, што паказаў яшчэ
ў XVI ст. Мацей Стрыйкоўскі.

Аўтарства гэтай фантастыч-
най гісторыі, безумоўна, нале-
жыць полацкім бэрнардынцам,
паселеным у 1498 г. у Полацку з
заданьнем навяртаць праваслаў-
ных на каталіцтва. Пытаньне
толькі, ці ўстаўлены быў цэлы
аповед пра полацкіх Палямона-
вічаў, ці толькі сюжэт з Пара-
сковіяй-Пракседыс? Адназнач-
на адказаць на гэта немагчыма,
але ёсьць падставы меркаваць,
што ўстаўлена была цэлая по-
лацкая гісторыя, бо расказ пра
полацкіх і наваградзкіх князёў
ідзе асобна, без ніякай сувязі
мж імі. Спачатку нейкі полацкі
бэрнардынец стварыў «жыццё»
Парасковіі-Пракседыс, у якім
пра яе літоўскае паходжаньне не
гаварылася, бо бэрнардынцы
меліся навяртаць русінаў, і важ-
ным зь іхняга гледзішча было
толькі перахрышчаньне рускай
полацкай князёўны ў каталі-
цызм.

Постаці Мінгайлы і Гінвіла,
відаць, былі прыдуманы рэдак-
тарам новай вэрсіі легенды дзе-
ля далучэньня да яе «жыцця»
Парасковіі-Пракседыс. Гэты рэ-
дактар працаваў іншым споса-
бам, чым аўтар легенды, — не
прыдумваў зусім фантастычных
асоб і падзей, а толькі ствараў
фіктыўныя асобы і падзеі на ас-
нове рускіх летапісаў ды канцы-
лярскіх дакумэнтаў.

Мінгайла і Гінвіл — гэта звы-
чайныя літоўскія імёны, але вялі-
каму князю наваградзкаму і по-
лацкаму Мінгайлу аўтар даў,
відаць, імя Мінгайлы, у хрыш-
чэньні Міхала (як у летапісе Аль-
пэўскага), віленскага кашталяна
часоў Вітаўта. Вітаўтавым бая-
рам і канюшым быў таксама
гістарычны Гінвіл. Сюжэт зь
бітвай Мінгайлы з палачанамі

пад Гарадцом аўтар мог узяць, як
заўважыў менскі гісторык Юры
Заяц, толькі з Іпацьеўскага лета-
пісу. Паводле гэтага летапісу, у
1161 г. пад Гарадцом войска по-
лацкага князя Рагвалода-Васіля
Барысавіча было разьбітае Вала-
дарам Глебавічам, якому дапама-
галі літоўскія атрады.

Таксама імя Шварн, якое сап-
раўды належыць валынскаму
княжычу, які стаў наваградзкім
князем, узятае з Іпацьеўскага ле-
тапісу. Рэдактар выдавочна пры-
ісаў Шварну пачыны Мантвіла-
вага сына Скірманта, у якога ў
арыгінальнай легендзе, відаць,
не было ні сына Мінгайлы, ні
ўнукаў Шварна і Гінвіла. Дарэ-
чы, гэтыя ўстаўкі — доказ таго,
што на пачатку XVI ст. у Вільні
захоўваўся летапіс тыпу Іпацьеў-
скага, а гісторыя Вялікага кня-
ства хвалілася сьвядома.

Рука Гаштаўта

Сярод рымскай шлахты ў ле-
гендзе вылучаюцца чатыры
роды найважнейшых таварышаў
Палямона, але прысьвячаецца ім
неаднолькавая ўвага. Пра пачы-
ны Гаштаўтаў, Манвідаў і Да-
войнаў і не апавядаецца прак-
тычна нічога, хоць рэдактары
ўлічвалі магчымасьць дапісвань-
ня сяго-таго і пра іх. Сьведчыць
аб тым занатоўка «Тут Давойна»,
якую мэханічна перапісаў капіст
летапісу. Вядома, любы аўтар
так пазначае месца, дзе мае на-
мер зьмясьціць нейкі сюжэт.

Некаторыя дасьледчыкі лі-
чаць, што ў легендзе маецца на
ўвазе, што Палямон быў з роду
Каломнаў, да якога належалі
Ягелёны, а Мікола Ўлашчык да-
лучае Палямона да Кітаўрасаў.
Тым часам у самім тэксьце няма
нават намёку ні на першае, ні на
другое. З гербавых родаў тавары-
шаў Палямона вылучаюцца
толькі Кітаўрасы, да якіх пера-
ходзіць улада пасля таго, як ад-
мерлі Палямонавічы. Дынастыя
Каломнаў зьяўляецца толькі ў
асобе Віцены. Вынясенне як
Швінтарога Ўценусавіча, так і
Віцены на вялікае княжаньне па-
намі мае падмадаваць права
паноў-рады выбіраць вялікага
князя і ў час, калі створана была
гэтая легенда. Так ці інакш, вы-

лучэнне Кітаўрасаў выразна пазначае на ініцыятара стварэння легенды: Кітаўрасам (лац. Centaurus) пачаталіся князі Гальшанскія і князі Гедройскія, якія раней карысталіся гербам «Ружа». З князёў Гедройскіх у час напісання легенды ніхто асабліва не вылучаўся. Так што, відаць, тут перш за ўсё рука Паўла Гальшанскага, запісанага ў Кракаўскі ўніверсітэт у 1504 г., а ў 1507 г. ужо каталіцкага луцкага біскупа, з 1522 біскупа берасцейскага і з 1536 біскупа віленскага.

Паколькі большая частка легенды — гэта апавед пра «Вялікае Княства Наваградзкае», а на пачатку стагоддзя наваградзкімі ваяводамі былі Альбрэхт Гапштаўт, пасля ягоны сын Станіслаў, а раней яшчэ і бацька Альбрэхта Марцін, Мікола Ёлашчык напісанне гэтай часткі легенды звязваў, перш за ўсё, з гэтым родам. Найбольш праўдападобным ініцыятарам ён лічыць Станіслава, але гэты ўсё жыццё ва ўсім падпарадкоўваўся свайму магутнаму бацьку, якога, зрэшты, перажыў толькі на тры гады. Такім чынам, дачыненне да стварэння легенды можа мець толькі Альбрэхт Гапштаўт.

Ініцыятарскай роляй Альбрэхта Гапштаўта можна растлумачыць шмат якіх сюжэты легенды. Магчыма, гэта датычыцца нават першапачатковай легенды: выхадцы з Рыму, як заўважыла Альбіна Семянчук, прыземляюцца ля зліцця Дубісы з Нёманам, а першы гістарычны Гапштаўт быў старацам Вялікім, якая ляжыць якраз у гэтым месцы; недзе тут размяшчалася і сядзіба Гапштаўта. Калі ідзе гаворка пра гісторыю «Вялікага Княства Наваградзкага», тут супадзенні ўжо шматлікія і, безумоўна, невыпадковыя. Альбрэхт Гапштаўт ваяваў з татарамі, у прыватнасці абараніў ад іх Наваградак у 1505 г., калі быў тут намеснікам. У 1508-м ён стаў наваградзкім ваяводам, з 1513 г. — бельскім старацам на Падляшшы. У 1514—1519 гг. быў полацкім ваяводам; у 1518 годзе абараніў Полацк ад маскоўцаў. З 1515 г. быў мазырскім старас-

чи, прыйшлі Мажыцкага мора і дошлі да рэкі до Шума і тою рекою Шумою в море окіяні, і морем окіяном дошли до устья, ігдэ рэка Нёмон впадае в море окіяні. Потом пошлі Нёмном у верх, аж в море зовёмоє Малое, которое называется /л.65/. море Нёмное, а с тоє причины тоє море Нёмное называется, иж в тоє море впадает Нёмон дванадцатми устьи и каждое зовётся своим именем, Ския. И пошлі тым устьем уверх, и дошли цѣлого Нёмна, где вжо он сам во одном месци течёт весь, а у верх Нёмном пошлі до рэкі Дубісы, где ж вшѣдши в ту реку Дубису, и над нею нашли горы высокіє, и на оных горах ровнины великіє, и дубровы роскошныє и розматое офитости наполнены роз

там, а з 1525 г. яшчэ і барысаўскім старацам.

Пасады Гапштаўта тлумачаць, адкуль у гісторыі Вялікага Княства Літоўскага і Жамойцкага ўзяліся Полацк, Барысаў і Мазыр, якія часткай Літвы ніколі не лічыліся. Альбрэхт быў унукам Сямёна Сямёнавіча Гальшанскага, які стаў называцца Трабскім, і Марыі з князёў Зубрэвічкіх-Друцкіх, якая ўсю сваю вялікую маёмасць адпісала менавіта яму і ягонай сястры. Гэта вычарпальна тлумачыць устаўку ў легенду апаведу пра князёў Друцкіх і дадаткова зьяўленне ў легендзе Трабуса. Разам з рукой Сафіі з князёў Вярэйскіх Альбрэхт атрымаў яе ўладанні, у тым ліку Койданава, якое ляжала на мяжы гэтых уладанняў. Таму легендарны хан Балаклаі быў разгромлены пад Койданавам, на мяжы «Вялікага Княства Наваградзкага».

Сама маляўнічы з падобных сюжэтаў — гісторыя з Тройдзем, які нібыта быў заснавальнікам Райгораду і вельмі жорсткім ды ваяўнічым ўладаром гэтага «панства». Сапраўднае «райгорадкае панства» пасля бунту Глінскага дасталася Мікалаю Радзівілу. Такім чынам Радзівіл, тады галоўны вораг Альбрэхта Гапштаўта, стаў ягоным суседом на Падляшшы. У 1519 г. адзін з радзівілаўскіх старацаў напаў і спаліў замак у Тыкоціне, з якога Гапштаўт ледзьве ўцёк жывым. Таму пра Тройдзена пішацца ў легендзе, што «горшы быў тым землею, ніжлі Антыёх Сырыйскі, і Ірад Ерусалымскі, і Нэрон Рымскі». Каб больш яшчэ дапачы Радзівілам, іх род увогуле ня быў згаданы сярод названых у легендзе найбольш выдатных родаў рымскай шляхты, хаця такое месца Радзівілам па значэнні, безумоўна, належалася. Толькі Стрыйкоўскі далучыць іх да легенды, але гэта ўжо зусім іншая гісторыя...

Уважлівы і лепей азнаёмы з гісторыяй роду Гапштаўтаў чытач, пэўна ж, знойдзе яшчэ больш падобных супадзенняў, але й выпэйпералічаных дастаткова, каб сцвердзіць, што летапіс «Вялікага Княства Наваградзкага і Полацкага» аказваец-

ца зашыфраваным жыццёпісам Альбрэхта Гапштаўта — наваградзкага намесніка і ваяводы ды бельскага і мазырскага старасты, затым полацкага ваяводы і барысаўскага старасты — «Вялікае Княства Наваградзкае» пашырае свае межы разам з кожнай чарговай Альбрэхтавай пасадай і кожным ягоным маёмасным набыткам. «Роля» Гапштаўта ў гісторыі Вялікага Княства Літоўскага і Жамойцкага першапачаткова засакрэчаная, у наступных жа раздзелах, пачыначы з панавання Гедыміна, будзе асвятляцца больш адкрыта. Самае важнае — Гапштаўты абвяшчаюць сябе Калюмнамі, што абазначае роўнасць іхнага паходжання з Ягайлавічамі. Альбрэхта пахвальба свайго апягею дасягне ў хроніцы Быхаўца, абшырныя фрагменты якой — гэта проста панэгірык Гапштаўтам.

Улічыўшы шырокамашабную інтэрвенцыю Гапштаўта ў першапачатковы тэкст легенды, можна меркаваць, што легенда спачатку расказвала толькі пра прыбыццё Палямона і стварэнне Кернуса назвы Літвы. Калі ж усё-такі згадваўся і Наваградак, дык толькі ў кантэксце далучэння да Вялікага Княства Літоўскага і Жамойцкага менавіта яго. У такім выпадку легенда магла абмяжоўвацца імёнамі Скірманта і Рынгалта.

Палямон жыў у Турцыі

Але прыхаваная пахвальба Гапштаўтаў — гэта не апошні код легенды. Найважнейшы, самы асноўны код хавае імя «Палямон». Палямонаў у антычнай гісторыі было шмат, але ў эпоху Нэрона жыў толькі адзін сваяк імператара з такім імем, пры тым кароль, — зусім як у байцы з майго дзяцінства: Палямон II, кароль Понту, эліністычнай дзяржавы на беразе Чорнага мора ў Малой Азіі, на тэрыторыі сённяшняй Турцыі. Як Нэрон, так Палямон былі па кудзелі праўнікамі Марка Антонія.

Бацька Палямона II Палямон I стаў каралём Кілікіі й Понту менавіта дзякуючы Марку Анто-

Палямон. Коды легенды

Пачатак са старонкі 33.

нію, якога затым збройна падтрымаў у вайне з Актавіянам. Пасля паражэння Антонія пры мысе Акцыюм Палямон І нейк выкруціўся ад віны перад пераможцам. Як сябру і саюзніку рымскага народу Палямону І выдзелілі яшчэ й Баспорскае каралеўства (у Крыме і на Таманскай паўвысьпе). Тут Палямон І зьнішчыў непаслухмяны горад Танаіду ля ўпадзення Дону ў Азоўскае мора. Пасля па-здраніцку, прыкідваючыся сябрам, напаў на барбарскае племя аспургаў, але трапіў у іх палон і быў пакараны сьмерцю.

Яго сыну Палямону II Калігула надаў Понцкае і Баспорскае каралеўства, зь іх другое празь нейкі час было заменена Кілікійскім. Разам зь іншымі суседзкімі каралямі Палямон наведваў аднойчы юдэйскага караля Ірада Агрыпу I у Тыбэрыядзе (пэўна ж, рыхтавалася нейкая супрацьрымскае змова). Юдэйская князеўна Бэраніка выбрала яго сваім трэцім мужам, каб выправіць сваю рэпутацыю, пацярпелую ў выніку яе скандальных паводзін. Палямон, са свайго боку, ажаніўся з Бэранікай ня столькі дзеля яе слаўнай на ўвесь антычны свет прыгажосці, колькі дзеля багацця. Згадзіўся нават прыняць юдаізм і паддаўся абразанню. Бэраніка неўзабаве яго кінула, і Палямон таксама хутка кінуў юдаізм. Недаў 62—64 г. ад Нараджэння Хрыстовага ён быў прымушаны Нэронам адрачыся ад Понцкага трону (і гэтак ягонае каралеўства стала часткай Рымскай імперыі), але захаваў Каралеўства Кілікіі. Паводле папулярнай легенды пра святага Варфаламея-апостала, гэты свята быццам бы навярнуў Палямона ў хрысціянства. Калі нават так было, Палямон хутка зноў вярнуўся ў паганства. Памёр у 74 годзе.

Тым часам у Понце пасля сьмерці Нэрона былы камандзір понцкага флэту, Палямонаў выз-

валенец Аніцэт, падняў у 69 г. паўстаньне і спаліў рымскі чарнаморскі флёт у выніку раптоўнага нападу на Трапэзунд. Аніцэт набраў у сваё войска ўсялякага роду барбараў, шукальнікаў прыгод і трафяў ды нейкі час рабіў пірацкія набегі на рымлянаў на адмыслова сканструяваных ладзідзях зь нізкімі бартамі і шырокім дном. Рымляне ўрэшце абкружылі Аніцэта ў вусьці ракі Кгоба (у Заходняй Грузіі). Выдадзены тутэйшым барбарскім каралём рымлянам, Аніцэт быў пакараны сьмерцю. Так закончылася гэтая нявольніцкая вайна.

Г.Берасьнявічус бачыць гістарычную аснову міту пра Палямона ў кантактах Палямона II з прыбалтыйскімі землямі. На жаль, праца Берасьнявічуса мне вядомая толькі з трэціх рук, дык ня ведаю, ці адказаў ён на асноўнае пытаньне: калі міт пра Палямона створаны, каб даказаць рымскае паходжаньне літоўцаў, то чаму аўтар надаў іхнаму быццам бы рымскаму роданачальніку грэцкае імя?

Усе пададзеныя вышэй звесткі пра понцкіх Палямонаў рассяпаны па старонках прац антычных аўтараў — «Геаграфіі» Страбона, «Аналаў» і «Гісторый» Тацыта, «Юдэйскай даўніны» Язэпа Флявіюса, «Паралельных жыцьцяпісах» Плутарха, «Дванаццаці Цэзараў» Свэтонія і «Гісторый Рыму» Дыёна. Апрача апошняй, усе гэтыя працы на пачатку XVI ст. былі ўжо надрукаваныя: Тацыт, Флявіюс і Свэтоніюс яшчэ ў 1470 г., Страбон у 1516 і Плутарх — у 1517 г.

Геній маніпуляцыі

Ня думаю, каб наш Ананім прачытаў усё вышэйзгаданае, хаця тэарэтычна мог гэта зрабіць. Можна сабе ўявіць, што, атрымаўшы заказ напісаць старажытную гісторыю Літвы, ён пачаў працу як дасьледчык. Адпаштурнуўся ад Длугаша, паводле якога міграцыя продкаў літоўцаў з Рыму адбылася ў часы грамад-

зянскіх войнаў, сыярыша між Марыем і Сулам, пасля між Цэзарам і Пампэем і пазьней між іхнымі наступнікамі. Таму Ананім стаў гартаць антычных аўтараў, каб высьветліць усю справу. Сыярыша прачытаў пра войны Сулы, а пасля Пампэя, і, нічога не знайшоўшы, шукаў далей, пакуль не дайшоў да Нэрона і Палямона. Гартаў-перагортваў, чытаў-перачытваў і нарэшце зразумеў — Длугаш змахляў: ніякага перасяленьня рымлянаў у паўночныя краіны не было, і ўся антычная гісторыя Літвы — проста выдумка. Тады вырашыў прыдумаць нешта «замест» літоўскіх і жамойцкіх хронік. Канцэпт з Палямонам і ягоным мараплаваньнем прыйшоў яму на думку, безумоўна, пад уплывам аповеду пра бунт Аніцэта, зьмешчанага ў трэцяй кнізе «Гісторый» Тацыта. Але мець месца ўплыў і «Геаграфіі» Страбона, які расказвае пра Палямона I і ягоную сьмерць у краіне аспургаў у адзінаццатай і дванаццатай кнізе сваёй працы.

Аўтар легенды пра Палямона мог поўнымі жменьмі чэрпаць з Тацыта імёны рымскіх нобіляў, але выбраў грэка. Ніхто не сумняваецца, што ў час узьнікненьня твору «За кройнікі Вялікага Княства Літоўскага і Жамойцкага» пад «рымскім» мелася на ўвазе

ного рожаяу звєрен, то єсть на-
первен туров,
зубрен, лосен,
єленен, серн, ры-
сен,
лисиць, бѣлок,
горнастаев, ла-
сиць и иных роз-
мантих рожавє.
И ту теж в реках
великую обѣфи-
тось рыб непос-
политых, иж не
толко тые рыбы,
которые в тых ся
реках плодятъ,
але множество
рыб розмантих
а дивных з
моря приходятъ,
а то за тою
причиною, иже
недалеко устьє
Немное, где
Немон в море
впады

• • • • •

Палямонаў шлях

←————— рыма-каталіцкі, «літоўскі» варыянт.
←----- грэка-бізантыйскі, «рускі» варыянт.

МАЛЮНАК СЯРГЕЯ ХАРЭЎСКАГА

«каталіцкае». Затое «грэцкае» атаясамлівалася з «рускім» і «праваслаўным». Такім чынам, сьцьверджаньне, што Палямон быў сапраўды грэкам, а ня рымлянінам, ставіць усю легенду з галавы на ногі: Вялікае Княства Літоўскае, Жамойцкае і Рускае аказваецца творам грэка-праваслаўнай, а ня рыма-каталіцкай цывілізацыі. З гэтага вынікае, што аўтар легенды мусіў быць русінам, які ў імені Палямон зашыфраваў свой погляд на сут-

насьць Вялікага Княства.

Сапраўднае паходжаньне Палямона тлумачыць, чаму ў арыгінальнай вэрсіі легенды Палямон накіроўваецца на захад. Заходні напрамак падарожжа Палямона б'янтэжыў яшчэ рэдактару легенды, бо, плывучы з Рыму на захад, у Жамойць ніяк не пападзеш. Дасьледчыкі легенды палічылі пазьней, што яе аўтар нібыта ня ведаў геаграфіі. Тым часам згаданае ў «Летапісе» мора-Акіян — гэта зусім не Балтый-

скае, а толькі Чорнае мора, якое грэкі звычайна называлі Понт, гэта значыць Акіян.

Але гэтага яшчэ мала. Літоўскі роданачальнік аказваецца ня толькі грэкам, але яшчэ і... жыдам. Палямонава кампанія таксама падазроная — нікай пляхты, толькі рознага роду Аніцэты, зьбеглыя нявольнікі і шукальнікі прыгод ды трафэяў, сармацкі (чытай — славянскі) зброд з пабярэжжа Чорнага мора, на спрытных лодках — проста казакі на чайках. З геніяльнай інтуіцыяй апісаў іх Ян Бжэхва: «Ukazuje się załoga / Rozbójnicza i złowroga: / A więc sternik-kuternoga / Pięćdziesięciu marynarzy, / Strasznych zbyjw i korsarzy». Іхны шлях вёў з Чорнага мора ў «малое» Азоўскае, а адсюль уверх па Доне (Танаісе), уздоўж мяжы Эўропы і Азіі, і далей на захад, у глыб Сармацыі, да краіны раксаланаў, гэта значыць у Русь; і толькі адсюль іхныя нашчадкі пайшлі за Вяльлю і назвалі гэтую зямлю па-простаму: Літва.

Дзяржавастваральным цэнтрам Вялікага Княства аказваецца Наваградак, да якога былі далучаны спачатку Горадзен, Берасьце, Драгічын і Мельнік, пасяля Полацк, затым Пінск і Тураў, пасяля яшчэ Мазыр, Чарнігаў, Старадуб і Карачаў (фактычна ў сёньняшнім разумеьні ўся беларуская этнаграфічная тэрыторыя), ды нарэшце Літва і Жамойць. Горад Вільня быў пабудаваны ў межах Наваградзкага княства, на Рускай зямлі, апусьцелай пасяля татарскага напэсьця, г. зн. стаіць на месцы рускага гораду. Падумаць толькі, усё гэта амаль што на пяцьсот гадоў да Міколы Ермаловіча!

Аўтар легенды, як адзначыў яшчэ Ян Якубоўскі, пісаў гісторыю Літвы і Жамойці, а не гісторыю Русі. Кажучы дакладней, яму было гэта даручана Паўлам Гальшанскім і Альбрыхтам Гаштаўтам. Апынуўшыся паміж Сцылай заказу з боку ўлады і Харыбдай гістарычнай праўды (адсюль, відаць, назваў вусьце Нёману менавіта Скіляй), аўтар геніяльна прашмыгнуў між страшнымі скаламі. Заданьне выканаў, на першы погляд, згодна з за-

«Трубы дубасныя» асацыююцца з фразэалёгізмам «смаленыя дубы плясьці», які абазначае небыліцу, недарэчнасьць.

Працяг на старонцы 36.

Пачатак са старонкі 35.

зам, хаця заказчыкаў выдавочна не зусім задавальняў канчатковы вынік ягонай працы. Пасля літоўцы памалу разбіраліся ў сваёй сапраўднай гісторыі, і ў наступных рэдакцыях знікае славянская назва Жамойці, замест фантастычных даюцца імёны сапраўдных літоўскіх і жамойцкіх князёў. Тым ня менш, асноўны сэнс легенды заставаўся непарушным так доўга, як доўга на картах летапісаў і хронік красаваўся Палямон. Што нешта тут з гэтым Палямонам ня тое, адчуваў, відаць, Мікалай Венцлавовіч, сапраўдны літоўскі нацыяналіст (які схаваўся за літаратурным псеўданімам Міхалон Літвін), і адкінуў гэтую легенду. Рымскае паходжаньне літоўцаў ён даказваў на моўным матэрыяле. Дарэчы, Венцлавовіч дзесяцігодзьдзямі быў пісарам пры Альбрэхце Гаштаўце, дык напэўна ведаў аўтара легенды пра Палямона.

Жамойцкая небыліца

Наш аўтар літоўскай мовы, відаць, ня ведаў. Паводле яго, рымскія прышэльцы спачатку назвалі сваю новую зямлю славянскай мовай, а толькі затым літоўскай. Да таго аўтар называў Жамойць па-славянску «Палярэжнай зямлёй», хаця зь літоўскай мовы

Ды колькі было тады
ў Вільні русінаў,
здольных чытаць
антычных аўтараў
і шкадаваць Сэнэку? Хто
вядомы любоўю
шыфраваць свае тэксты?

Жамойць перакладаецца на «славянскую» як «Нижняя зямля». Улічыўшы, што Літва стала называцца «ад Жамойці», можна прачытаць славянскі адпаведнік «лацінскай» назвы «Літустуба» («Палярэжная труба») і як «Жамойцкая труба». Далей, «трубы дубасныя» асацыююцца з фразэалёгізмам «смаленыя дубы плясці», які абазначае небыліцу, неда-

рэчнасьць. Такім чынам, маем пэўнае права прачытаць назву «Літустуба» і як «жамойцкая небыліца», што добра перадае адносіны аўтара да ўсёй гісторыі.

Сюжэт з трубамі дазваляе ўдакладніць і тэрмін ad quem напісаньня твору. Польскі гісторык і географ Мацей Мяхоўскі зь недаверам прыводзіць чутку, што назва Літвы нібыта паходзіць ад лацінскага слова «lituus», якое абазначае «паляўнічую трубу». Значыць, чуў, што звоняць, але ня ведаў, у якой царкве. З гэтай згадкі вынікае, што легенда аб Палямоне ўзьнікла да другога выданьня «Трактату аб дзвюх Сармацыях» Мяхоўскага у 1521 г., знаёмага мне з польскага перакладу. Магчыма, гэтая згадка ёсьць ужо ў першым выданьні 1517 г., якім скарыстацца я пакуль што ня меў магчымасьці.

«Вяртаючыся «воспак» да аўтара найвялікшай у гісторыі беларускай літаратуры маніпуляцыі, ды ня проста маніпуляцыі, а сапраўднага зьдзеку з заказчыка (ён надуў, ці, як кажуць ляхове, «zrobił w trąbę», усю паноўную нацьпо), я разумею, што ў галаве чытача гэтых радкоў няўмольна паўстае пытаньне: хто ён, гэты геній літаратурнай маніпуляцыі? Адкажу рытарычным пытаньнем: ды колькі было тады ў Вільні русінаў, здольных чытаць антычных аўтараў і шкадаваць Сэнэку? Хто з усіх ведаў, што абліваюць Эўропу, мог назваць якраз спалучэньне Паўночнага мора з Балтыйскім праз Дацкія пралівы? Хто вядомы любоўю шыфраваць свае тэксты? Так, так — ён, толькі ён...

Хто б ён ні быў, мусіў усьміхацца пад вусам, чуючы выхвальнае сваіх цёмных чытачоў іхным рымскім паходжаньнем. А ў карчме ў Вільні, калі сядзеў над кувалом пьва са сваім найлепшым сябрам (з кімсьці ж мусіў сваёй таямніцай падзяліцца), таксама някеска начытаным, мабыць, аўтарам наваградзкай часткі легенды, хапала, каб увайшоў пышны жамойцін. Тады сябры коротка абменьваюцца над кувалімі адным ім зразумелымі словамі: «Палямон!» — «Рымскі шляхціц!» — і заходзяцца ў пчырым, грэкарускім, проста гамэрычным сьмеху. Будзьма!

Матэрыялы для гэтай кніжкі збіраліся этнографам іяшчэ на пачатку XX ст., кніга выйшла ў 1928 г. Цяпер жа ўраджэнец тых самых мясцін, якія апісваў Сербай, прадпрымальнік Уладзімер Пясоцкі фундаваў перавыданьне манаграфіі.

Беларускі дасьледчык І. Сербай на падставе цэлага комплексу адметнасьцяў вылучыў невялічкі этнаграфічны рэгіён — Вічынскую зямлю, утвораную вакол вёскі Вічын на левым беразе сярэдняга цячэньня Прыпяці (цяпер гэта ў Лунінецкім раёне). Вічынская зямля разьмешчаная ў бязьлеснай роўнай даліне, і жыхары яе называлі сябе палявымі людзьмі, альбо палянамі, у адрозьненьне ад палешукоў — жыхароў лясной часткі Палесься. Прытым палянін не лічыў палешука за роўнага сабе ды глядзеў на яго зьверху.

бог і лето даў, каб воны поўзалі: зімой не полезуць!»

Між тым сам Сербай падкрэсьліваў, што паляне «выяўляюць з сябе здаровы чысты народ, моцнага целаскладу і прыемнага выгляду», а «паміж вічынцамі часта сустракаюцца надзвычайна мілавідныя жанчыны і прыгожыя самавітыя мужчыны». Іяшчэ: «Палянін адрозьніваецца сваімі здольнасьцямі і працавітасьцю». Можна быць прыгожым, здольным і працавітым, але жыць у брудзе.

Ня прага да прыгодаў, а ўсё тое ж пытаньне пра падзаробкі ўцягвала беларусаў у падарожжы. Многія вічынцы зьяжджалі на працу ў Амэрыку. «У кожным селішчы ўжо маецца некалькі гэткіх «амэрыканцаў», якія, пражыўшы гады тры-чатыры на чужыне і сабраўшы крыху грошай, вяртаюцца дахаты і абзаводзяцца тут сваёй

Можна быць прыгожым, здольным і працавітым, жывучы ў брудзе.

3 радзімы Сумара

Трэба адзначыць, што сам аўтар быў у вялікай ступені па-пазытывісцку настроены ў дачыненні да этнаграфічнай мэтодыкі і не лічыў патрэбным з замілаваньнем апісваць сялянства. Крытычныя выказваньні на адрас беларусаў прагучалі задоўга да канца XX ст.: «Вічынскія селішчы, за невялікім, зразумела, выключэньнем, маюць бедны і вельмі непрыветлівы выгляд. Чысьціць рэгулярна вуліцу і двары тут наагул не прывыклі. Гэтая справа аддана самой прыродзе: усхопіцца вецер і падмяце ўсё начыста. Тут у селішчы ўсё навакол шэрае, збучвелае, паламанае».

Альбо вось ужо зусім постмдэрнісцкі сюжэт: «Да нас у школу прыйшла бабка Агапа Верас, зь дзіцем на руках. І вось, усе мухі, якія былі ў нас на кухні, зляцеліся на Агапу і дзіцяне і разьмясціліся кучамі на плямах свежае ежы, што засталася пасля абеду ў яе на рукавах і на грудзях. Мухі абляпілі рот і павольна ныралі ў носе. На запытаньне, чаму Агапа не адмахваецца ад гэтых дакучлівых кузурак, яна з чыста эпічнай павольнасьцю адказала: «Да навошчэ ж іх отгоняці? На то ж ім

гаспадаркай, больш-менш пано-ваму. Аднак вялікага ўплыву яны на акаляючае асяродзьдзе пакуль што ня робяць, наадварот, родная старына часта зьвяртае іх на бацькоўскую сядзібу».

Апроч васьмі гэтых зьвестак, што насуперак уласнае волі выводзяць нас на абагульненьні і актуальныя паралелі, чытач знойдзе ў этнаграфічных нарысах даволі багата прыкладной інфармацыі, якая можа спатрэбіцца ў самых нечаканых сытуацыях.

На апошнім адзначэньні дня сьв.Марціна, якое наладзіў наш галоўны тэарэтык кулінарыі Алесь Белы, кожны з гасьцей мусіў распавесці за сталом апошнія ўражаньні, зьвязаныя зь ежай. Я прыгадаў, як каштаваў у Парыжы нармандскія блінчыкі з грэчкі. Аповед выклікаў жывую рэакцыю гаспадара сустрэчы, аказваецца, ён разам з жонкай ужо экспэрыментаваў з грэцкімі блінчыкамі, і ў іх нічога не атрымалася. Бліны ўвесь час распадаліся. Трэба будзе неяк падказаць Алесю, што рэцэпт бліноў з грэчкі ён знойдзе ў кніжцы Сэрбава.

Алег Дзярновіч

НОВЫЯ КНІГІ

Краўчанка, Пётар. «Каб ні Ўсходняй, ні Заходняй ты была — сама сабой». — [Бязь месца і году выданьня]. — 44 с.

Сабраныя ў гэтым зборніку артыкулы і выступленьні сьведчаць пра імкненьне палітыка, які цяпер жыве ў Маскве ды зарабляе на жыцьцё гандлем нафтаю, будаваць публічны імідж у Беларусі. Тыя некалькі рэцэптаў і парад, якія дае экс-міністар, сьведчаць, што П.Краўчанка раскажа далёка ня ўсё, што ведае пра палітычную кухню 1990-х. Палітык мяркуе, што «наша нацыянальная хвароба — гэта зайздрасьць».

Летапіс дзейнасьці грамадзкага аб'яднаньня «Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны». 1989—2004 / Укл. І. Марачкіна, С. Суднік. — Менск, 2005. — 96 с. + 16 с. іл.

Актывісты ТБМ зрабілі спробу сыстэматызаваць і абагульніць рознабаковую працу ТБМ ад моманту Ўстаноўчага зьезду арганізацыі 27 чэрвеня 1989 г. Укладальнікі выданьня мяркуюць: «...у кнігу ня трапіла вельмі і вельмі многае зь дзейнасьці Таварыства, але тое, што сабрана, уяўляе сабой даволі глыбокі зрэз гэтай дзейнасьці». Таксама яны ж заклікаюць актывізаваць працу па складаньні гісторыі ТБМ, «каб яшчэ празь пяць гадоў мы маглі прэзэнтаваць на чарговым зьездзе ня толькі больш поўны Летапіс, а магчыма, і энцыкляпэдыю ТБМ». Зараза, сябры, думаеце вы пра энцыкляпэдыю. Вы патрэбны яшчэ жывыя.

Роб-Грые, Алэн. Праект рэвалюцыі ў Нью-Ёрку / Пер. з фр. З. Коласа. — Менск: ІП Колас, 2005. — 216 с. — (Літаратурная скарбонка).

Гэтай кніжкай З.Колас заснаваў новую выдавецкую сэрыю «Літаратурная скарбонка». Твор аднаго з заснавальнікаў і тэарэтыкаў школы «новага раману» А. Роб-Грые ўвасабляе нараджэньне такога творчага кірунку, як «новая міталёгія». Кніжка не зьмяшчаецца ў класічных жанрах дэтэктыву ці трылеру.

«Клацаньне засаўкі запускаяе ў мяне ў галаве мэханізм, да якога я ўжо прывык... Я пакінуў у жалезнай клетцы, на якую зноў павесіў замок, маленькі шкідлет іншай дзяўчыны — той, што не падыйшла нямецкаму тэлебачанню...»

Адз

Сербай І. Вічынскія паляне: матэрыяльная культура. Этнаграфічны нарыс Беларускага Палесься / Прад. Т.Навагродзкага, Я.Пясоцкай. — Менск: Беларускі фонд культуры, 2005. — 88 с.

Поўны рот каўбасы

Клічаўшчына
абняславлася
гіганцкай
махлярскай
акцыяй. Аўстрыйцы
схамянуліся, толькі
калі кампэнсацыі
сталі атрымліваць
людзі, народжаныя
пасля вайны...
Рэпартаж з
Клічаўскага раёну
Аляксея Бацюкова.

Край чужых партызан

Клічаўшчына — гэта калі наўкола адзін лес. Калі невысокі зарасьнік з дробным і голым ствольлем абступае дарогу, палі, не даючы разгуляцца погляду і як губка ўбіраючы ў сябе вашу думку і волю. На самых ускрайках раёну ёсць вёскі, да якіх не пракладзена дарог, ня тое што тэлефона. Далёкія ад усіх буйных гарадоў, людзі здаўна прывучыліся жыць, разлічваючы толькі на сябе.

Вёска Гонча паўстала трыста гадоў таму — тут сяліліся ганчары. Пасля рэвалюцыі вяскоўцы разабралі зямлю і расьсяліліся па хутарах. «Ох, добра жылі!» — аж прымруж-

ваецца мой суразмоўнік у аса-лодзе. Спадаў Іван шляхецкай фаміліі пацвярджае гэта з гонарам, хоць і ня ўпэўнена. Вэтэран, прайшоў фінскую вайну, браў лінію Манэргейма, абараняў Ленінград — паказвае прастрэленае плячо. Быў вязьнем. «Пра гэта падрабязней», — прашу яго.

Часьцей за ўсё пра раён вы пачуеце ўсяго адно ёмістае азначэньне — партызанскі край. Панятак ператварыўся ў шаблён і нярэдка ўводзіць у зман чалавека, не знаёмага з рэальнай Клічаўшчынай. У часы вайны тут сапраўды была адна з самых вялікіх на Беларусі партызанскіх зон. Увесну 1942-га Клічаў нават на тры дні быў

Адпаведныя органы зацікавіліся Клічаўшчынай, калі раён выйшаў у рэкардсмэны па наяўнасьці асабістых аўтамабіляў і падняліся цэны на жыллё.

вызвалены партызанамі ад немцаў. Аднак партызанілі тут рэшткі Чырвонай Арміі, ды-вэрсанты з-за лініі фронту і камсамольцы з усёй Магілёўшчыны. Яны, а не мясцовы люд сталі ядром партызанскага руху тут.

«Грэх ня ўзяць»

Клічаўшчына абняславлася гіганцкай махлярскай акцыяй. У 2000—2001 гадах незлічона колькасць жыхароў раёну атрымалі кампэнсацыі ад аўстрыйскага дабрачыннага фонду як вязьні канцлягераў.

Пасля таго, як у 1993—1997 г. нямецкі і аўстрыйскі ўрады выплацілі кампэнсацыі беларускім вязьням нацысцкіх канцлягераў, чый статус быў афіцыйна пацверджаны па архіўных зьвестках, у Аўстрыі і Нямеччыне была заснавана недзяржаўная арганізацыя «Памяць. Адказнасьць. Будучыня». Яе стварылі буйныя прамыслоўцы, якія палічылі, што грошай, выплачаных урадамі іх краін, было мала для рэальнай кампэнсацыі вязьням. Было таксама ўзята пад увагу тое, што засталася незадаволеная агромністая частка вязняў, зьвестак пра якіх не захавалася ў архівах. Цяпер выплачваліся грошы тым людзям, што не маглі падаць ніякага дакумэнту пра сваё выгнаньне ў Нямеччыну. Патрабаваліся толькі сьведчаньні двух іншых, афіцыйна зарэгістраваных вязняў.

У 2000 г. Клічаўшчыну наведалі прадстаўнікі іншага, аўстрыйскага фонду, каб правесці чарговую сэрыю выплат. Чаму выбралі менавіта гэты раён, загадка. Паводле новых умоў, для атрымання кампэнсацыі ўжо не абавязкова было мець сьведак, хапала ўспамінаў.

Гэта значыць, гіпатэтычна любы жыхар раёну, якому ў

часе нямецкай акупацыі было хаця б некалькі дзён, мог падаць заяву на атрыманьне кампэнсацыі. Толькі да заявы патрабаваліся ўспаміны — здабыць іх было ўжо ў чалавечых сілах. «Калі зьявілася такая магчымасьць, — сьмяецца жанчына, зь якой мы разгаварыліся ў вясковым доме культуры, — грэх ня ўзяць!»

«Падрабязней», — прашу вэтэрана Івана Сьцяпанавіча са шляхецкім прозьвішчам. «І я атрымаў кампэнсацыю, — адказвае спакойна, разважліва, — але я ў лягеры быў. А мой сусед В-вік ня быў і атрымаў. Шмат хто атрымаў. Та-ак», — засяроджана ківае. Ці ён іх асуджае, гэтых неспраўднёных вязьняў? Не.

Лёгіка людзей, якія пісалі падрабныя анкеты, была проста. Яны перажылі вайну. У іх пад нагамі гарэла зямля. І вайну пачыналі не яны. У гэтага загінуў брат, той да сёння памятае месца, дзе да вайны стаяла хата. Вялікая, і яблыні каля яе — яшчэ цвітуць. Спалілі немцы. Вайна на Клічаўшчыне была бязьлітасная. Тут ёсьць свая Хатынь — вёска Боркі, спаленая зь дзвюма тысячамі жыхароў. Вось ён, меркаваны разлом сьвядомасьці — як зарыентавацца паміж пакутамі і махлярствам? Што было сапраўднае?

Бяруць і ад нашых, і ад немцаў

«Дзед Іван?» — грэблівая сьмяецца немалая жанчына зь мясцовай уладзі. І дзесьці разоў моліць: нідзе не пішыце маё імя. «Яны мяне растопчунь, я тут жыць не змагу». «Што дзед Іван?» — не адступаю я. «Знаем гэтага дзеда. Плячо сабе прастрэліў, цяпер паказвае — паранены быў. Ён з такіх, што і да афіцыйных узнагарод пражы, і ад немцаў хоча атрымаць».

Сьцены сельсавету ператвараюцца ў абарончы вал ад хцівых аднавяскоўцаў. Жанчына адначасова ня можа маўчаць і баіцца гаварыць. Азіраецца на акно, нібыта ўся вёска ўжо сабралася паслухаць, што яна кажа журналісту.

300 эўра за паслугі вязьня

«Гэта быў ажыятаж», — другі раз за дзень чую я. Суседка хавалася ад суседкі. Пісалі анкеты аўстрыйцам сем'ямі. Таемна, ціха, нікому ня кажучы. Аднак пісалі ўсе, і ўсе ўсе ведалі. Тыя, у каго не было вязьняў сярод родных, падкуплялі знаёмых. Бывалі выпадкі, арганізоўваліся цэлыя кампаніі камэрсантаў, якія езьдзілі па вёсках і прапаноўвалі за 100—300 эўра «аформіць» успаміны і сапраўднага вязьня ў сьведкі. Алошніе давала большую гарантыю кампэнсацыі.

Безыменная жанчына выкрывае з жарсцы і злосьцы. «У нас тут такія людзі — таемна пашлюць анкету, дзеля гэтых грошай, каб потым на бядзе сказаць: «А я, суседка, каўбасу ем у поўны рот».

Адпаведныя органы зацікавіліся Клічаўшчынай, калі ў раёне стаў рэзка расьці дабрабыт. Раён выйшаў у рэкардсмены панаўнасьці асабістых аўтамабіляў на тысячу чалавек. Падняліся цэны на жыллё ў самім Клічаве. Ні ў адным з дамоў я ня ўбачыў старога тэлевізара. Рэдкая хата неабшалаваная і непафарбаваная. Не зьмяніліся толькі вуліцы, дарогі, платы на цэнтральных вуліцах вёсак. Бо не свае, дзяржаўныя.

Людзі зь іншага сьвету

Веру дзеду-вэтэрану і ня веру. Маладжавы, жыццярэдны, з параненым плячом. Быў у палоне — веру. Але жонка яго таксама атрымала кампэнсацыю. Пытаюся, у якім лягеры яна была. «Тут была», — няпэўна адказвае ён. У акупацыі — лічы што ў лягеры.

Веру гэтай безыменнай жанчыне і ня веру. Веру, бо выкрывае, і ня веру, бо ёй яўна меней за шэсьцьдзсят. Яна ня мела спакусы.

Веру ў пакуты людзей ваеннага часу. Веру, што быў боль. Ня ведаю, як можна паверыць махлярам. Паводле сыціп-лых падлікаў, у адным толькі Ганчанскім сельсавеце кампэнсацыю атрымалі каля двухсот чалавек. Рэальных вязьняў зарэгістравана восем.

У Гончаўскім сельсавеце кампэнсацыю атрымалі каля двухсот чалавек. Рэальных вязьняў зарэгістравана восем.

Жанчына, якая прайшла нямецкія канцлягеры: «Яны мяне ненавідзяць, бо я сапраўды была там».

.....

І тыя цяпер атакаваныя з двух бакоў. На маю спробу сустрэцца зь яшчэ адным сапраўдным вязнем яе дачка толькі замахала рукамі. «Мама нічога ня памятае». Маўляў, ведаю, што вы пра яе скажаце.

Дыскрэдытаванымі аказаліся ўсе: і неспраўднёныя, і сапраўдныя вязні. Другая жанчына, якая таксама прайшла нямецкія канцлягеры, усё памятала, але нічога ня стала гаварыць пра суседзяў. «Яны і так мяне ненавідзяць — сапраўды была там. А цяпер і зусім задзяўбуць».

Дарога дадому была як дарога зь іншага сьвету. Са сьвету людзей, якія не гавораць праўды, якія жывуць дзеля сябе, якія ня хочуць мець імёнаў і права выказацца ўголас. Са сьвету людзей з поўным ротам каўбасы.

Бываюць такія процілеглыя паняцьці, процілеглыя якіх, нягледзячы на законы дыялектыкі, ніколі не ўяўляе адзінства. Напрыклад, гераізм і хцівасьць. Або пакуты і махлярствы.

Іх не аб'ядноўваеш у адно, зь іх выбіраеш.

Аўстрыйцы схамянуліся, толькі калі на кампэнсацыі сталі нахабна падаваць людзі, народжаныя пасля вайны... Аўстрыйская прэса назвала «клічаўскае шулерства» махляжом дзесяцігодзьдзя. Цікаваць адпаведных беларускіх органаў ня вылілася ў крымінальныя справы: адсутны пацярпелы бок. Усім добра, ніхто не вінаваты.

Цяпер гастарбайтэрам хацелі быць кожны.

Клічаў—Магілёў

Памежнікі жартуюць. Новы год у камэндатуры Гудагай Смаргонскага пагранітраду адзначаўся затрыманьнем Дзеда Мароза.

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

Цуд на Каляды

Як беларусы приходзяць да роднай мовы? Кожны па-свойму. На Андрэя Хадановіча паўплываў... Дзед Мароз.

Разумныя людзі, ад грэцкіх філэзафаў да беларускага паэта Уладзімера Някляева, выказвалі гіпотэзу, што на праўду чалавек бывае свабодны толькі двойчы, у часе двух вялікіх падарожжаў, прычэбраў з таго сьвету на гэты й з гэтага на той.

На шчасьце, паміж гэтымі архіважнымі падзеямі ў нашым жыцці надараюцца й драбнейшыя, звычайныя цуды, дзівоснасьць якіх намякае на нешта большае, чым яны самі.

...Я быў яшчэ дашкольнікам і, як большыя маіх савецкіх раўналеткаў, ня ведаў, што такое Каляды, і адзначаў выключна Новы год. Таксама нічагуські ня знаў я і пра магаў — Каспара, Балтазара й Мэльхіёра. Апошнія імя асацыявалася ў мяне адно з сталовымі прыборамі. Ня ведаў і пра іхныя дары — золата, ладан. А «сьмірна» была для мяне вайскавай камандаю з тэлеперадачы «Служу Савецкаму Саюзу». Затое сам я быў бясспрэчным чэмпіёнам па атрыманы падарункаў пад вечназялёнай расьлінаю ў зыrkіх шарыках і яскравых лямпачках, што ўставала ў мяне дома пад Новы год. І мне ў гэтым зусім не заміналі дзеве постаці, але і ёйны прыгэнт, і толькі цуд зможа ўратаваць яе ад гэтага.

І вось аднойчы бацька прывёў мяне на сьвяткаваньне Новага году ў Дом літаратара. Тамтэйшы бар уразіў мяне багатым выбарам шакаладных вырабаў. Магчыма, я адзіны беларускі

паэт, для якога славыты бар асацыюецца ня з моцнымі напоямі, а з нявіннай шакаладнаю пліткай. Менавіта ейны смак суняў маё хваляваньне перад архіадказнаю аўдыенцыяй.

Юныя наведнікі Дому літаратара сустракаліся ў той дзень зь мясцовым Дзедам Марозам, расказвалі яму вершыкі й сьпявалі песенькі, за што атрымлівалі з пчолах рук навагодніх падарункі — свае першыя літаратурныя ўзнагароды. Наконнадні сьвяточнай падзеі бацька вывучыў з мною навагодні вершык. Калі не памыляюся, гэта быў першы тэкст на беларускай мове, што трапіў у поле маёй увагі. Мова мяне крыху здзівіла. У мяне былі сур'ёзныя падзэрэнні, што жывыя людзі так не гавораць. І на праўду, выявілася, што я быў адзіным на імпрэзе дзіцём, якое чытала верш на гэтай мове. Але ж знайшлася істота, што падтрымала мой высакародны парыў. Сівабароды Дзед Мароз гаварыў па-беларуску!

Мая тэорыя спраўджвалася. Звычайныя людзі так не гавораць, але ж Дзед Мароз быў стварэньнем казачным, незямным. Я быў узрушаны й перакананы: *беларуская мова — мова Дзядоў Марозаў*... З часам калядна-шакаладная магія часткова разьвяслася, але вершык я ведаю на памяць дагэтуль.

Мінулі гады. Беларусь здабыла незалежнасьць. Па-дзівоснаму раптоўна, як калядны падарунак, і, як бывае з падарункамі, не да канца заслужана.

Беларуская мова — прынамсі, фармальна — на некалькі год зрабілася адзінаю дзяржаўнаю. А беларускія дзеці дазналіся, што апроч Новага году ёсць яшчэ й Каляды, а па-за Дзедам Марозам — і Сьвяты Мікалай. Як сьцьвярджае тэлебачаньне, ён працуе кіроўцам

вялізарнай чырвонай фуры, на якой развозіць дзеткам «Кока-Колу» — на зайздасьць незваротна пасталеламу пакаленьню «Гэпсі».

І раптам выявілася, што ў Беларусі ня так ужо й мала моладзі майго пакаленьня валодае беларускаю нічым ня горай за таго «літаратурнага» Дзеда Мароза. Моладзі, для якой «кола» — гэта ня толькі калядны напой, але й прадмет круглай формы; моладзі, што сама стварае вершы й песні, якія ня сорамна было б выканаць перад навагоднім дзядунем з вуліцы Фрунзэ, 5.

Час ад часу гэтыя малыцы гуртуюцца на якім-небудзь школьным стадыёне, каб пагуляць у футбол. І тады пацаны з навакольных дамоў, што далучаюцца да іх, чуюць дзіўныя словы, якіх не пачуеш ад камэнтатараў БТ: «апука», «брамнік», «нападнік», «кутні», ці нават «рагавы». Хто ведае, мо для гэтых падлеткаў наша мова — такі самы цуд, якім для мяне была мова Дзеда Мароза?..

Прыходзячы заўзяць на «Дынама», гэтая моладзь прыносіць з сабою нашыя сыягі забароненых колераў, за што яе тутсама арыштоўваюць заўзятары ў цывільным. Гэтыя тыпы добра ведаюць у твар шмат каго з арыштаваных, бо бачылі іх ня толькі на стадыёнах.

Афіцыйная прапаганда называе гэтых малыцаў са сыягамі «адмарозкамі». Ці не таму, што ў дзяцінстве кожнага зь іх адбылася сустрэча са сваім беларускім Дзедам Марозам?

Нават у судзе гэтыя малыцы не жадаюць адказваць на пытаньні па-расійску й заўзята патрабуюць беларускага перакладніка. Што імі рухае? Магчыма, яны таксама прыйшлі да формулы, што па-сапраўднаму свабодным чалавек бывае двойчы: зьяўляючыся ў гэтым сьвеце й сыходзячы зь яго? А гэта значыць, што, акрамя дзіцячага пакою міліцыі, ёсць яшчэ й яна, нябесная канцылярыя, дзе, у апошні раз адказваючы за свае дрэнныя паводзіны, можна будзе адказваць, як думаш, — не патрабуючы перакладніка.

(газэтны варыянт)

УЧОРА ЗЬВЯЧОРА

Учора зьвячора*
 Засьвяціла зора.
 Зора засьвяціла,
 Сьвет узьвесяліла.
 Сьвет узьвесяліўся:
 Хрыстос нарадзіўся.
 Хрыстова раджэньне
 Людзям на збаўленьне.
 Людзі, выбягайце,
 Хрыста прывітайце.
 Хрыста прывітайце,
 Нам каляду дайце.

* Кожны радок сыпяваецца двойчы.

НОВА РАДАСЬЦЬ СТАЛА

Нова радасьць стала,
 Яка не бывала.
 Над Бэтлемам зьвезда ясна,
 Сьветла засіяла.

Там Хрыстос радзіўся,
 Зь Дзевы ўцелаўіўся,
 На нябесі і на землі
 Нам дабраславіўся.

Ангелы сыпяваюць,
 Ісуса вітаюць,
 На нябесі і на землі
 Мір правазглашаюць!

НЕБА І ЗЕМЛЯ

Неба і земля,
 Неба і земля,
 Радасна сыпяваюць.
 Анёлы сьвету,
 Анёлы сьвету
 Дзіва абвяшчаюць.

Прыпеў:

Хрыстос нарадзіўся,
 Бог аб'явіўся,
 Анёлы сыпяваюць,
 Пастушкі іграюць,
 Дзіва-дзіва абвяшчаюць.

У Бэтлееме,
 У Бэтлееме

Калядкі

Вясёла навіна
 Чыстая Дзева,
 Чыстая Дзева
 Нарадзіла Сына.

Прыпеў.

А мы Дзіцятку,
 А мы Дзіцятку
 Богу паклон дайма.
 Славу на вышніх,
 Славу на вышніх
 Яму засьпявайма.

Прыпеў.

ЦІХАЯ НОЧ

Ціхая ноч, сьвятая ноч!
 Усё сьпіць, сьніць даўно.
 Толькі Маці Сьвятая усыцяж
 Ціха ў ясьлях люляе Дзіця —
 Сьпі, Сыночак малы,
 Люлі-люлі, сьпі!

А угары усё гарыць
 Серабром зорных крыг,
 Хор анёлаў пле пастухом
 Аб Дзіцяці, што будзе Хрыстом,
 Сьветлай песняй хвалы
 Славаць Збаўцу зямлі.

Ціхая ноч, сьвятая ноч,
 Ё родны край завітай,
 Людзям сум і тугу разгані,
 Хай жа цешацца ў гэтыя дні,
 Ё ціхую, сьвятую ноч,
 Ё ціхую, сьвятую ноч!

ДОБРЫ ВЕЧАР ТОМУ

Добры вечар тому*,
 Хто ў гэтаму дому!
 Мы самі з сабою,

Зь дзецьмі і жаною,
 Сталы засьцілаем,
 Каляды спраўляем.
 А па гэтай мове
 Будзьма ўсе здаровы,
 А па гэтай казцы
 Жывіце ў ласцы.

* Кожны радок сыпяваецца двойчы.

ЗОРА ЗАСЬВЯЦІЛА

Учора зьвячора зора засьвяціла,
 Новы год, новы, зора засьвяціла.

А Божая Маці Сына нарадзіла,
 Новы год, новы, Сына нарадзіла.

Сына нарадзіла, у пялёны спавіла,
 Новы год, новы, у пялёны спавіла.

У пялёны спавіла, анёлам сказала,
 Новы год, новы, анёлам сказала:

«Анёлы сьвятыя, калышыце Сына,
 Новы год, новы, калышыце Сына.

Калышыце Сына, пойце Яму песньі,
 Новы год, новы, пойце Яму песньі.

Пойце Яму песньі, да ўсё і сьвятыя,
 Новы год, новы, да ўсё і сьвятыя».

Усе людзі рады, усе веселяцца,
 Новы год, новы, усе веселяцца.

На Божага Сына ўсё не наглядзяцца,
 Новы год, новы, ўсё не наглядзяцца.

НА НОВА ЛЕТА РАДЗІ, БОЖА, ЖЫТА

На нова лета радзі, Божа, жыта,
 Шчодры вячор, багаты вячор*,
 Жыта пшаніца, усякая пшаніца,
 Дай табе Божа, пане-гаспадару,
 Піва варыці, сынку жаніці,
 Гарэліцу гнаці, дачок выдаваці,
 Залезь на баляску і дастань каўбаску!
 Стань на драбінку і дастань саланінку!
 Кошычак маку да таго прысмаку.
 Збаночак мёду нам на асалоду.

*Паўтараецца пасля кожнага радка.

Нашто існуе Раство

КСЁНДЗ ЯН ТВАРДОЎСКИ

«У БЭТЛЕЕМЕ, УБОГИМ ДОМЕ...»

У тую ноч, якая шчэ ня ведала, што яна сьвятая,
ні лісьліўцы,
ні падлізы,
ні кандыдаты ў саноўнікі,
ні службоўцы,
ні спрытнюгі,
ні ганарліўцы, якія «былі там першыя»,
ні рэпартэры з тэленавінаў, ні журналісты,
але найбліжэйшыя,
заўсёды родныя,
непісьменныя зь вялікім сэрцам
і тыя цары, што шукаюць,
беглі стрывожаныя —
ці не прастудзіўся Ён,
ці зорка Яго не спалохала зблізку,
ці сухія ў Яго пляюшкі,
ці не ахрып Ён пад пекныя сьпевы анёла,
ці ня колка Яму на сене,
ці асёл ня брыкнуў свайго большага брата —
паважнага вала.
Пакуль разумнікі абураліся,
усёмагутны Бог стаў чалавечым дзіцем
і бязрадна выцягнуў рукі,
а сьвет не перакуліўся,
толькі — згорблены — усьміхнуўся
і пачаў выпростаць сьпіну.

1970, 1995

ПРА ФІРАНКІ Ў СТАЙНІ

Каб тады, у сьвятую ноч,
калі сьвяціла адна зразумелая зорка,
яны прыйшлі да Цябе
зь верай, што трэба ўсё мець, каб не перастаць быць,
баючыся бездапаможнасьці Твайго нараджэньня,
можа, яны б укрылі Цябе цёплаю коўдрай,
павесілі ў стайні фіранкі,
справілі сьвятому Язэпу пальчаткі,
а лепей — тоўстыя рукавіцы,
правялі цэнтральнае ацяпленьне.
Самыя важныя прасілі б для Цябе ў жылканторы
кватэру з выгодамі,
каб Ты не туліўся па чужых кутах.
Скептыкі ўбачылі б у гарэзьлівым васьліку

WWW.VULKANEDU.PL

траянскага поні зь нячыстым сумленьнем.
Самыя адважныя пратэставалі б, спасылаючыся
на Дэкларацыю правоў чалавека й грамадзяніна
і ўсе дэкрэты пра свабоду веравызнаньня.
Паэты б упрыгожвалі Бэтлеем лірычнымі выкрутасамі,
мастакі мазалі б залатым пэндзлем.
У найлепшым выпадку Табе маліліся б,
як маленькаму алігарху,
якога наўмысна паклалі тут на сена,
а ты тлумачыў бы шырока адкрытымі вачыма,
тулячыся шчакою да замерзлай маці,
што Ты напраўду ёсьць,
а таму аддаеш усё.

1969

НАШТО ІСНУЕ РАСТВО

Нашто існуе Раство?
Нашто мы ўглядаемся ў зорку на небе?
Нашто сьпяваем калядкі?

На тое, каб вучыцца Божай любові,
На тое, каб падаваць адно аднаму рукі,
На тое, каб усьміхацца адно аднаму,

На тое, каб адно аднаму прабачаць,

Каб ніводная чараўніца праз трыццаць гадоў
не зрабілася ведзьмай.

1973

Пераклаў з польскай
Андрэй Хадановіч

Робін-Бобін-Ненажэра
схрумаў міліцыянэра!
Зьеў каня, і сем цялят,
і дванаццаць парасят!
Згрыз палац, і пяць дамоў,
і трынаццаць караблёў,
згамаў кузьню, каваля
і самога караля!
Лёндан зьеў і Лівэрпуль,
выпіў рэчку — буль-буль-буль,
зжэр карову і быка,
рака, жабу і жука!..
Загарні хутчэй старонку,
каб цябе хоць ён ня зьеў!

Робін- Бобін

Паводле ангельскай песні й
украінскага перасьпеву Івана
Малкавіча пераклаў па-беларуску
Мікола Бугай.

Шахматныя вынікі году

2005 г. для шахматыстаў Беларусі аказаўся ўдалым. Валтузья вакол Фішэра ды Каспарова, сусветны поспех Тапалава паспрыялі ажыўленню шахматнага жыцця ў краіне. Інтрыгоўныя чэмпіянаты сярод мужчынаў, жанчын, дзяцей, міжклубныя баталіі, адроджаны міжнародны оўпэн-турнір у Менску — усе гэтыя падзеі асвятляліся ў «НН».

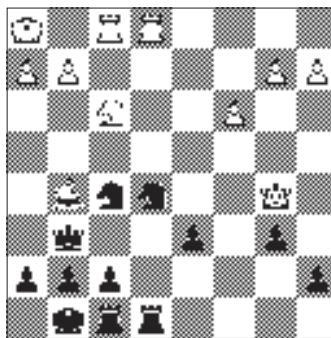
Найбольш яскрава сябе праявілі сёлета грэсмайстры Аляксей Фёдарэў, Ігар Ляўко, Андрэй Кавалёў. Першы вярнуў сабе тытул чэмпіёна краіны ды нядаўна пазмагаўся ў ханты-мансійскім Кубку свецу, дзе на тай-брэйку прайграў сэкунданту Тапалава, бліскачому аналітыку Івану Чапарынаву. Другі, пасыла шэрагу параз, здолеў утрымацца ў дзясятцы лепшых беларускіх шахматыстаў. Трэці перамог у неафіцыйным чэмпіянаце Эўро-

пы ў Пардубіцах.

Радаваў аматараў напорыстай гульнёй віцэ-чэмпіён Беларусі Юры Ціханаў, амбітны 32-гадовы гарадзенец Андрэй Сьвятоха стаў бронзавым прызёрам у чэмпіянаце кантынэнту сярод інвалідаў.

Сярод прадстаўніц прыгожага полу па-за канкурэнцый была міжнародная майстарка 20-гадовая Ганна Шарэвіч. Тройчы чэмпіёнка Беларусі паволі падбіраецца да сусветнага Алімпіады.

Адкрыццём году стаў 11-гадовы Давід Хачыкян з Баранавіч. Перапісачнік Зьміцер Лыбін атрымаў ня толькі сярэбраны медаль ІКЧФ, а і ганаровы знак міжнароднага арбітра ФІДЭ, урачыста перададзены яму 13 лістапада ў клубе «Вяснянка» з рук легендарнага Давіда Бранштэйна. Віцэ-чэмпіён свету 1951—1954 гг. пасяліўся ў Менску, але нячас-

Як бы вы згулялі?

А.Крупеніч —
У.Ліцьвін. Чэмпіят
Слоніму, 2005. Ход чор-
ных.

Аўтар: 1...Кf3! 2. Te8
Kg3+! 3. h6 Фh5+ 4. Ch4
Фb5! чорныя выйграюць.
Творца дэска зьяўляецца
дэ-факта зьяўляецца

та зьяўляецца на публіцы —
здараўе ня тое.

Цягам году спраўна выдаваўся бюлетэнь для кампазытараў «Альбіно», функцыянаваў партал «Bychess. narod.ru», узніклі новыя сайты: «Шахматы ў Магілёве» (mogilewchess.narod.ru), «Жаночыя шахматы» (femalechess.narod.ru), «Шахматныя навіны Беларусі» (sportby.narod.ru/chess.html). Упершыню ў Беларусі выйшлі папставыя маркі і кішэнны каляндарык на тэму шахмат.

Здараліся прыкрасьці. У шахматнага клубу «Стратэг» у Палацы дзяцей і моладзі забралі цэлы кабінэт. На пачатку году студэнтка пэдунівэрсытэту Алена Клімец перадала фэдэрацый шахмат праект, паводле якога штогод мусілі выбірацца і ўзнагароджвацца найлепшыя трэнеры краіны. Але праект патануў ва ўзгадненьнях, так што галасаваць за прэтэндэнтаў на беларускі шахматны «Оскар» пакуль не выпадае.

ВР

«Песьні свабоды»: складзем дыск разам!

Увага! Рыхтуецца да выданьня альбом беларускай музыкі «Песьні Свободы».

Выдаўцы зьявляюцца да чытачоў «Нашай Нівы» з просьбай прапанаваць пяць песень, якія найбольш вартыя для гэтай складанкі. Просьба запоўніць купон і даслаць на адрас: **а/с 5, 220085, Менск, (для Віталія). Таксама можна скарыстацца e-mail: pesni2006@tut.by**

Кожны, хто дашле купон, атрымае ў ПАДАРУНАК кампакт-дыск! Дасылайце купон да 15 студзеня. Выканаўцы, што жадаюць прапанаваць свае творы, могуць зьявляцца па вышэй пазначаных кантактах.

Назва гурту	Назва песьні
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
Імя	Кантакт (e-mail, тэлефон)

АНДРЭЙ ПЯНКЕВІЧ

Зрабі з газэты кнігу

«Нашу Ніву»
ў новым фармаце
зручна
пераплятаць
у квартальнікі
ці гадавікі.

Пераплётныя паслугі ў Менску:

«Апэратыўнае тыражаваньне»
Тэл.: 284-68-18, 284-72-17, 284-81-07
8-029-6-400-100
Выезд, дастаўка.

«Аўрора-плюс»

Вул. Варвашэні, 3
Тэл.: 284-81-84
284-32-72

«Данарыт»

Вул. Чарнышэўскага, 10, оф. 37а
Тэл.: 285-79-29
8-029-645-99-54

«Інфармакет»

Вул. Харужай, 3, оф. 307В
Тэл.: 284-37-07
8-029-622-83-01
8-029-622-83-04

«Karandash.by»

Падземны пераход паміж БДУ і БДПУ
Тэл.: 22-77-133
Працуюць і ў сьвяты, і ў нядзелі.

«Паліграфічныя паслугі»

Тэл.: 8-029-388-40-82
8-029-570-74-11
8-029-400-48-55

«Фармат»

Вул. Пугачоўская, 3, оф. 38 (рог Варвашэні і Чырвонай)
Тэл.: 8-029-758-06-16, 774-62-13
8-029-341-17-29

«Чэркас»

Вул. Цэткін, 18
Тэл.: 211-00-63/64/65, 226-45-48
8-029-643-80-77

Пераплёт таксама робяць **Нацыянальная бібліятэка** (вул. Чырво-наармейская, 7) і **Цэнтральная навуковая бібліятэка імя Якуба Коласа** (вул. Сурганава, 15).

ТЭАТРЫ

Купалаўскі тэатар

8 (ндз) — «Смак яблыка».
9 (пн) — «Дзіўная місіс Сэвідж».
11 (ср), 12 (чц) — «Ідылія».

Ранішнія спэтаклі

8 (ндз) — «Паўлінка».

Малая сцэна

8 (ндз) — «Саламея».

ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Тэатар юнага глядача

8 (ндз) — «Паліяна».
15 (ндз) — «Шлях на Бэтлеем».

КІНО НА DVD

Master Records

Зламаныя кветкі
Драма, ЗША, 2005,
рэж. **Джым Джармуш**.
У ролях: **Б.Мюрэй, Дж.Райт, Ш.Стоўн**.
Герой наведвае чатырох палюбоўніц, каб даведацца, ад каго ў яго сын.
Менск, Кісялёва, 12, тэл.: 643-21-08

КІНО НА ВЫХОДНЫЯ

Магі і Сярдзючка

«Гары Потэр і Келіх Агню» («Harry Potter and the Goblet of Fire»).

ЗША—Вялікабрытанія, 2005, каляровы, 157 хв.

Жанр: фэнтэзі, казка паводле Дж.Роўлінг.

Адзнака: 7 (з 10).

Моцны бок стужкі Майка Ньюэла — дакладнасьць экранізацыі. Падводныя выпрабаваньні, чорны знак, цмокі, змрочныя фарбы. Варта адзначыць, што да герояў прыходзіць каханьне, таму на маленькіх дзетак кіно не разлічанае.

«Дзённы дазор» («Дневной дозор»).

Расея, 2005, каляровы, 142 хв.

Жанр: містычны баявік.

Адзнака: 5,5 (з 10).

Нехта забівае цёмных чараўнікоў. Алібі ня мае сьветлы маг Антон Гарадзецкі (К.Хабенскі)... У 2-й частцы «Дазору» шмат сэксу. Гарадзецкі (у целе каляжанкі Вольгі) прызнаецца ў каханьні да магіні Сьветы (глямурная лесьбійская сцэна прыкладаецца); ведзьма Аліса (Жанна Фрыске) пакутуе ад непадзеленага каханьня да вампіра Косьці... Сярод запрошаных VIP-пэрсонаў Арцём Троіцкі й Барыс Маісееў (пад сваімі імямі). Статусныя спэцэфекты: астанкінская вежа падае, кола агляду коціцца па горадзе. Фільм спадабаецца аматарам Веркі Сярдзючкі. Пагоня на матацыклах ідзе пад песню травэстычнае прымадоны.

Андрэй Расінскі

ВАРТА ПАГЛЯДЗЕЦЬ

Субота, 7 студзеня

АНТ, 16.10

«Дванаццаць крэслаў», 1-я і 2-я сэрэй.

Расея, 1977, рэж. Марк Захараў.

Камэдыя паводле рамана Ільфа і Пятрова з А.Міронавым, А.Папанавым, Р.Быкавым.

БТ, 19.25

«Дзень поўні».

Расея, 1998, рэж. Карэн Шахназараў.

Кінапрыпавесць.

Калейдаскоп імгненьняў ад Карэна Шахназарава. «Новыя рускія» і княжна Альшанская, таямнічы манах і ды-джэй вядоўца, стары ўзбэк, пасыпяховы кілер... Рэальнасьць пераплецёная з успамінамі, паэтычнае вандраваньне ў прасторы й часе.

Нядзеля, 8 студзеня

«Лад», 10.25

«Бясконца гісторыя».

Нямеччына—ЗША, 1984,

рэж. Вольфганг Пэтэрсэн.

Фэнтэзі, казка.

Малы Бастыян знаходзіць кнігу «Бясконца гісторыя» і трапляе ў краіну Фантазію, дзе жывуць Камняжка, лагодны цмок, маленькая прынцэса і дзе герой Атрэю ратуе краіну ад Пустаты.

АР

ЯКУБ КОЛАС

СЫМОН-МУЗЫКА

містэрыя ў 2-х дзях

16, 20, 30 студзеня

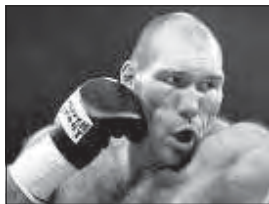
пн., пт., пн.

Купалаўскі тэатар

вул.Энгельса, 7

У НУМАРЫ

Імпэрыя
наносіць
удар у адказ

Вынікі газавай атакі Расеі на Ўкраіну аналізуюць Віталь Тарас і Аляксандар Класоўскі. **Старонка 28.**

Сюрпрызы прэзыдэнцкай кампаніі

Праляскоўскі — у адстаўцы. Хто супраць Лукашэнкі, галасуе ад 12-й да 14-й. Пазьняк прапануе «народнае галасаваньне». **Старонка 8.**

Вось
сымбаль
твой...

74-дзённай галадоўкай ваўкавыскі прадпрымальнік Мікалай Аўтуховіч дабіўся вызваленьня з турмы. За час галадоўкі 40-гадовы Мікалай Аўтуховіч страціў 40 кг. **Старонка 11.**

Сьвет
узьвесьліўся
Між
Калядамі.
**Старонкі
40—43.**

Як дыхаць у беспаветранай прасторы

Прэм'ера Свабоднага тэатру. **Старонка 19.**

Газ, славяне!

Газавая блякада братняй Украіны — пісец панславізму. Аднак пацыента яшчэ можна адкачаць. Фэльетон Лёліка Ушкіна.

Канстатуюм сумны факт: 1 студзеня кіраўнікі Расеі раптоўна пахавалі ўсе напрацоўкі Данілеўскага, Хамякова, Аксакава, Скобелева і іншых аракулаў ідэі наднацыянальнай абшчагі славянаў, у якой адносіны грунтуюцца на каштоўнасьцях братэрства. Пачынаючы з 1.01.06 мы не народы-браты, а рынкавыя суб'екты, якія кантактуюць паводле прынцыпу «No money — no funnny». Заламіць з Мацеры гарадоў рускіх удвая больш бабла за газ, чым з нейкіх туркаў — найлепшае сьведчаньне клімаксу нашага цывілізацыйнага братэрнігэ.

Адзін, каму пашэнціла — беларусы, аднак у рэзонах «Газпрому» мулька на конт славянскага пхай-пхай таксама не фігуруе. Бедныя прыхільнікі Данілеўскага! Яны трапілі ў парадасальную сытуацыю. Цяпер, каб захаваць свой мэгапраект, або трэба Пуціна абвесьціць варожым агентам у Крамлі, або выдаць рашэньне ад 1.01.06 за выпадковую памылку. Відавочна, панславісты будуць намагацца адкалоць другі варыянт. Як?

З хуткасьцю Чыпа і Дэйла ляту ім на дапамогу. Адзіным апраўданьнем расейскіх мандарынаў можа быць час

прыняць гістарычнага рашэньня — 10.00 1 студзеня. Час, калі рашэньні можна прымаць выключна па адной праблеме — як зь мінімальным галаўным болем выйсьці з навагодняга каматозу. Толькі спасылка на пахмельле ўратае нашу славянскую хату.

Найлепшым выйсьцем будзе публікацыя адпаведнай рэдакцыі стэнаграмы паседжаньня Рады бясьпекі Расеі ад 1.01.06. Кштальту:

«Пуцін (ікаючы): Такім чынам, я хацеў бы заслухаць кіраўніка ўраду.

Фрадкоў (прачынаючыся): Хацеў бы агучыць супольную думку: паслаць Іванова па піва і вырубіць каму-небудзь па прыколе газ. Натуральна, не братам-славянам.

Мілер (яго страшна плюшчыць): Дарэчы, прыкаліцеся: у хахлоў прэм'ер — бурат.

Фрадкоў (прачынаючыся): Валі чукчаў. Пішы пастанову — вырубіць бурату газ і паслаць Іванова па піва.

Пуцін (ікаючы): Такім чынам, я хацеў бы заслухаць кіраўніка ўраду...»

Для праўдзівасьці можна прылажыць чэк аб набыцьці Івановым дзвюх «сісек» «Арсэнальнага». Аднак гэта ўжо дэталі. Галоўнае не марудзіць з тлумачэньнямі, каб споўнілася мара Данілеўскага: «И словы древние Софии / В возобновленной Византии / Вновь осенят Христов алтарь! / Пади пред ним, о Царь России, / И встань, как Всеславянский Царь!»

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

Аляксандру А. з Горадні. П'есы перадалі ў часопіс «ARCHE». Для газэты завялікія.

Зьмітру З. з Гомельскага р-ну. Найлепш пішэце зацемкі пра жыцьцё ў вашых краях, абразкі з натуры, рэфлексіі на істотныя тэмы. Чым больш адцягненьня рэчы апісваеце, тым лягчэй сфальшывіць.

Івану К. зь Менску. Вы прапануеце называць Беларусь Літваруссю. Ня лічым актуальным распачынаць дыскусію на конт назвы нашай краіны. Заўважым толькі, што саманазвы ўрапейскіх народаў устаяліся. Не прыпамінаецца, каб дзе-які

народ на нашай памяці іх мяняў.

Івану С. з Горадні. Дашліце апавяданьні ў літаратурны часопісы. Не газэтнае.

Міколу Б. з Дубровы, Сьветлагорскі раён. Тэлефоны прыёмнай міністра спраўдзіце праз даведку. E-mail — на інтэрнэт-сайтах адпаведных ведамстваў.

.....
• Прыватныя абвесткі ў «НН» (ня больш за 15 словаў) дасылайце поштай (а/с 537, 220050 Менск), праз e-mail (nn@prgmedia.by) або разьмяшчайце на форуме сайту www.nn.by. Дык скарытайцеся!
.....

100 ГАДОЎ З ВАМІ

Засьценак Хурманіха, Віленск. губ., Ашмянск. пав. Сюды вярнуўся з Амэрыкі дзяцюк Ш. Што праўда, то не адзін, а з культурай. А культура гэта вось у чым: ён б'ецца на кожным вясельлі і ігрышчы ды чапае ня толькі дзецюкоў, але і дзяўчат. А апрача гэтай «культуры» ён раве па-англійску, не гаворыць, а раве, для паказу сваёй культуры. Скорэ, відаць, нашыя гарадзкія хлопцы, каб не гаварыць па-беларуску, зачнуць хіба канямі ржаць ды ваўкамі выць.

«НН» №1, 1911

